



T.C
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SOSYAL HİZMET EĞİTİM VE MESLEĞİNİN GELECEĞİNE
DAİR AKADEMİSYENLER, SOSYAL ÇALIŞMACILAR,
ÖĞRENCİLER VE MEZUNLARIN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİNİN
İNCELENMESİ**

Sibel UYSAL

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN

İSTANBUL/2019

T.C
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SOSYAL HİZMET EĞİTİM VE MESLEĞİNİN GELECEĞİNE
DAİR AKADEMİSYENLER, SOSYAL ÇALIŞMACILAR,
ÖĞRENCİLER VE MEZUNLARIN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİNİN
İNCELENMESİ**

Sibel UYSAL

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN

İSTANBUL/2019

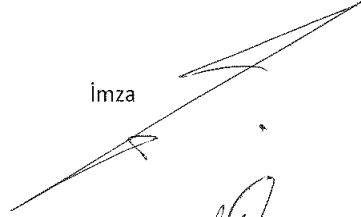
T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Anabilim Dalı : Sosyal Hizmet
Program : Sosyal Hizmet Yüksek Lisans
Öğrenci No : 174205019
Öğrenci Adı Soyadı : Sibel UYSAL

“Sosyal Hizmet Eğitim ve Mesleğinin Geleceğine Dair Akademisyenler, Sosyal Çalışmacılar, Öğrenciler ve Mezunların Görüş ve Önerilerinin İncelenmesi” isimli çalışma aşağıdaki jüri tarafından 10/06/2019 tarihinde yapılan sınavda Yüksek Lisans Tezi olarak oybirliğiyle kabul edilmiştir.

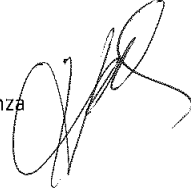
Jüri Başkanı : Dr. Öğretim Üyesi Abdulkakim BEKİ
(Üsküdar Üniversitesi)

İmza



Danışman : Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN
(Sakarya Üniversitesi)

İmza



Üye : Dr. Öğretim Üyesi İsmail AKYÜZ
(Sakarya Üniversitesi)

İmza



ONAY

Bu tez, yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun tarih ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Türker Tekin ERGÜZEL
Enstitü Müdür V.

ÖZET

Bu araştırma sosyal hizmet eğitim ve mesleğinin geleceğine dair sorunları ve çözüm önerilerini derinlemesine incelemektedir. Araştırmanın konusu sosyal hizmet eğitimi alan öğrenciler, eğitimi veren öğretim elemanları, toplum sorunları ile ilgilenen sosyal çalışmacılar ve son olarak da sosyal hizmet mezunu olup çalışmayan bireylerin sorunlarını derinlemesine incelenmesidir. Sorunların nitel araştırma ile belirlenmesi hedef alınmıştır.

Verilerin toplanmasında derinlemesine görüşme tekniği kullanılmış ve çalışma grubunu oluşturan sosyal çalışmacılar, sosyal hizmet öğretim elemanları, sosyal hizmet öğrencileri ve sosyal hizmet mezunlarının seçimi, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile yapılmış olup çalışma grubunu 2019 yılı 7 sosyal hizmet üniversite öğrencisi, 7 sosyal hizmet bölüm mezunu olup çalışmayan bireyler, 6 sosyal çalışmacı ve 5 sosyal hizmet öğretim elemanı olup toplam 25 bireyden oluşmaktadır. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmış ve ses kayıt cihazı ve not alma ile görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler içerik analiz yöntemi ile çözümlenmiştir.

Araştırma bulgularına göre sosyal hizmet eğitiminde yaşanan en büyük sorun, sosyal hizmet eğitiminin hızlı ve altyapısız şekilde büyümesidir. Bu problem ile birlikte üniversitelerde sosyal hizmet kökenli öğretim elemanı eksikliği ortaya çıkmış ve öğrencilerin eğitim süreci boyunca gerekli donanıma ve bilgiye sahip olmadan mezun olmalarına neden olmuştur. Ayrıca açık öğretim fakültelerinin yüksek kontenjanlarla öğrenci kabulü ve birçok üniversitede de sosyal hizmet eğitiminin veriliyor olması ciddi oranda mezun ve işsiz sayısının artmasına neden olmuştur.

Araştırma bulgularında ortaya çıkan önemli noktalardan biri de sosyal çalışmacıların meslek hayatlarında iş yüklerinin fazla olmasına rağmen mesleki doyumu yaşayamamaları olarak tespit edilmiştir. Ayrıca mesleki kimliklerinin toplum tarafından net olarak bilinmemesi sosyal çalışmacıların yaşadığı diğer bir problem olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, Sosyal Hizmet Eğitimi, Sosyal Hizmet Mesleği

ABSTRACT

This research investigates deeply about social services and future of the occupations. This investigation's objective is the students receiving help from social service's educational department social workers who are concerned about the community troubles and in the end, to examine deeply that what troubles they have graduating from social services training but inoperative. Therefore the investigation is necessary to find a solution for those inconvenient troubles.

Deep interview techniques have been used to connect data and group-work is consisted of social workers, trainers, students from the social service and graduates election in social services. It had been done with criteria from purposeful illustration methods in 2019 7 social-work-university students group-work, 7 graduates but inoperative individuals, 6 social workers and 5 social service education members in total consists of 25 people. In the process half structured interview forms had been used and it had been recorded with transcription. This interviews had been resolved with the content-analyze methods.

According to the proofs, the biggest trouble that is growing fast and without infrastructure of social service education, with this problem the lack of social services which took place among the members appeared in universities and it is the fact that students graduated without necessary knowledge and equipments in the education process. Also student admission for the open education with the high limited and the fact that social work education is given in many universities, has increased the number of graduates and unemployed.

One of the important points of the research finding is that regardless the workload of social workers in their professional lives, they can not experience professional satisfaction. Also the fact that their professional identities were not clearly known by the society was determined as another problem.

Key Words: Social Work, Social Work Education, Social Work Profession

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Sosyal hizmet eğitime ve mesleğine ilişkin akademisyenlerin, sosyal çalışmacıların, öğrencilerin ve çalışmayan mezunların görüşlerinin incelenmesine dair hazırlanan tezimin hazırlanma sürecinde edindiğim bilgi birikimleri çeşitli zorlukları da beraberinde getirdi. Tez konusunun belirlenmesi, literatür çalışmaları, saha çalışmaları ve edinilen gözlemlerde deneyimlediğim bu zorluklar da yanımda olan ailem, kıymetli hocalarım ve dostlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Bana olan inancını hiçbir zaman eksiltmeyen, emek ve haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim sevgili Anneciğim, şuan yanımda olmasa da yaşamı süresince desteğini, sevgisini ve varlığını hep hissettiren sevgili Babacığım; canım kardeşlerim, çalışma sürecinde yaşadığım zorluklarda destek ve önerilerini hiç esirgemeyen tez danışmanım ve değerli hocam Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN' a

Tez yazım sürecimde yardımları, destekleri, bilgi ve tecrübelerini esirgemeyen Üsküdar Üniversitesi hocalarım Prof. Dr. Abdullah Karatay, Prof. Dr. İsmet Galip Yolcuoğlu ve Sakarya Üniversitesi hocalarım Doç. Dr. Yusuf Genç, Dr. Öğretim Üyesi İsmail Akyüz, Araş. Gör. İhsan Kutlu'ya

Ders dönemim boyunca manevi desteklerini esirgemeyen ve eğitim sürecimde gelişmemde yardımcı olan değerli hocalarım Prof. Dr. Abulfaz SÜLEYMANOV, Doç. Dr. Zülfikar ÖZKAN, Doç. Dr. İsmail BARIŞ'a

Son olarak da yüksek lisans eğitime başlamama vesile olan ve maddi ve manevi desteğini esirgemeyen canım ablam Serap UYSAL' a ve tüm dostlarıma katkıları için teşekkürlerimi sunarım.

28.04.2019

Sibel UYSAL

BEYAN

Bu çalışmanın kendi tez çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar hiçbir aşamasında etik dışı davranışımın olmadığını, tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

28.04.2019

Sibel UYSAL



İÇİNDEKİLER

<u>Başlık</u>	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	iii
BEYAN	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
1 GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Konusu	2
1.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
1.3 Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.4 Sayıtlar / Varsayımlar	4
2 KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1 Sosyal Hizmetin Tanımı	6
2.2 Dünya’da Sosyal Hizmet Eğitimi	7
2.2.1 Dünya’da Sosyal Hizmet Eğitiminin Tarihçesi	7
2.2.2 Sosyal Hizmet Eğitime Farklı Ülke Örnekleri.....	8
2.2.2.1 Almanya Örneği.....	8
2.2.2.2 Kanada, Amerika ve Avustralya Örneği.....	10
2.3 Türkiye’de Sosyal Hizmet Eğitimi	12
2.3.1 Türkiye’de Sosyal Hizmet Eğitiminin Tarihçesi	12
2.3.2 Türkiye’de Sosyal Hizmet Eğitim Uygulaması	14
2.3.2.1 Amaç ve Misyon	14
2.3.2.2 Ders Programı	15

2.3.2.3 Sosyal Hizmet Eğitiminde Kuram-Uygulama İlişkisi	17
2.3.2.4 Sosyal Hizmet Eğitiminde Farklı Yaklaşım ve Modeller	19
2.3.2.5 Sosyal Hizmet Eğitiminde Yeterlilikler ve Standartlar.....	21
2.3.3 Sosyal Hizmet Eğitim Programları	23
2.3.3.1 Önlisans Eğitim Programı	24
2.3.3.2 Lisans Tamamlama Eğitim Programı	25
2.3.3.3 Lisans Eğitim Programı	26
2.3.3.4 Açıköğretim Programı.....	28
2.3.3.5 Yüksek lisans Programı	30
2.3.3.6 Doktora Programı	31
2.4 Türkiye’de Sosyal Hizmet Mesleği	32
2.4.1 Türkiye’de Sosyal Hizmet Mesleğinin Tarihçesi.....	32
2.4.2 Türkiye’de Sosyal Çalışmacıların Rolü	34
2.5 Sosyal Hizmet Eğitiminde Ortaya Çıkan Problemler	36
2.6 Sosyal Hizmet Mesleğinde Ortaya Çıkan Problemler	39
3 GEREÇ VE YÖNTEM.....	42
3.1 Araştırma Modeli	42
3.2 Araştırma Soruları.....	42
3.3 Evren ve Örneklem	42
3.4 Veri Toplama Araçları	42
3.5 Verilerin Toplanma Süreci ve Analiz Tekniği	44
4 BULGULAR.....	45
4.1 Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri.....	45
4.2 Sosyal Hizmet Eğitimine Yönelik Sorunlar.....	47
4.2.1 Sosyal Hizmet Bölümünü Tercih Nedenleri	47
4.2.2 Farklı Müfredat Uygulamalarına Yönelik Görüşler.....	49

4.2.3 Açık ve Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşler	54
4.2.4 Uygulama (Staj vb.) Derslerine Yönelik Görüşler.....	58
4.2.5 Alandaki Öğretim Elamanı Yeterliliğine Yönelik Görüşler	60
4.2.6 Düşünce Değişimleri ve Kariyer Planlarına Yönelik Görüşler.....	64
4.3 Sosyal Hizmet Mesleğine Yönelik Sorunlar	68
4.3.1 Sosyal Çalışmacıların (Niteliksel ve Niceliksel) Yeterliliğine Yönelik Görüşler .	68
4.3.2 Sosyal Çalışmacıların Mesleki Rollerine Yönelik Görüşler	72
4.3.3 Sosyal Çalışmacıların Mesleki Kimliklerine Yönelik Görüşler	73
4.3.4 Sosyal Çalışmacıların İş Yükü ve İş Doyumlarına Yönelik Görüşler	75
4.4 Genel Değerlendirme	78
5 TARTIŞMA	86
6 SONUÇ VE ÖNERİLER.....	90
6.1 Eğitime Yönelik Sonuçlar	91
6.2 Mesleğe Yönelik Sonuçlar	94
6.3 Eğitime Yönelik Öneriler.....	95
6.4 Mesleğe Yönelik Öneriler.....	98
7 KAYNAKLAR	99
EKLER	103
EK 1: VERİ TOPLAMA ARACI.....	103
EK 2: ÖZGEÇMİŞ RAPORU	106

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Sosyal hizmet bölümlerinin bağlı olduğu fakülte/yüksekokul dağılımı.....	27
Tablo 2 : Öğretim Elemanlarının Sosyo-Demografik Özellikleri.....	46
Tablo 3: Sosyal Çalışmacıların Sosyo-Demografik Özellikleri.....	46
Tablo 4: Mezunların Sosyo-Demografik Özellikleri	46
Tablo 5: Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri	46



KISALTMALAR DİZİNİ

NAWS	: Sosyal Hizmet Uzmanları Ulusal Birliği
CSWE	: Amerikan Sosyal Hizmet Eğitimi Konseyi
CASW	: Kanada Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği
CASSW	: Kaliforniya Okul Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği
AASW	: Avusturalya Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği
CCETSW	: Sosyal Hizmet Eğitim Merkezi Konseyi
IFSW	: Uluslararası Sosyal Hizmet Federasyonu
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
UYÇ	: Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi
TYYÇ	: Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi
AB	: Avrupa Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
DGS	: Dikey Geçiş Sınavı
KPSS	: Kamu Personeli Yerleştirme Sınavı

1 GİRİŞ

Ülkemizde sosyal hizmet eğitimi ilk kez 1960 yılında “ Sosyal Hizmet Akademisi” adı altında liseden sonra dört yıllık eğitim ile başlamıştır. 1982 yılında Hacettepe Üniversitesi’ne bağlanmış ve Sosyal Hizmetler Yüksekokulu adını almıştır. Bu bölüm 2003 yılına kadar sosyal hizmet alanında tek bölüm olarak varlığını sürdürmüştür. 2000’li yıllar ile birlikte Türkiye’de yeni sosyal hizmet bölümlerinin açılmasını sağlayacak ortam (siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel) oluşmuştur. 2006 yılı ile 3 bölüm birlikte açılmış ve bölüm sayısı her sene katlanarak artmaya devam etmiştir. Günümüzde ise 64 üniversitede sosyal hizmet lisans eğitimi verilmektedir.

2011 yılı ile sosyal hizmet eğitimi yüksek kontenjanlarla açıköğretim programları kapsamında eğitim vermeye başlamıştır. Günümüzde 3 üniversitede sosyal hizmet açıköğretim lisans programı eğitim vermeye devam etmektedir.

2006 yılından sonra yaşanan hızlı ve kontrolsüz büyüme sosyal hizmet eğitiminde birçok sorunun doğmasına neden olmuştur. Yaşanan sorunlardan ilki birçok fakülte ve açıköğretim programlarına yüksek kontenjanlarla öğrenci kabulüdür. Bu durum mezun sayısını ciddi oranda artmıştır ve istihdam sıkıntı yaşanmasına neden olmuştur. İkinci sorun ise hızlı ve plansız büyümeye karşılık sosyal hizmet eğitimi verecek sosyal hizmet lisans veya yüksek lisans mezunu öğretim elemanı sayısındaki eksikliklerdir. Bu durum öğrencilerin nitelikli bir eğitim süreci yaşanmasının önüne geçmektedir. Yaşanan üçüncü problem ise sosyal hizmet eğitiminin farklı fakülteler bünyesine bağlı olarak farklı müfredat uygulamalarıyla eğitim vermesidir. Farklı müfredat uygulamaları öğrencilerin almış oldukları bilgi, beceri ve değer temellerinde farklılıkların doğmasına neden olmaktadır.

En az eğitim kadar meslek hayatında da yaşanan problemler sosyal hizmetin zedelenmesinde ve toplumda doğru anlaşılmasının önüne geçmektedir. Sosyal hizmet mesleğinin yapısı, amacı ve sonuçları düşünüldüğünde göreceli olarak yorucu ve yıpratıcı bir iş olduğu söylenebilir. Sadece fiziksel anlamda değil duygusal olarak da sosyal çalışmacıları zorlayabilmektedir. Fakat sosyal çalışmacıların meslek tanımlarının net olmaması ve doğru tanınmaması çalışmacıları yıpratıcı birincil nedenlerdendir. Her meslek grubu mesleki bir kimliğe sahiptir. Bu durum o mesleği icra eden çalışanların yapacağı işte netlik kazanmasına, toplum ve iş hayatlarında doğru tanınmalarını

sağlayacak önemli bir faktördür. Fakat sosyal çalışmacıların mesleki kimliklerinin doğru bilinmemesi konusunda sorun yaşamaları toplum ve iş hayatlarında problem doğurmaktadır. Meslek tanımları dışında kalan farklı işler ile meşgul olmaları, iş yüklerini arttırmakla beraber iş doyumlarını ciddi oranda düşürmektedir. Ayrıca iş hayatlarında sürekli raporlama ve dosyalama işleri ile meşgul olmaları sosyal çalışmacıların meslekten uzaklaşmalarına neden olmaktadır. Sosyal çalışmacıların cinsel istismardan şiddete, çocuk tecavüzden lgbt'ye kadar birçok ağır vakayla çalışmaları çalışanlarda hızlı bir mesleki tükenmişliğin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Bu çalışma ile sosyal hizmet eğitimi ve meslek yaşamında meydana gelen yukarıdaki sorunların tek tek ele alınıp incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma sonucu neticesinde Türkiye'deki mevcut durum ve politikalar analiz edilerek ülkemizde uygulanabilecek önerilerin sunulması amaçlanmıştır.

1.1 Araştırmanın Konusu

Sosyal hizmet mesleği, gelişen ve değişen toplum sorunlarına çözüm bulmak; birey, aile ve toplum refahına katkıda bulunmak amacıyla gelişen bir meslektir. Bu amaçla sosyal hizmetin yetiştirdiği meslek elemanları da toplum sorunlarına duyarlı, gelişime açık, değişen toplum koşullarını iyi analiz edebilen, düşünen ve sorgulayan insanlar olmalıdır. Bu amaç doğrultusunda yetişen sosyal çalışmacılarının günümüz bilgi toplumlarında bilgiye ulaşabilen ve onu kullanabilen bireyler olarak yetiştirilmeleri bir gerekliliktir. Bu nedenle üniversitelerde verilen sosyal hizmet eğitimi de, çağın insan gereksinmesine cevap verebilecek düzeyde olmalıdır (Özden Attepe & İçağasıoğlu, 2015, s. 159).

Yaklaşık 80 milyon nüfusa sahip ülkemizin sosyal sorunlarının çözümünde ve insan kaynaklarının geliştirilmesinde önemli bir meslek grubunu oluşturan sosyal hizmet uzmanlarına (halen, kamu kurumlarında kadro ünvanı: sosyal çalışmacı) ve sosyal hizmet disiplini ile ilgili alan ve konularda bilimsel araştırma ve bu alanda yapılacak tüm çalışmalara duyulan ihtiyacın giderek artış gösterdiği tartışmasız bir gerçektir (Şahinkol & Alptekin, 2009, s. 2).

Son yıllarda sosyal hizmet bölüm ve eğitim programı sayısının artması memnuniyetle karşılanmakla birlikte, birçok üniversite de alt yapılarının gerekli kontrol ve düzenleme olmadan açılmış olması nitelikli bir eğitim sürecinin yaşanması bakımından çeşitli sıkıntılara neden olabileceği endişesini de beraberinde getirmektedir.

Ülkemizde, eğitim ve öğretim bakımından herhangi bir endişeye yer vermeyecek düzeyde, yeterli bilgi ve donanıma sahip, nitelikli, güçlü sosyal hizmet eğitimi veren kurumlara duyulan ihtiyaç büyüktür (Şahinkol & Alptekin, 2009, s. 2).

Bu araştırmanın konusu, Türkiye’de sosyal hizmet eğitim ve mesleğinde yaşanan gelişmelerin derinlemesine incelenmesi ve sosyal hizmet bölüm öğrencileri, öğretim elemanları ve mezunların sosyal hizmet eğitiminin günümüzdeki durumu değerlendirilmiş ve mesleğe dair umutları ve gelecek kaygılarına dikkat çekilmiş, bunların yanı sıra sosyal çalışmacıların mesleki hayatlarında yaşadıkları mesleki doyum, iş yükü, tükenmişlik gibi tüm konuların derinlemesine incelenmesi ve analiz edilmesidir.

1.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ülkemizde sosyal hizmet eğitim kurumları sayısının hızla artmaya başlaması ile birlikte öğrenci kontenjanları da buna bağlı olarak artış göstermeye başlamıştır. Büyümenin plansız bir şekilde gerçekleşmesi ve açılan bölümlerde bu eğitimi verecek sosyal hizmet eğitimi almış öğretim elemanı sayısının az olması önemli dezavantajlar oluşturmaktadır. Bunlara ek olarak 2011 yılı itibariyle sosyal hizmet eğitiminde uzaktan eğitimin başlamasıyla sosyal hizmet bölümden mezun olan bireylerin sayısında ciddi artış yaşanmış ve bu durum birçok mezunun istihdam sıkıntısı yaşamasına neden olmuştur.

Toplumların yaşamış olduğu sorunlar, teknoloji ve birçok etki ile birlikte hızla farklılaşıp artarken bir yandan da profesyonel sosyal hizmete olan ihtiyacı arttırmaktadır. Bu bağlamda hem sosyal hizmet akademisi hem de mesleği olarak nitelikli bir eğitim ve araştırma süreçlerinden geçmiş donanımlı meslek elemanları yetiştirebilmek bir hedef haline gelmiştir. Bu hedefin gerçekleşmesinde sosyal hizmet eğitime ve akademisine önemli roller düşmektedir.

Toplumların yaşamış olduğu sorunlar ve ihtiyaçlar, yaşam koşullarının değişmesi ile birlikte artış göstermektedir. Bu durum sosyal çalışmacılara olan ihtiyacı arttırmaktadır. Ülkemizde çalışma alanlarında yeteri kadar sosyal çalışmacının istihdam etmemesi, toplum tarafından sosyal hizmet mesleğinin yeterince tanınmamış olması, görev alan sosyal çalışmacıların iş yüklerinin fazla olması, yeteri kadar iş doyumunu yaşayamamaları sosyal çalışanların yaşamış oldukları sorunlar arasındadır.

Bu araştırmanın temel amacı ve önemi ülkemizde sosyal hizmet eğitim ve mesleğinin geleceğini etkileyen yukarıdaki problemler dikkate alınarak öğretim elemanlarının, öğrencilerin, mezunların ve sosyal çalışmacıların görüş ve önerileri

doğrultusunda detaylı bir inceleme gerçekleştirmek ve aynı zamanda ulaşılan sonuçların alanda yer alan sosyal çalışmacılar, sosyal hizmet öğrencileri, sosyal hizmet öğretim elemanları ve sosyal hizmet kuruluşları yöneticilerine bilgi kaynağı oluşturacak olması da araştırmayı önemli kılan diğer temel etkenlerdendir.

1.3 Araştırmanın Sınırlılıkları

1.Araştırma 2018-2019 yılı kapsamında farklı kurumlarda görev yapan 6 sosyal çalışmacı, 5 sosyal hizmet öğretim elemanı, 7 sosyal hizmet öğrencisi ve sosyal hizmet bölümden mezun olup çalışmayan 7 birey olmak üzere toplam 25 birey ile sınırlıdır.

2.Araştırma sosyal hizmet eğitiminin ve mesleğin de ortaya çıkan problemlere dikkat çekme ve inceleme ile birlikte çalışmaya katılan bireylerin görüşleri ile sınırlıdır.

3.Araştırma nitel veri toplama yöntemlerinden görüşme ile sınırlıdır. Daha detaylı veri toplama araçları çalışmaya katılan bireyler arasında daha kesin sonuçlara ulaşmayı sağlayabilir.

1.4 Sayıtlar / Varsayımlar

1.2000’li yıllardan sonra sosyal hizmet bölüm sayısındaki hızlı ve plansız artış eğitimde yeni problemler doğurmuştur.

2.Sosyal hizmet eğitiminde görev alan öğretim elemanlarının sayıca yetersiz olması eğitim alan sosyal hizmet öğrencilerini olumsuz etkilemiştir.

3.Sosyal hizmet eğitiminde açık öğretimin fakültelerinin açılmasıyla birlikte kontenjan sayısında hızlı bir yükselme ve buna bağlı olarak da mezun ve çalışmayan bireylerin sayısında artış görülmektedir.

4.Teknolojik gelişmelerin hızla yaşanması, toplumsal yapının ve ihtiyaçların giderek değişmesi sosyal çalışmacılara olan ihtiyacı arttırmaktadır.

5.Sosyal çalışmacıların toplum ve iş hayatlarında doğru tanınmamaları mesleki süreçte sorunlar doğurmaktadır.

6.Sosyal çalışmacıların iş yüklerinin fazla olması mesleki doyumsuzluk ve tükenmişlik gibi sorunların yaşanmasına neden olmaktadır.

2 KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Sosyal Hizmetin Tanımı

ABD Sosyal Çalışma Eğitim Konseyi' nin,1959 yılında yaptığı "Boehm" in tanımına göre "sosyal hizmet/ çalışma"; "insan ile çevresi arasındaki etkileşimi meydana getiren toplumsal ilişkiler üzerinde odaklaşan etkinlikler yoluyla, kişilerin tek başlarına ya da gruplar içindeki toplumsal işlevlerini geliştirmeyi ve bozulmuş kapasitelerin onarımını, bireysel-toplumsal kaynak ve destek sağlanmasını, bozuk toplumsal işlevin düzeltilmesini amaç edinmiş bir meslektir" (Yolcuoğlu, 2017, s. 117).

Sosyal hizmet, uygulamaya dayalı bir meslek dalı olup, toplumsal değişimi ve gelişimi, sosyal uyumu ve insanların özgürleşmesini ve güçlendirilmesini amaçlayan akademik bir disiplindir. Sosyal çalışmacıların merkeze aldığı sosyal adalet prensipleri, insan hakları, kolektif sorumluluk ve toplumdaki çeşitliliklere saygı sosyal hizmeti oluşturan ana unsurlardır. Sosyal hizmet teorileri; sosyal bilimler, insani bilimler ve ulusal bilgiler, sosyal çalışma ile desteklenmektedir. Sosyal hizmet mesleği, insanların toplumsal ve bireysel sorunlarını ve yaşam mücadelelerini ele almak, değerlendirmek ve refah seviyesini arttırmak için kullanılan temel disiplindir (IFSW, 2014).

Sosyal hizmet insanların sosyal refah düzeylerini ve işlevselliğini sağlamaya ve arttırmaya çalışır. Tüm insanların potansiyellerini aktif olarak kullanabilir hale getirmek ve yaşamlarını zenginleştirmeye çalışır. Meslek olarak sorun çözme ve değişim üzerine odaklanan bir meslek grubudur.

Sosyal hizmet mesleğinin temel amacı, insanların sorun çözme, baş etme ve bireylerin gelişimsel kapasitelerini artırarak, insanlara kaynak, hizmet ve fırsat sağlayan sistemler ile insanları buluşturmak, insanın etkileşimde bulunduğu sistemler üzerine odaklanmak, sosyal politikanın iyileştirilmesine ve ilerlemesine katkıda bulunmaktır. Risk altındaki bireylerin ve topluluklarının sorunlarını belirlemek, güçlendirmek ve sosyal adaleti geliştirmek, profesyonel bilgi ve becerileri arttırmak ve bunları sosyal hizmet uygulamasına en doğru şekilde entegre etmek sosyal hizmetin amacını oluşturmaktadır (SHUDER, 2016).

Sosyal hizmette sosyal değişim ve gelişim, toplumsal ve bireysel sorunları iyileştiren, bireyi özgürleştiren mesleki bir disiplindir. Toplumlara güçsüzlükleri (ekonomik, politik, sosyal, eğitimsel, toplumsal ya da ruhsal yönlerden birey ve

toplumları) ele alan bir meslek dalıdır. İnsan hakları, sosyal adalet, ortak sorumluluk ve farklılıkları kabul etme ve toplumu, bireyi iyileştirme sosyal hizmetin temel yapı taşlarıdır.

2.2 Dünya’da Sosyal Hizmet Eğitimi

2.2.1 Dünya’da Sosyal Hizmet Eğitiminin Tarihçesi

Dünya’da sosyal hizmet eğitimi 19. yüzyılın sonlarına doğru gönüllü kuruluşlarının faaliyetleriyle başlamıştır. İlk olarak Amerika ve Avrupa’da sosyal sorunların çözüme kavuşturulması amacı ile ortaya çıkan sosyal hizmet, toplumların yaşamış oldukları savaşlar, buhranlar ve ekonomik krizler sonucunda gönüllü kuruluşların yetersiz kalmasıyla birlikte bir mesleğe dönüşmüştür. Bu süreç ilk kez mesleki etkinlikler ile başlamış sonradan sosyal çalışma eğitimine öncülük etmiş; önceleri kuramsal ve uygulamalı dersleri kapsarken kısa bir süre sonra yaygınlaşmış ve birçok ülkede sosyal hizmet eğitimi verilmeye başlanmıştır.

ABD’de New York Hayır Organizasyonu Cemiyeti’nin çabaları sonucu, ilk eğitim kursu 1898’de 30 öğrencinin eğitime kabulüyle, 3 ay eğitim süresiyle başlatılmış ve yaz okulu olarak da 8 ay süreyle devam ettirilmiştir. New York Hayırseverler Okulu adını alan bu eğitim kurumu, 1904’e kadar varlığını sürdürmüştür ve günümüzde Columbia Üniversitesi Sosyal Çalışma Okulu’na dönüştürülmüştür. İlk sosyal çalışma okulu 1899’da (Institute for Social Work Training) Hollanda’ da bir sosyal reformcu grubu tarafından kurulmuştur. Bu enstitü, iki yıl kuramsal ve uygulamalı dersleri kapsayan bir programla kendilerini hayır işlerine adanmış bireylere eğitim vermeye adanmıştır. Bu süreçten sonra hızlı bir gelişme göstermiş ve 1910’a kadar ABD ve Avrupa’da toplam on dört sosyal çalışma okulu kurulmuştur. Latin Amerika’da Şili, Santiago’da (1920), Asya’da Hindistan Bombay’da (1936), Güney Afrika’da (1924) ve Mısır’da (1936) ilk sosyal çalışma okulları eğitime başlamıştır. 1919 yılında yalnızca ABD’de 19 sosyal çalışma okulu kurulmuştur. Fakat 1930 büyük ekonomik kriz ile toplumda ciddi sorunlar yaşanmaya başlanmış ve sosyal hizmet uzmanlarına büyük gereksinim duyulmuş ve okul sayısı 30’ çıkarılmıştır (Tufan ve Koşar, 1999 akt; Yolcuoğlu, 2017, s.147). 2000’li yılları geçtiğimizde İngiltere’de 100’den fazla sosyal çalışma okulu açılmış ve alanda çalışan 100 binden fazla sosyal hizmet uzmanı, yaşanan dönemin çok önemli aktörleri olarak, sosyal sorunların tespitinde ve çözümünde etkili ve önemli bir rol üstlenmişlerdir. Bu ilk veriler, insan kaynağının niteliği ve niceliği açısından, mesleki gelişmeye itici bir

güç oluşturulamamasına ve sosyal çalışmanın ülkemizdeki güçsüz ve etkisiz konumuna yönelik ilk açıklamaları göstermektedir (Yolcuoğlu, 2017, s. 147).

Sosyal hizmet, kültürlerin önemli bir parçasını oluşturduğu ve bu açıdan da yerel olduğu, dikkatle üzerinde durulması gereken bir nokta olduğu düşünülmektedir. Bu açıdan değerlendirilecek olursa, bir ülkedeki sosyal hizmet eğitimi, uygulaması ve politikalarının oluşturulmasında ve kullanılmasında “yerellilik” kavramının dikkate alınması gerektiğidir. Zira bir kişiye uygun olan bir tedavi biçimin başka bir kişide de işe yarayacağını söylemek olanaklı değildir. Örneğin, her toplumun sosyo-kültürel yapısı, yardımlaşma ve paylaşma gelenek ve göreneklere, ihtiyaç içindekilere yaklaşıma ilişkin inançsal anlayış ve tutumlar ile o ülkedeki sosyal refah ve sosyal devlet kurumunun gelişmişlik düzeyleri, hiçbir zaman diğer ülkelerle tıpa tıp aynı olmayacaktır. Tabi ki bu durum, her toplumun farklı bir sosyal hizmet anlayış, meslek ve uygulaması olması gerektiği anlamına taşımamaktadır. Fakat ifade edilmek istenen temel şey, ana ve temel politika ve çalışmaların kapsam, içerik ve uygulanış biçiminin her toplumun kendine özgün koşullarına göre şekillenmesi gerektiği hususudur (Cılga & Burcu Hatipoğlu, 2012, s. 34-36)

Avrupa ülkelerinde 1900’lü yıllarda başlayan sosyal hizmet eğitimi ülkemizde yaklaşık 60 senelik bir gecikmenin ardından 1965 senesinde sosyal hizmet akademisinin kurulması ile başlamıştır. Diğer batı bilimleriyle karşılaştırıldığında ülkemizde eğitime çok geç başlanılmış ve 2000’li yıllara kadar tek bir bölüm ile eğitime devam edilmiştir. Bu süreç toplumumuzda insan kaynağı gelişiminin önüne geçmiş, toplumsal ve politik anlamda farkındalık kazandırılmamasına neden olmuştur.

2.2.2 Sosyal Hizmet Eğitime Farklı Ülke Örnekleri

2.2.2.1 Almanya Örneği

Almanya’ da sosyal çalışma eğitimi üniversiteler dışında gelişme gösteriyor ve 1900’lerin başında ilk okul “Frausenschule” (Kadınlar Okulu) açılıyor. Bu okul sosyal demokrat hareket içinde yoksullara yardım için açılan bir okuldur. Belediyeler ve kiliseler tarafından zamanla açılan birçok sosyal çalışma ya da sosyal hizmet yüksekokullarının iyice yaygınlaşıp ilgi ve talep görmelerinden sonra, 1980 yılında üniversiteler sosyal çalışma ve sosyal hizmetler bölümlerini açmaya başlıyor. Üniversitelerin ana amaçları bu mesleği bilimsel boyutu ile ele alıp incelemek ve mesleğin bilim dalını oluşturmaktır. Açılan üniversitelerde uygulamalar oldukça kısıtlı ya da uzun süre uygulamadan uzaktı.

İlk dönemlerde uygulamadan çok kuramsal boyutta eğitim veriliyordu (Tomanbay, 2011, s. 74-77).

Almanya’da üniversiteler bünyesinde verilen eğitim ile genelci meslek elemanları yetiştiriliyor. Her zaman söylendiği ve uygulandığı gibi genelci yaklaşım orada da var, fakat büyük bir model farkıyla. O da şudur: İlk dört yarıyıl sürecinde genel bilgilerle genelci eleman yetiştirilirken son iki yarıyıldan öğrencinin geleceğini düşünerek seçeceği bir sosyal hizmet alanında eğitim alması sağlanıyor. Uygulama sürecini de mutlaka bu alanda tamamlaması koşul olarak sunuluyor. Böylece sağlanan alan seçimi ve eğitimine bizdeki gibi “uzmanlaşma” denilmiyor”; “derinleştirme” olarak adlandırılıyor. Öğrencinin ilgi duyduğu bir alanda derinleşmesi sağlanarak alana çıkıyor. Bu eğitim süreciyle de öğrenci, genelci eğitimi alıyor ama istediği bir alanda da derinleşmiş olarak mezun oluyor (Tomanbay, 2011, s. 74-77).

Almanya’da bulunan “sonra eğitim” programıyla yalnızca uzmanlaşmak adına seçilen alanda çalışmak için değil hemen her alanda ihtiyaç duyulan gerekli tüm eğitimi almaları mümkündür. Bu eğitim programları içerisinde önlisans ve lisans eğitiminden sonra sosyal çalışmacının kendini geliştirmek adına aldığı eğitim programları bulunmaktadır. Öğrenci ilk iki yarıyıl sürecinde alan eğitimi alır ve sonraki süreçte alan seçme zorunluluğu getirilir. Seçilen alan doğrultusunda da eğitimine devam eder. Bu sistem Türkiye’de uygulanan bir sistem değildir. Tüm sosyal hizmet öğrencileri aynı eğitim sistemi ve programları ile eğitim süreçlerini tamamlarlar.

Almanya’da ara elemanların yetiştirilebilmesi amacı ile meslek yüksekokulları bulunmaktadır. Meslek yüksekokullarında örgün eğitim düzeyinde sosyal hizmet eğitimi verilmektedir.

Meslek yüksekokullarda sosyal hizmet eğitimi genelde 9 yıllık temel eğitimi tamamladıktan sonra farklı isimler altında faaliyet gösteren 3 yıllık meslek okulları kapsamında verilmektedir. Sosyal içerikli mesleki eğitim hem devlete ait meslek okullarında hem de kiliselerin ve dini cemaatlerin özel eğitim kurumlarında verilmektedir. Almanya’da sosyal hizmetler kapsamına giren bilim dallarının eğitimi, diğer mesleki eğitim programlarından farklı olarak, resmi devlet okullarından ziyade özel sosyal-sağlık-teolojik eğitim kurumları aracılığıyla yürütülmektedir. Eğitim sürecinde yapılan masrafların finansmanı ise Sivil Toplum Kuruluşunun kendi kaynaklarından ve devletin teşviklerinden sağlanmaktadır (Seyyar, 2010, s. 272-274)

Kiliseler ile desteklenen bu eğitim kurumlarında sosyal hizmetler kapsamında değerlendirilen değişik bilim dallarının eğitimi verilmektedir. Başta Sosyal Çalışma ve Sosyal Pedagoji olmak üzere Serbest Zaman, Sağlık ve Sosyal Hizmetler, Geragoji (Yaşlılar Eğitimi), Özel Eğitim ve Rehabilitasyon, Kültür ve Medya Pedagojisi, Sosyal İlahiyat, Sosyal Hukuk ve Sosyal Yönetim gibi bölümlerde veya ana bilim dallarında genelde 4 eğitim yılı üzerinden uygulama ağırlıklı dersleri kapsamaktadır. Sosyal Hizmetler Yüksek Okullarında daha çok sosyo-psikolojik sorunların pratik çözümüne yönelik uygulamalı dersler verilirken, üniversitelerde ağırlıklı olarak teorik, sosyal pedagojik, idarî ve hukukî konulara ağırlık verilmektedir. Üniversitedeki sosyal hizmetler eğitimi, Meslek Yüksek Okullarından farklı olarak daha çok idarî, pedagojik, hukukî konulara ağırlık vermektedir. Diğer taraftan sosyal pedagoji ile ilgili akademik dersler, ağırlıklı olarak örgün eğitimin dışındaki alanlara yöneliktir. Örneğin halk eğitimi, çocuk terbiyesi (Pedagoji), yetişkinler eğitimi (Androgoji) ve yaşlılar eğitimi (Geragoji) üniversitelerde önemli bir yere sahiptir (Seyyar, 2010, s. 272-274).

2.2.2.2 Kanada, Amerika ve Avusturalya Örneği

Kanada, Amerika ve Avusturalya’da gerek sosyal hizmetler gerekse sosyal hizmet eğitiminin başlaması, gelişimi ve yaygınlaşması benzer süreçleri izlemiştir. Üç ülkede de sosyal hizmet bir meslek olarak, 19. yy ’ın sonları ve 20. yy ‘ın başlarında yaşanan hızlı kentleşme ve sanayileşme sonucunda toplumda ortaya çıkan sosyal sorunlara çözüm üretmek amacıyla, Amerikan baskınlığı altında gelişim göstermiştir (Edwards, Shera ve ark, 2006,s.28-29 akt; Hatipoğlu, 2018, s.70-77).

Kanada, Amerika ve Avusturalya’da başlayan sosyal hizmet eğitimi döneminin “kanıt” odaklı uygulamaya dayanan “sosyal mühendislik” anlayışı üzerinden şekillenerek gelişmiştir (Edwards, Shera ve ark, 2006,s.28-29 akt; Hatipoğlu,2018) hem Amerika’da hem Kanada’da sosyal hizmet eğitiminin tarihsel süreçte şekillenmesi iki temel anlayışa dayanmaktadır. Bu anlayışlardan ilki, Mary Richmond tarafından geliştirilen ve Hayırseverler Teşkilatı (Charity Organisation Societies) tarafından temsil edilen “sosyal tedavi”(social treatment) geleneğine dayanarak oluşturulmasıdır. İkincisi ise, Jane Adams öncülüğünde gerçekleştirilen Yerleşim Evi Hareketi(Settlement House Movement) olarak temsil edilen “sosyal reform” geleneğini temel alan anlayışa dayanarak oluşturulmuş olmasıdır. Bu iki temel anlayış çevresinde gelişen sosyal hizmet eğitime ilişkin kuram ve uygulamaların gelişim süreci Amerika’da Amerikan Ulusal Sosyal Hizmetler Derneği(NAWS) ve Sosyal Hizmet Eğitim Konseyi(CSWE) , Kanada’da

Kanada Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği(CASW) ve Kaliforniya Okul Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (CASSW), Avusturalya’da ise Avusturalya Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (AASW) gibi örgütlenmeler ile desteklenerek gelişim göstermiştir (Hatipoğlu, 2018, s. 70-77).

1970’lere damgasını vuran petrol krizi, neoliberal ekonomi politikaları gibi problemlerin ortaya çıkması Avusturalya ve Amerika’daki sosyal hizmet gelişimi de etkilemiştir. Bu dönemde Kanada, Amerika ve Avusturalya’da sosyal hizmetler alanını oluşturan konularda çeşitliliğin arttığı, mesleki işlevselliğin ve uygulama alanlarının büyüdüğü, hizmet verilen gruplarda karmaşıklığın ortaya çıktığı ve uzmanlaşmanın arttığı görülmektedir. 1990’ların sonlarına doğru ise özelleştirmeye dayanan geleneksel ve işletmeci anlayıştan dolayı, liberal refah sistemi baskın olmaya başlamıştır. Özellikle 2000’li yıllarda etkisini arttırmaya başlamış ve bu refah sistemine bağlı ülkelerde, sendikalar gücünü kaybetmiş, gelir dağılımında adaletsizlik- sosyal eşitsizlik ortaya çıkmış ve yoksulluk ülkelerin temel sorunları arasında görülmeye başlanmıştır (Özdemir, 2005, s. 243).

Kanada, Amerika ve Avusturalya da uygulanan liberal refah sistemi içerisinde İngiltere’de ele alındığı düşünülse de, Esping Andersen(1999) İngiltere’nin, liberal refah sistemlerinden farklı bir yapıya sahip olduğunu ifade eder. İngiltere’yi liberal refah sisteminden ayıran ilk özellik olarak, liberal refah sistemi açısından son yıllarda çokça tartışılan maliyet sorunlarına çözüm olarak evrensel sosyal yardım ve refah hizmetlerinin kısıtlanması gibi konular İngiltere tarafından kabul edilmemiştir. Bu açıdan İngiltere, mütevazı sosyal koruma programları, insan haklarının gerçekleştirilmesine yönelik düzenlemeleriyle, evrensel yani hak temelli sosyal yardım ve refah anlayışına önem vermekte ve sosyal harcamalara yüksek bütçe ayırmaktadır (Aktaran Özdemir,2005,s.238 akt; Hatipoğlu,2018, s.70-77). 1990’lara kadar iki yıllık nitelikli eğitimle diploma alınırken, 1990’lardan sonra lisans eğitiminin ardından yüksek lisans ve doktora eğitim imkânlarının doğmasıyla çocuk, yetişkin, aile ruh sağlığı gibi alanlarda uzmanlaşma eğitimine doğru kaydığını ifade eder. Parker (2007) da özellikle IFSW’nin 2001’de oluşturduğu sosyal hizmet tanımından yola çıkılarak, İngiltere’de insan hakları, yurttaşlık hakları, sosyal adaletin sağlanması, eşitsizlikler ve sosyal dışlanma ile mücadele konularında sosyal politika odaklı ve özgürleştirici bir eğitim programı sürecinin geliştirildiğinden bahsetmektedir. Liberal refah sistemlerine sahip Amerika, Avusturalya, Kanada gibi ülkelere farklı olarak, İngiltere’de sosyal hizmet eğitimi aktif öğrenmeyle

ilişkili eleştirel düşünce temeline dayalıdır. Bu temele dayanılarak geliştirilen değerlendirme ve karar verme süreçleri eğitimde daha sıklıkla bahsedilen konular olmuştur (Hatipoğlu, 2018, s. 70-77)

Sosyal hizmet eğitimi açısından ülkeler arasında farklılıklar gösterse de, neoliberal politikalar ülkelerin gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak var olan refah sisteminin ve bu sisteme bağlı olarak gelişen sosyal hizmetler alanındaki örgütlenmelerin zayıflamasına neden olmaktadır. Bu durum toplumlar arasındaki refah seviyesinde yaşanan eşitsizliğin giderek artmasına neden olmaktadır. Bu eşitsizliklerin önüne geçmek adına sosyal hareketler neticesinde sosyal hizmet eğitiminde sosyal adalet ve eşitlik gibi kavramlar geliştirilmeye çalışılsa da sorunlara neoliberal çerçevede çözüm bulma uğraşları eksik kalmaktadır.

2.3 Türkiye’de Sosyal Hizmet Eğitimi

2.3.1 Türkiye’de Sosyal Hizmet Eğitiminin Tarihçesi

Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin tarihine bakıldığında özellikle Osmanlı döneminde bu hizmetlerin Vakıflar tarafından yürütüldüğü görülmektedir. Tanzimat dönemi ile birlikte gerçekleşen devletleştirme sisteminin ön plana çıkmasıyla Tanzimat sonrasında ilgili tüm hizmetler devlet eliyle gerçekleştirilmiştir. Özellikle II. Abdülhamit döneminde açılan kurumlar mahiyet açısından çok önemli statüler üstlenmiş yüksek kabiliyetli kurumlardır. Kurulan bu müesseselerle birlikte modern anlamda kurumsallaşmış modern bir sosyal devletin adımları atılmıştır. Bu kurumlardan özellikle Darülaceze, Hamidiye Etfal Hastane-i Alisi, Darülhayr-ı Ali gibi müesseseler Cumhuriyet döneminde de varlığını devam ettirmişlerdir. Savaşın ortaya çıkması ve bu durumun sonucu olarak ortaya çıkan yetimler sorununa karşılık, spesifik olarak yalnızca yetim çocuklarının bakımı ve gelişimi için özel kurumlar ihdas edilmiştir. Tanzimat dönemi ile kurumsallaşan sosyal hizmetler dönem dönem iniş çıkışlar yaşasa da günümüze değin devam edebilmiştir (Özdemir, 2018, s.151).

1949 yılında, çocuk hizmetlerinde kamusal yetkiyi ve örgütlenmeyi ifade eden 5387 sayılı “Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun” kabul edilmiştir. Bu Kanun, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı’na çocuklar ile ilgili çeşitli kanuni görevler ve sorumluluklar yüklemiş fakat Milli Eğitim Bakanlığının, verilen görevleri yerine getirememesi ve mahalli idarelerdeki iktisadi yetersizlik nedeniyle istenilen sonuçlar elde edilememiştir. Başka ara formüller uygulanmasına rağmen sonuç

alınamamış, arzu edilen süreç ancak 1959 yılında sonuç vermeye başlamıştır (Özdemir, 2018, s. 151).

Fulbright Komisyonu, Hollanda Teknik Yardım Programı ve ikili anlaşmalar ile ABD'den altı, Hollanda, Pakistan ve Hindistan'dan birer öğretim üyesi olmak üzere toplam 9 öğretim üyesi, Akademi'nin öğretim kadrosunda yer almıştır. Akademi, 1965 yılında programının standarda uygunluğunu onaylanarak Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği'ne üye kabul edilmiştir (<http://www.shy.hacettepe.edu.tr/tanitim.html> akt; Zengin, 2011,s.193-194). 1961 yılında Türkiye'de Sosyal Hizmet bölümü, Sosyal Hizmetler Enstitüsü Kuruluşuna Dair Kanun ile“ Sosyal Hizmetler Akademisi” adı altında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı olarak liseden sonra verilen dört yıllık bir yükseköğretim kurumu olarak kurulmuştur. Sosyal Hizmetler Akademisi 1982 yılında YÖK Kanunu gereğince Hacettepe Üniversitesi'ne bağlanmış ve Sosyal Hizmetler Yüksekokulu adını almıştır. 1967 yılında eğitim-öğretim faaliyetine başlayan H.Ü. Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bölümü'nün 1982-1983 ders yılından itibaren Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu'na katılması ile Yüksekokul'un kapasitesi daha da genişlemiştir (Özdemir, 1999: 25 akt; Zengin,2011,s.193-194). 1983 yılından 2003 yılına kadar Hacettepe Üniversitesine bağlı bu bölüm tek bölüm olarak varlığını sürdürmüştür. 2000'li yıllara gelindiğinde Türkiye'de yeni sosyal hizmet bölümlerinin açılmasını sağlayacak siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel bir zemin oluşmuştur. Bu ortamda cereyan eden ve birbirini tetikleyen kompleks gelişmeler sonucunda 2006 yılından itibaren yeni bölümler açılmaya başlandı (Alptekin, Topuz, & Zengin, 2013, s. 354). Yaklaşık 60 yıl boyunca tek bölüm olarak kalan sosyal hizmet eğitiminin 2006 yılında üç yeni bölümün birden açılmış olması sonraki yıllarda yaşanan gelişmelerin adeta habercisi olmuştur. Bunları 2007 yılında 1, 2009 yılında 3, 2010 yılında 2, 2011 yılında ise 4 yeni bölüm daha izlemiştir. 2012 de yeni açılan 9 bölümle sosyal hizmet eğitiminde adeta bir 'patlama' yaşanmış, 2013 de açılan 8 yeni bölümle büyüme hızla devam etmiştir. 2012 ve 2013 yıllarında açılan bölüm sayısı (17), önceki yıllarda açılan bölümlerin toplam sayısından (15) daha fazladır (Alptekin, Topuz, & Zengin, 2013, s. 356).

2011 yılından sonra üniversitelerde açılan sosyal hizmet bölümü sayısı hızla artmaya başlaması ve buna bağlı olarakta kontenjan sayısının fazla olmasına neden olmuştur. Sosyal hizmet mesleğinin geniş bir çalışma alanına sahip olmasına rağmen mezun sayısının yeterli düzeyde olmaması bu ihtiyaca yönelik gerekçelerin başında gelmektedir.

Diğer bir açıdan ele alındığında büyümenin plansız bir şekilde gerçekleşmesi ve açılan bölümlerde bu eğitimi verecek sosyal hizmet eğitimi almış akademisyen sayısının yeterli miktarda olmaması önemli dezavantajlar oluşturmaktadır (Işıkhan & ark; 2016, s.10).

2011 yılında açıköğretim fakültelerinin yüksek kontenjanlarla açılmış olması daha önceden bahsedilen sosyal çalışmacı eksikliğinin ciddi oranda kapanmasına hatta günümüzde sosyal hizmet öğrencilerinin istihdam sorunun doğmasına neden olmaktadır. Açık öğretim programları ile toplumda var olan sosyal çalışmacı eksikliği ciddi oranda kapansa da bu durum nitelikli eleman ihtiyacının doğmasına neden olmaktadır (Sevim & Altun, 2017, s. 54).

Toplumların yaşamış olduğu sorunlar başta teknoloji olmak üzere birçok etki sonucunda değişmekte ve yeni problemler gün yüzüne çıkmaktadır. Bu durum toplumda sosyal hizmete olan ihtiyacı arttırmaktadır. Bu bağlamda hem sosyal hizmet akademisi hem de mesleği olarak nitelikli bir eğitim ve araştırma sürecinden geçmiş donanımlı meslek elemanları yetiştirebilmek bir hedef haline gelmiştir. Bu hedefin gerçekleşmesinde sosyal hizmet eğitimine ve akademisine önemli roller düşmektedir. Bu açıdan sosyal hizmet akademisyenleri ve öğrencilerinin neler düşündüğü, neler beklediği, öğrencilerin kariyerleri hakkında neler planladıkları ve sosyal hizmetin günümüzdeki durumunu nasıl değerlendirdikleri önem taşımaktadır.

2.3.2 Türkiye’de Sosyal Hizmet Eğitim Uygulaması

Ülkemizde sosyal hizmet eğitiminin incelendiği bu bölüm ile; amaç ve misyon, ders programı, kuram ve uygulama ilişkisi, farklı yaklaşımlar ve modeller, yeterlilikler ve standartlar alt başlıkları altında yapılandırılmıştır. Sosyal hizmet eğitiminin incelenmesinde (Ankara Üniversitesi, Başkent Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi) temel alınarak alt başlıkların içerikleri oluşturulmuştur.

2.3.2.1 Amaç ve Misyon

Sosyal hizmet eğitim ve mesleğinin amacını ve misyonunu ortaya koyan en temel belge kuşkusuz ki dünya genelinde en geniş şekilde kabul görmüş Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu’nun (IFSW) en son 2014 yılında güncellenen evrensel sosyal hizmet tanımıdır. IFSW’nin evrensel tanımına göre sosyal hizmet uygulama odaklı ve bilgi temelli bir meslek ve akademik disiplin olduğunu vurgulanmaktadır. Sosyal hizmet bu sorumluluğunu sosyal değişme ve gelişme, sosyal bütünleşme ve insanların özgürleşerek güçlenmesini sağlamak için kullanan bir mesleki disiplindir. Sosyal

hizmetin uygulama alanı dışında sosyal hizmet araştırması ise, sosyal hizmet bilgisi ve uygulaması için önemli bir araçtır. Sosyal hizmet disiplininin bilgi temelini arttırmak, uygulama boyutunu etkin hale getirmek gibi kaygıları vardır. Sosyal hizmetin amacını bir başka açıdan ele alacak olursak, toplumun en dezavantajlı kesimleriyle ve çok boyutlu karmaşık sorunlar ile bireylerin çeşitli nedenlerle karşılanmamış ihtiyaçlarını inceleyecek bir çalışmayı kapsar (Thompson, 2013: 154 akt; Selcik,2017,s.25).

Sosyal hizmet eğitiminde temel amaç, evrensel bilgiler ve değerler doğrultusu ile sosyal hizmet eğitimi vermek, bilim üretmek ve üretilen bilimlerin paylaşılmasını sağlamaktır. Toplum ile işbirliği içinde olmak, toplumun baş etmeye çalıştığı sosyal sorunların çözümüne katkıda bulunmak, toplumda var olan eşitsizlikleri gidermek, insan haklarının ihlal edilmesine engel olmak ve insan haklarının herkes için geçerli kılınmasını sağlamak sosyal hizmetin amaçlarını oluşturmaktadır. Sosyal hizmetin ana misyonunu oluşturan temel gerçeklikler ise sosyal hizmet eğitimi alan öğrencilere insanın ve toplumun değişme ve gelişmesinin dinamiğini temel alan ve bu doğrultuda insanın toplum içerisindeki etkinliğini artırma yöntemi ve uygulama konusunda beceri kazandıran, insanların temel hak ve özgürlüklerini temel alarak yaşam kalitelerini yükseltme misyonunu kazandırmaktır.

2.3.2.2 Ders Programı

Sosyal hizmet eğitim modeli teorik bilgi ve pratik uygulamanın birlikteliğine dayalı bir disiplindir. Sosyal hizmetin özgünlüğü en çok da, farklı disiplinlerden aldığı bilgileri sosyal hizmet mesleğine özgü değer, etik ve bilgiyle bütünleştirerek kullanması olarak değerlendirilebilir. Farklı disiplinlerden alınan bilgiler sosyal hizmet lisans programlarında biyolojiden iktisada ve sosyal bilimlere kadar birçok dersi içinde barındırarak çok yönlü bir eğitim desteği sağlar. Birçok öğrenci bu eğitimle; insan bilimleri başta olmak üzere (felsefe, psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi),iktisat, ekonomi gibi dersleri alır.

Ülkemizde sosyal hizmet eğitim programlarının ders programları incelendiğinde özellikle bunların arasında öne çıkmış, ülkede en çok örnek alınan programların (Ankara Üniversitesi, Başkent Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi gibi) şu özelliklere sahip olduğu görülmektedir: sosyal hizmet müfredat programları kuramsal ve uygulamalı derslerden oluşmaktadır. Dört yıllık lisans eğitiminin ilk iki yıl süresince daha çok sosyal hizmet eğitiminin bilgi gövdesini besleyen sosyoloji, psikoloji, hukuk,

antropoloji, siyaset bilimi gibi temel kurumsal dersler verilmektedir. Uygulamalı derslerde ise, öğrencilerin öğrendikleri kuramsal bilgileri uygulamaya aktararak mesleki beceri ve davranış kazanmaları amaçlanır. Uygulamaları dersler ile sosyal hizmet mesleğinin yöntemleri olan sosyal kişisel çalışma, sosyal grup çalışması, toplumla çalışma ve sosyal hizmet yönetimi gibi yöntemlerle, öğrenciler çeşitli sosyal hizmet kurumlarına yerleştirilerek, eğitsel yöneticilerin denetimi altında uygulama sürecine katılırlar. Hem kuramsal hem de uygulamalı dersler öğrencilerin bir meslek ve disiplin olan sosyal hizmeti çok yönlü tanımayı sağlayan derslerden oluşmaktadır. Bu dersler konferans, grup tartışmaları, rol oynama, örnek vaka analizleri gibi çağdaş yöntemlerle işlenir. Bu gibi yöntemlerde temel hedef öğrencileri alana hazırlamaktır. Aşağıda sosyal hizmet eğitim müfredatındaki derslerin önemli bir verilmektedir (Sosyal Hizmet Programı, tarih yok).

- İnsan davranışı ve sosyal çevre
- Sosyal hizmet tarihi
- Sosyolojiye giriş
- Psikolojiye giriş
- Sosyal hizmet araştırması
- Kamu yönetimi ve sosyal hizmet
- Sosyal bilimler ve sosyal hizmet
- Küreselleşme ve ulusötesi sosyal hizmet
- Bireylerle sosyal hizmet
- Gruplarla sosyal hizmet
- Genelci sosyal hizmet
- Klinik sosyal hizmet kuramları
- Sosyal hizmette etik
- İnsan hakları ve sosyal hizmet
- Yoksulluk ve sosyal hizmet
- Çocuk ihmali ve istismarı
- Gerontolojik sosyal hizmet
- Toplumsal yapı ve toplumsal değişim
- Kültür, kültürel yeterlilik ve çok kültürlülük
- Demokrasi ve insan hakları
- Sosyal ve ekonomik adalet

- Risk ve baskı altında yaşayan gruplar
- Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rolleri
- Ailelerle sosyal hizmet
- Krize müdahale
- Madde bağımlılığı
- Sosyal hizmet kuram ve yaklaşımları
- Sosyal refah politikası ve sosyal refah hizmetleri
- Göçmen ve sığınmacılarla sosyal hizmet
- Engellilerle sosyal hizmet
- Sosyal hizmette rapor yazma ilke ve teknikleri
- Sosyal hizmette araştırma yöntem ve teknikleri
- Sosyal hizmet yönetimi(vb.)

Mesleğin müdahale yöntemlerine ilişkin eğitim ile birlikte uygulama derslerinin yoğunluğu eğitimin üçüncü ve dördüncü senesinde artmaktadır. Ülkemizde alan uygulamasına dair dersler genel olarak %25 ile % 40 arasında değişen bir oranı kapsamaktadır (Alptekin, 2016, s.17). Alan uygulaması dersindeki temel amaç öğrencilerin sosyal hizmet eğitimi ile kazandıkları bilgi ve değer temeline uygun olarak sosyal hizmet kurumlarında düzenli ve planlı bir süreç geçirmelerini sağlamaktır. Bu uygulama çalışması süpervizyon(mesleki yönetim) dediğimiz biri akademik biri kurum danışmanı olmak üzere iki danışanın denetimi ile gerçekleşir.

2.3.2.3 Sosyal Hizmet Eğitiminde Kuram-Uygulama İlişkisi

Sosyal çalışmacıların müracaatçılar ve içinde buldukları çevreyle ilişki kurarken ve müdahale ederken, kuram ve yöntemlere dayalı ve sosyal çalışma değerleri ile uyumlu bir şekilde gözlem, ön değerlendirme, mesleki etiğe uygun davranma gibi sorumlulukları vardır. Böyle bir tutum müracaatçıyı tehlikeye atma riski taşıyan sosyal çalışmacıların sezgilerine, kişisel doğrularına, doğru olduğunu düşündüğü şey ya da sosyal çalışmacının varsayımlarına dayanan görüşün tam tersidir. Bu durum uygulamadan gelen ‘bilgelik’ in olmadığı anlamına gelmez; aksine uygulamadan gelen bilgeliğin esasında kuram ve yöntemlerin başarılı ya da başarısız olarak uygulandığı önceki tecrübelerle dayandığı görüşünü kabul etmektedir. Bu nedenle de bu gibi durumlarla gelecekte karşılaşıldığında kuram ve yöntemler uygulama muhakemelerimizi beslemektedir. Uygulamadan gelen bilgelikle hareket etmek kuram ve yöntemlerin uygulanmadığını anlamına gelmez; daha ziyade kuram ve yöntemlerin geçmişte

karşılaşılan benzer durumlardaki uygulama ve tecrübelerine dayalı daha hızlı, daha net yanıtların kullanıldığı anlamına gelir (Teater, 2015, s. 13).

Türkiye’de sosyal hizmet bilim ve mesleğinin uygulama odaklı temeli, eğitimin bir parçası hatta çok önemli bir parçası olarak görülmekte ve bu yönde düzenlemeler yapılarak öğrencilerin uygulama deneyimleri kazanmaları sağlanmaktadır. Sosyal hizmet eğitim müfredatındaki alan uygulaması dersleri aracılığıyla öğrencilerin ilk iki(bazı bölümlerin müfredatlarına göre üç) yılda edindikleri kuramsal bilgileri farklı müracaatçı sistemleri ile mikro, makro ve mezzo düzeydeki sosyal hizmet uygulamalarına aktarmaları sağlanır. Alan uygulamalarıyla bilgi ve beceri kazanabilmeleri amaçlanmaktadır (Çelik, 2011, s. 220).

Alan uygulaması dersi alındıktan sonra öğrenciler uygulama sürecine katılırlar. Sosyal hizmet uygulaması sunan kurum ve kuruluşlarda kurumun işleyişine, müracaatçı sistemine, hizmet sunum şekillerine ve sosyal çalışmacıların uygulama süreçlerinde kullandıkları rol ve sorumluluklarına ilişkin gerekli bilgi ve donanımı kazanmaktadır. Öğrenciler bu süreçte mesleği tanıma, mesleki kimlik kazanma ve uygulama sürecini geliştirme yönünde, kazanımlar elde ederler. Alınan uygulama dersleriyle sosyal çalışmacılar kuramsal bilgilerini uygulama alanında edindikleri bilgilerle birleştirerek çalışma hayatlarında uygulama alanına aktarabilirler.

Alan uygulaması, öğrencilerin uygulamaya katıldıkları toplumun değerlerini tanımaları, sosyokültürel sistemlerini öğrenmeleri ve ekonomik kaynaklarını belirlemeleri, kurum içi görev ve yetki dağılımlarını, sosyal hizmet rolünü gözlemlenmeleri ve uygulamaları, ekip çalışmasına katılmaları ve ortak karar almaları, kurumun hizmetlerini kavramaları, hem kurum çalışanları hem ilişki içinde bulunan diğer kurum ve kuruluş çalışanları hem de müracaatçılar arası ilişki kurma becerisi geliştirmelerini sağlar. Ayrıca öğrencilerin uygulama sürecinde müracaatçıları duyu, düşünce, davranış, deneyim, amaç, değer ve çevreleri ile bir bütün olarak görmeleri ve değerlendirmeleri, kendilerini de belirtilen bu özelliklerle birlikte aldıkları bu mesleki eğitimi de göz önüne alarak sürece dâhil etmeleri beklenmektedir. Böyle bir süreç ve devamlılık sosyal hizmet eğitim müfredatındaki alan uygulaması dersinin amaç ve kapsamını oluşturmaktadır (Çelik, 2011, s. 221).

2.3.2.4 Sosyal Hizmet Eğitiminde Farklı Yaklaşım ve Modeller

Türkiye’de toplumsal sorunların belirlenmesi ve iyileştirilmesi adına sosyal hizmet mesleği kapsamında farklı yaklaşım ve modeller uygulanmaktadır. Toplumsal yapıdan kaynaklı sorunların belirlenmesi, sorunların çözümü ve çözüme ilişkin bilimsel bilgi üretmek adına farklı yaklaşımsal tutumlar sürdürülmeye devam etmiştir. Sosyal çalışma yaklaşımlarının ana kaynağını mevcut toplumsal yapının iyileştirilmesi, toplumsal gelişim, değişim ve ilerleme aşamaları oluşturur. Kısacası toplumsal yapı ve yaklaşımlar arasında diyalektik bir ilişki vardır.

Sosyal hizmetin meslekleşmeye başladığı süreçten bu yana sosyal hizmet mesleğinin kendisi için en uygun gördüğü çeşitli yaklaşımlar vardır. Bu yaklaşımlar farklı teoriler temelinde oluşan bilimsel temellere dayalı olarak gelişen yaklaşımlar arasında özellikle sosyal kişisel çalışma uygulamasında kullanılanlar arasında:

Genel Yaklaşımlar;

- Psiko- sosyal yaklaşım
- Fonksiyonel yaklaşım
- Problem çözme yaklaşımı
- Davranışsal yaklaşım

Ara Yaklaşımlar;

- Aile tedavisi yaklaşımı
- Kriz yaklaşımı
- Toplumsallaşma yaklaşımı
- Görev merkezli yaklaşım
- Ekolojik-çevreci yaklaşım sayılabilir.

Sosyal hizmet yaklaşımlarında sistem teorisinin apayrı bir yeri olduğu gibi rol, sosyal tabakalaşma, toplumsal değişme ve gelişme gibi teorilerde sosyolojik anlamda sosyal çalışmanın yararlandığı yaklaşımlar arasındadır (Şeker, 2009, s. 89-90).

Sosyal çalışmacılar, yaşamış oldukları toplumun kültürlerine hâkim olmalıdırlar ve hizmet sundukları müracaatçıların psikolojik, fizyolojik, biyolojik, sosyal, ekonomik yönlerini doğru analiz etmek zorundadırlar. Bu sebeptendir ki sosyal hizmet bilgi temelini çevreyi de içine alan psiko-sosyal bir gerçeklik üzerine inşa etmiştir. Günümüzde dünyasında ve Türkiye’inde sosyal sorunlar giderek artmakta, çeşitlilik göstermekte ve

değişmektedir. Bu nedenle, sosyal çalışmacılar mesleki amaçlarına ulaşabilmek için tek bir teori ve yaklaşımdan beslenmek yerine birçok yeni yaklaşım ve teoriden yararlanmaktadırlar. Bu durum sosyal sorunların doğru analizini sağladığı gibi sorunlara farklı yaklaşımlarla müdahale etmekte kolaylaşmaktadır.

Günümüzde sosyal çalışmada üzerinde sıklıkla durulan yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunlar yapısal- bütünleştirici yaklaşım: ekonomik politik yapının toplumsal yapıda ve sosyal ilişkilerde belirleyici olduğunu, insan ve toplum etkileşimin toplumsal bütünlük içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini vurgular. Disiplinlerarası yaklaşım genelci yaklaşımı ön plana çıkararak ve daha çok uygulama alanına aktararak, farklı disiplinlerin bilgisinden yararlanır ve yaptığı araştırmalarla diğer disiplinlere bilgi aktarımı sağlar (Şeker, 2009, s. 89-90).

Kirst- Ashman ve Hull (1997) genelci uygulamayı, eklektik bilgi temelini kullanımı, profesyonel değerler ve her genişlikteki hedef sisteme yönelik geniş becerilerin dört temel süreç içeriğinde değişimin temel kullanımı olarak tanımlamaktadır. Bu dört temel süreçlerden ilki, genelci uygulamanın süpervizyon altında örgütsel yapı ile birlikte ele alınarak etkili olarak çalışma yapmayı gerektirmesidir. İkinci olarak, genelci uygulama, geniş mesleki rolleri üzerine almayı ve bu rolleri kullanmayı gerektirir. Üçüncü olarak, genelci uygulama yaklaşımı, planlı değişme sürecine eleştirel düşünme becerilerinin eklenmesini sağlayarak uygulanmasını gerektirir. Son olarak ise, genelci uygulama, müracaatçının güçlendirilmesini ve kendine yeterliliği ön plana çıkarmaktadır. Bu dört temel süreç genelci uygulamanın bütünlüğünü oluşturmaktadır (Şahin, 2002, s. 4).

Sosyal hizmet uygulamasında genelci yaklaşımın dört temel dayanağı vardır: Genelci yaklaşımın ilk dayanağı, insan davranışı kaçınılmaz olarak sosyal ve fiziksel çevre ile ilişkilidir. İnsan ve çevresi arasındaki bu bağlantıya dayalı olarak müracaatçı sistemlerinin fonksiyonelliğini geliştirme çabaları, sistemin (insanın) bizzat kendisini değiştirmeyi, kişinin çevresi ile olan etkileşiminde değişiklikler yapmayı, onu çevreleyen diğer sistemlerde değişimler yapmayı içerir. İkinci dayanak ise genelci uygulamacı yaklaşım, değişimi gerçekleştirmek için çok düzeyli ve kapsamlı değerlendirmeler ve çok yönlü müdahaleler gerçekleştirir. Üçüncü dayanak, benzer sosyal çalışma süreçlerini ve uygulamalarını kullanarak bireyden topluma kadar her düzeyden (birey, grup, topluluk) müracaatçı sistemleri ile çalışır. Tüm müracaatçı sistemleri ile sosyal hizmet müdahalesi, bir diyalog biçimi ile bilginin karşılıklı değişimi, değişim için gerekli

kaynakların keşif sürecini ve çalışmanın amacını gerçekleştirmek için gelişme aşamalarının varlığını gerekli kılar. Dördüncü olarak, genelci uygulamacıda, detaylı araştırma yapmak ve bireyden topluma her sisteme adil hizmet sunma ve sosyal politikalara yönelme sorumluluğu bulunmaktadır (Miley, O'Melia ve Dubois, 1996 akt; Şahin,2002,s.4).

Genelci yaklaşımda sosyal hizmet, sosyal hizmetin temel amaçlarını karşılamak amacıyla hizmet eden bütünleştirilmiş ve çok düzeyli bir yaklaşım sağlar. Genelci yaklaşım da sosyal çalışmacı, müracaatçı sistemlerinin işlevselliğini artıracak değişiklikleri ortaya koyabilmek için gerekli olan bireysel ve toplumsal faktörler arasındaki etkileşimin bilincindedir. Bu nedenle de, bu etkileşimi temsil eden gruplar, topluluklar, karmaşık örgütler, formal gruplar, aileler ve bireylerle çalışmaya yönelir. Bu şekliyle, genelci uygulamacı yaklaşım her düzeydeki tüm müracaatçı sistemleri ile doğrudan çalışır ve müracaatçıları uygun kaynaklar ile ilişkilendirir. Kaynak sistemlerinin etkili yanıtlar verebilmesi için sosyal hizmet uygulamasının tüm boyutlarını araştırır ve inceler, örgütlere müdahale eder, kaynakların adaletli dağılımını için adil politikaları savunur. Bu süreç genelci uygulamacı yaklaşımla etkin bir süreç izlenmesini sağlar (Şahin, 2002, s. 4).

2.3.2.5 Sosyal Hizmet Eğitiminde Yeterlilikler ve Standartlar

Sosyal hizmet uygulaması müracaatçı sisteminin özellikleri, yaşanan sorunlar ve bu sorunlara çözüm üretebilmek adına bir takım bilgi ve becerilerin birlikte kullanımını gerektirmekte; uygulamanın özü itibariyle insan insana ilişki içerisinde gerçekleşiyor olması da bizatihi onun belli tavır ve tutumlarını öne çıkaran bir değer sistemine ve etik kodlara dayalı olmasını zorunlu kılmaktadır. Sosyal hizmet eğitiminin yeterlilik alanını bilgi gövdesi, beceri repertuarı, evrensel değerler ve etik kodlar oluşturur. Mesleki yeterlilikleri kazanmanın yolu tabiki eğitimden geçmekte ve mesleğin 'lisans', 'yükseklisans' ve 'doktora' düzeyine göre farklı yeterlilikleri bulunmaktadır. Yeterlilikler eğitim düzeyi arttıkça artmakta giderek daha sofistike bir hal almaktadır (Alptekin, 2016, s. 23).

Sosyal hizmet eğitiminde yeterlilikler ve standartlar arasında birbirini besleyen ve tamamlayan bir ilişki bulunmaktadır. Yeterlilikler genel olarak sosyal hizmetin bilgi gövdesini oluştururken standartlar ise daha çok uygulamayı kapsamaktadır. Öğrenci

belirli yeterliliklere sahip olduktan sonra uygulama alanına geçer ve bu uygulama alanı eğitimin standartlar alanını oluşturmaktadır.

2010'lu yılların başından itibaren Türkiye'de sosyal hizmet eğitiminde yeterlilikler ve standartlar konusunda üç önemli çalışma gerçekleşmiştir. Bunlardan ilki, Türkiye'de sosyal hizmet eğitiminde Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi (UYÇ)'nin oluşturulmasına yönelik ilk çalışmaların, Bologna sürecinde 2005 yılında Bergen'de gerçekleştirilmiş olmasıdır. Ulusal yeterlilikler çerçevelerinin oluşturulmasını karara bağlayan Bakanlar Zirvesi sonrasında ise Yükseköğretim Kurulu tarafından başlatılmıştır. Komisyonun bu tarihler arasında sürdürdüğü çalışmalar sonucunda ağırlıklı olarak Avrupa Yükseköğretim alanı için Yeterlilikler Çerçevesi düzey tamamlayıcılarını kullanarak UYÇ'yi yükseköğretimdeki her programın(önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora) sonunda asgari olarak kazanılması gereken bilgi, beceri ve yetkinliklere göre tanımlanmıştır (TYYÇ,2010).

Bu kapsamda 'sosyal hizmet' alanına ilişkin yeterliliklerin hazırlanması 2010 yılının sonlarına doğru YÖK tarafından Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nden istenmiş; ancak bu fakülte'deki ilgili komite sosyal hizmetler alanının yeterliliklerini hazırlayamayacağını ifade etmiştir. Bunun üzerine görev Ankara'da en köklü eğitim kurumu olan Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü'ne aktarılmıştır. Bunun üzerine Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Başkanlığı'nın organizasyonunda, 8(7'si sosyal hizmet akademisyeni, 1'i sosyal hizmet uzmanı) kişiden oluşan bir çalışma komitesi oluşturulmuştur. Bu grup bir dizi yüz yüze toplantı ve elektronik ortamdaki paylaşımlar sonucunda 2010 yılının Aralık ayında Sosyal Hizmet Temel Alan Yeterlilikleri' ni hazırlamış ve YÖK'e göndermiştir. YÖK yapılan bu çalışmayı 2011 yılının Ocak ayında kabul etmiş ve kendi web sitesinde yayınlamıştır (Alptekin, 2016, s. 24).

TYYÇ Sosyal Hizmet Temel Alan Yeterlilikleri bilgi, beceri ve yetkinlikler bakımından şu şekilde açıklamıştır:

Bilgi (Kuramsal- Olgusal)

- Sosyal hizmetler alanındaki temel ve güncel bilgileri içeren ders kitapları, uygulama araç-gereçleri ve multimedya eğitim araç gereçleri ile diğer kaynaklarla desteklenen ileri düzeydeki kuramsal ve uygulamalı bilgileri kapsamaktadır.

- Bilginin doğası, kaynağı, sınırları, doğruluğu, güvenilirliği ve geçerliliğini değerlendirme bilgisine sahiptir.
- Sosyal hizmetler alanındaki bilimsel bilgiye ulaşma, güncel literatürü izleme, değerlendirme ve uygulayabilme bilgisine sahiptir.

Beceriler (Bilişsel Uygulamalı)

- Sosyal hizmetler alanında edindiği ileri düzeydeki bilgi ve becerileri kullanarak bilimsel olarak kanıtlanmış verileri yorumlar ve değerlendirir, sorunları tanımlar, analiz eder, araştırmalara ve kanıtlara dayalı mesleki ve etik değerleri gözeterek çözüm önerileri geliştirir, bilgiyi paylaşır, ekip çalışması oluşturur.
- Sosyal hizmetler ve araştırma alanı ile ilgili bilgi teknolojilerini kullanır.
- Sosyal hizmetler alanında edindiği ileri düzeydeki kuramsal ve uygulamalı bilgileri kullanarak birey, aile ve topluma yönelik eğitim yapar.
- Alanına özgü sorunlara bilimsel veriler/kanıtlar doğrultusunda çözüm

Yetkinlikler (Alana Özgü Yetkinlik)

- Sosyal hizmetler alanı ile ilgili verileri toplar, yorumlar, uygular ve sonuçlarının duyurulması aşamalarında ilgili disiplinlerden kişilerle işbirliği yapar ve toplumsal, bilimsel, kültürel ve etik değerlere uygun hareket eder.
- Kalite yönetimi ve süreçlerine uygun davranır ve bu süreçlere katılır.
- Birey olarak görev, hak ve sorumlulukları ile ilgili yasa, yönetmelik, mevzuata ve mesleki etik kurallarına uygun davranır.
- Profesyonel kimliği ile meslektaşlarına rol model ve topluma örnek olur.
- İnsan ve sosyal çevresi arasındaki ilişkisini anlamaya yetkindir.
- Mezuniyet sonrası kurum içi, yerel, ulusal ve uluslararası eğitimlere katılır.
- Etik ilkelerin ve etik kurulların eğitim- uygulama ve araştırma alanlarında birey ve toplum için önemini açıklar.

2.3.3 Sosyal Hizmet Eğitim Programları

Sosyal hizmet eğitim programlarının incelendiği bu bölüm önlisans, lisans, açıköğretim, yüksek lisans ve doktora programları alt başlığı adı altında yapılandırılmıştır.

2.3.3.1 Önlisans Eğitim Programı

Özellikle Türkiye’de sosyal sorun alanlarının ve sosyal hizmet uygulamalarında uzman yetersizliğinin fazla olması sosyal yardımcı olarak nitelendirilebilecek ara elemanlara olan ihtiyacı arttırmaktadır. Birçok sosyal hizmet alanında başta sosyal çalışmacılar olmak üzere birçok sosyal meslek elemanının işini kolaylaştıracak ara elemanların varlığı ve istihdamı Türkiye’de ortaya çıkan sosyal sorunlarla mücadele etmede önemli katkılar sağlayacaktır(Şeker, 2012, s.17). Bu tür ihtiyaçların doğmasıyla ön lisans düzeyinde sosyal hizmetler programları eğitim vermeye ve sosyal hizmet alanlarında çalışabilecek ara elemanları yetiştirmeye başlamıştır (Apak, 2018, s. 237).

İçinde bulunduğumuz yıllar sosyal politikanın, sosyal güvenliğin ve sosyal hizmetlerin yaşamın her alanında, doğru veya yanlış uygulandığı ve sürekli güncelleştiği yıllardır. Toplumsal yapının giderek gelişme göstermesiyle birlikte her meslek daha alt dallara ayrılarak daha fazla uzmanlaşma eğilimi göstermekte ve birbirine destek sağlayacak birçok yeni mesleklerin türemesini sağlamaktadır. Toplum büyüme ve gelişme gösterdikçe karmaşıklık giderek artmaya ve bu durum sosyal hizmet alanlarında da çeşitliliğin artmasına neden olmaktadır. Bu durumun sonucu olarak meslek elemanlarının iş yükleri artmakta ve karmaşılaşmaktadır. Böyle bir ortamda işleri düzeltmek için yardımcı elemana olan ihtiyaç günden güne artmaktadır (Tomanbay, 2011, s. 46).

Sosyal hizmetler alanı sosyal yardım hizmetleri, çocuk ve aile refah hizmetleri, yaşlı refahı hizmetleri, ıslah hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, örgün ve yaygın eğitimdeki sosyal hizmetler, yoksullara yönelik sosyal hizmetler, tıbbi ve psikiyatrik sosyal hizmetler ve engellilere yönelik sosyal hizmetler gibi geniş bir çalışma alanını kapsamaktadır (Türkmen, 2003, s. 271).

Sosyal hizmetler ön lisans mezunu çalışanlar ara elemanların eğitimlerini alarak bilgi, beceri ve değer temelleri bağlamında yetişmiş profesyoneller olmaları beklenmektedir. Nartgün ve Yüksel (2009) göre, nitelikli ara elemanda aranan özelliklerden bazıları; “değişen koşullara hızlı adapte olabilmek, problem çözebilmek, güçlü iletişim kurabilmek, takım çalışması yapabilmek, sorumluluk alabilmek, çok yönlü düşünebilmek, güncel mesleki ve teknolojik bilgiye sahip olmak” şeklinde değerlendirilmiştir (Apak, 2018, s. 236-237).

Sosyal hizmet alanlarında çalışan ara elemanlar çalıştıkları kurumlardaki yaptıkları işlere göre adlandırılacaklardır. Sosyal alanda yapılan işe, yapılan işin niteliğine uygun yeni terimler, yeni meslek dalları üretmek durumundayız. Sosyal hizmet alanında gereksinim ihtiyacını kapatacak önlisans elemanlarının en hızla gelişecek iş alanı sosyal sekreterliktir. Sosyal sekreterliği, sosyal yardımcı, sosyal bakıcı, yaşlı bakıcısı, engelli bakıcısı, gençlik yardımcısı, kadın yardımcısı gibi meslek elemanları izlemektedir (Tomanbay, 2011, s. 56).

Türkiye’de sosyal hizmetler alanında ara eleman yetiştirme amacıyla 1963 yılında ilk çalışmalar başlatılmış fakat 2008 yılına kadar bir türlü eğitim sistemi oluşturulamamıştır. Sosyal hizmetler ön lisans eğitimi ilk olarak 2008 yılında başlamış, 2013 yılından itibaren ise hızlı bir gelişim süreci içerisine girmiştir.

2018 OSYM tercih kılavuzuna göre Türkiye’de 55 üniversite önlisans sosyal hizmetler bölümüne öğrenci kabul etmektedir. Bu bölümlerin 52’si örgün, 14’ü ikinci öğretim 3’ü açıköğretim modelinden oluşmaktadır.

Önlisans sosyal hizmetler programlarında yaşanan hızlı ve altyapısız büyümeyle birlikte kontenjan sayısı on üç bini geçmiştir. Sosyal hizmetler önlisans bölümlerinin giderek artması mezun sayısındaki artışı beraberinde getirmiş ve bu durum sosyal hizmetler önlisans öğrencilerinin bölümlerine yönelik tutumlarını ve gelecek kaygısı ve beklentilerinin nasıl olduğu sorusunu beraberinde getirmektedir (Acar & Apak, 2018, s. 454).

Sosyal hizmetler önlisans mezunlarının çalışacakları alanlar uygulamalı bir disiplin gerektiriyor olmasına rağmen, ülkedeki mevcut öğrenci sayısının %80’inden fazlası açıköğretim sosyal hizmetler programlarına kayıtlıdır. Bu durum sosyal hizmet önlisans eğitiminde öne çıkan temel problemdir. Bununla birlikte üniversitelerde yaşanan hızlı ve altyapısız gelişim eğitim kalitesinde düşüşe, öğretim elamanı eksikliğine ve mezunların istihdam sorunu yaşamalarına neden olmuştur.

2.3.3.2 Lisans Tamamlama Eğitim Programı

Lisans tamamlama önlisans mezunlarının öğrenimlerini 4 yıllık üniversite mezuniyeti seviyesine çıkarmak için uygulanan bir fırsattır. Lisans tamamlama hakkına sahip olabilmek için öncelikle 2 yıllık bir önlisans bölümü mezuniyeti gereklidir. İki yıllık herhangi bir bölümden mezun olan öğrenci 4 yıllık üniversite mezuniyeti hakkına sahip

olabilmek için DGS sınavı ile öğrenimini 4 yıllığa tamamlayabilir (Lisans Tamamlama Nedir, 2016).

Sosyal Hizmetler Önlisans Programlarından mezun olan öğrencilerin sosyal hizmet lisans programlarına geçişleri bölümlerin kontenjan sayılarını dolaylı olarak artırırken bunun doğal bir sonucu olarakta mezun sayısını da arttırmaktadır. Önlisans tamamlamaya geçişler 2 şekilde gerçekleşmektedir. Bunlardan ilki Dikey Geçiş Sınavı (DGS), ikincisi ise Sağlık Bakanlığı ve YÖK arasında gerçekleştirilen bir protokol sonucu önlisans mezunu sağlık bakanlığı personelinin açıköğretim sosyal hizmet lisans programına geçişi şeklinde gerçekleşmektedir (Topuz, Zengin, & Alptekin, 2017, s. 59)

İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi DGS uygulamasına benzer bir şekilde 2015 yılında 2500 öğrenciyi pek çoğu sosyal hizmetle ilgisi bulunmayan 61 sağlık önlisans programından (örneğin; acil yardım, ağız diş sağlığı, ambulans ve acil bakım teknikerliği, ameliyathane teknikerliği, anestezi, cerrahi teknikerliği, diş protez, hidroterapi, fizyoterapi, podoloji, paramedik, radyoloji vb.) mezun olmuş öğrenciyi lisans tamamlamak üzere “sınavsız olarak” önlisans diploma notuna göre açıköğretim sosyal hizmet lisans programına kabul etmiştir. 2016 yılında İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi’nin yanı sıra Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi yukarıda belirtilen sağlık alanındaki önlisans programları için sosyal hizmet lisansı tamamlamak üzere yine 2500 kişilik kontenjan açmıştır (ÖSYM, 2016).

YÖK 2017 verilerine göre toplam 10 üniversitede sosyal hizmet lisans tamamlama programı mevcuttur. Bunlardan 3’ ü açıköğretim fakültelerinden oluşmaktadır. Örgün kontenjanlar her üniversite için 50, açıköğretim kontenjanları ise her üniversite için 2.500 kontenjan sağladı. Toplam da 2017 yılı için 7.850 kontenjan açıldı. 2018 yılı için de kontenjanlar da herhangi bir değişme olmadı.

2.3.3.3 Lisans Eğitim Programı

Türkiye’de lisans düzeyinde sosyal hizmet eğitime 1961 yılında başlanmıştır. 1983 yılında yapılan yasal düzenleme ile iki sosyal hizmet okulu birleştirilerek Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu adı altında birleştirilerek, lisans düzeyinde sosyal hizmet eğitime devam edilmiştir.

Türkiye’de 1961 yılı itibariyle sosyal hizmet eğitimi veren tek kurum Hacettepe Üniversitesi’dir. 2002 yılına gelindiğinde ikinci bir sosyal hizmet eğitimi kurumu olarak

Başkent Üniversitesi eğitimine başlamıştır. 2006 yılından itibaren ise sosyal hizmet eğitimi veren bölümlerin sayısı ilerleyen yıllarla birlikte ciddi oranda artış gösterdi ve kontrolsüz bir büyüme süreci içerisine girdi. Yeni bölümlerin hızla açılmasıyla birlikte sosyal hizmet alanında öğretim elemanı eksikliği oluşmuş ve alan dışı birçok öğretim elemanları istihdam etmeye başlamıştır. Ayrıca ABD'liler tarafından kurulan ve Türkiye'deki ilk okul olan Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünün eğitim müfredatı kopyala yapıştır mantığıyla yeni kurulan okulların müfredat yapısını oluşturmuştur (Zengin, 2016, s.100-101).

ÖSYM 2018 Sınav Kılavuzuna göre ülkemizde sosyal hizmet lisans programı 55'i örgün, 3'ü açıköğretim ve 8'si ikinci öğretim şeklinde olmak üzere toplam 58 üniversite de eğitim verilmektedir. Ayrıca, Kıbrıs'ta da 6 sosyal hizmet lisans programı mevcut olup ülkemizden öğrenci kabulü yapmaktadır. Yani ülkemizde toplam 64 üniversite de sosyal hizmet lisans eğitimi verilmektedir. 2018 OSYM Kılavuzuna göre sosyal hizmet lisans programlarının bağlı oldukları fakülte ve yüksekokulların dağılımı şöyledir;

Tablo 1: Sosyal hizmet bölümlerinin bağlı olduğu fakülte/yüksekokul dağılımı

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi(İİBF)	14
Sağlık Bilimleri Fakültesi	28
Fen-Edebiyat Fakültesi	2
Edebiyat Fakültesi	1
Sağlık Yüksekokulu	4
İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi	3
Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	4
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	2
Sosyal ve Beşeri Bilimleri Fakültesi	3
Açıköğretim	3
TOPLAM	64

(ÖSYM Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu, 2018)

Türkiye'deki lisans düzeyinde eğitim veren sosyal hizmet bölümleri dört yıl (8 dönem) dan oluşmaktadır. Genelde ilk üç yıl teorik ağırlıklı dersler verilmektedir. Uygulama dersleri bazı üniversitelerde üçüncü sınıf bazılarındaysa dördüncü sınıfta verilmektedir. Uygulamalar genel olarak birinci dönem için haftada iki gün ve ikinci dönem için ise haftanın beş günü olarak uygulanmaktadır. Öğrenciler uygulamayı sosyal hizmet mesleğinin uygulandığı kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarında bir sosyal çalışmacının danışmanlığında (süpervizörlüğünde) gerçekleştirmektedir. Uygulamadaki bilgileri ve raporlama süreçlerini okullarındaki danışman hocaların kontrolünde gerçekleştirmektedirler. Toplamda iki danışman (süpervizör) kontrolünde uygulama dersleri sürdürülmektedir. Uygulamanın ilk döneminde öğrencilerin mikro düzeydeki sosyal hizmet uygulamasına yönelik olarak çalışmalar yürütmesi beklenir. İkinci dönemde ise ağırlıklı olarak mezo ve makro düzeydeki sosyal hizmet çalışmalarını yürütmesi beklenir. Öğrenciler uygulamadan başarılı olduktan sonra mezun olurlar. Uygulama dört yıllık programın yaklaşık üçte birini (Yaklaşık 1000 saat) kapsamaktadır (Aydemir & Yiğit, 2017, s. 136).

2.3.3.4 Açıköğretim Programı

Ülkemizde 1923 yılından 1960'lı yıllara kadar uzaktan eğitim önce kavramsal olarak tartışılmaya başlanmıştır. 1970'li yıllardan sonra farklı çalışmalarla orta eğitim düzeyinde uzaktan eğitim programları açılmış, bir takım tecrübeler kazanılmış ve sınırlı da olsa ilerleme kaydedilmiştir (Bozkurt, 2017, s. 86).

Bu uygulamalar 1980 sonrası Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi'nin de kurulmasıyla yükseköğretime taşınmıştır. 1980 ve 1990'lı yıllarda uzaktan eğitim ilk, orta ve yükseköğretim düzeyinde gelişim göstermiş ve büyük öğrenci kitlelerini bünyesinde barındıran bir sistem haline dönüşmüştür. Bu yıllarda açıköğretim programlarının sistemli işlenmesi, kazanılan başarıların ön plana çıkması ile uzaktan eğitim büyük ilgi görmüştür. 1990'lı yılların sonundan 2000'li yılların başından itibaren bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) alanında yaşanan gelişmelerle uzaktan eğitim ile ülkemizde sunulan eğitim fırsatları artmış ve uzaktan eğitim milyonlarca kişiye ulaşan öğrenci sayısı ile eğitimde ana akımın bir parçası olmuştur (Bozkurt, 2017, s. 86).

Günümüzde aktif haldeki sosyal hizmet lisans programlarının üçü açıköğretim programlarından oluşmaktadır. Türkiye'deki sosyal hizmet açıköğretim lisans

programlarından ilki olan Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Sosyal Hizmet Lisans Programı 2011 yılında 1000 kişilik kontenjanla eğitime başlamış, daha sonraki yıllarda kontenjan 2563'e çıkmışsa da 2018 yılı itibariyle programın kontenjanı 2000 olarak belirlenmiştir. İkinci sosyal hizmet açıköğretim lisans programı Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi bünyesinde kurulmuştur. 2015 yılında eğitime başlayan bu programın kontenjanı 513 olarak belirlenmiştir ve 2018 yılı itibariyle kontenjanında bir değişiklik olmamıştır. Son olarak İstanbul Üniversitesi (Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi) 2018 yılı itibariyle 2255 kontenjanla öğrenci kabulü gerçekleştirmiştir (ÖSYM,2018).

Bilindiği üzere uygulamaya dayanan, beceri kazandıran, karşılıklı etkileşimi ve iletişimi gerektiren eğitimler daha çok sınıf içi yüz yüze eğitim modelini zorunlu kılmaktadır. Örneğin sosyal çalışmacı adayının bilgi ve becerilerinin gelişmesini ve olgunlaşmasını, çalışma azim ve kararlılığının güçlendirilmesini sağlamak amacıyla nitelikli bir sosyal hizmet akademisyenince gerçekleştirilen süpervizyon desteği ile mesleğin evrensel değerleri ve etik sorumlulukları ancak sınıf içi yüz yüze etkileşime dayalı eğitimle verilebilir (Alptekin, 2016, s. 34). Öne sürülen şartları açıköğretim programının izlediği yöntem gereği yerine getirmesi çok da mümkün görülmemektedir. Elbette teorik olarak verilmesi gereken uzaktan eğitim teknolojileri kullanılarak verilebilir. Ancak sosyal hizmet eğitiminin bir kısmını teori oluşturduğu gibi bir kısmını da uygulama dersleri oluşturmaktadır. Bu durumda sosyal hizmet eğitiminin bütününe uzaktan eğitim teknolojilerine dayandırarak vermeye çalışmak ve oldukça kısıtlı uygulama derslerinin varlığı eğitimin doğasını ve kalitesini zedeleyecektir (Alptekin, Topuz, & Zengin, 2013, s. 363).

Türkiye'de yürütüldüğü şekliyle (abartılı olduğu her halinden belli olan kontenjanlar, sınırlı sayıda uygulama dersleri ve yetersiz süpervizyon desteği) açıköğretim modeliyle sosyal hizmet eğitimi vermek bu mesleği değersizleştirmekten ve sıradanlaştırmaktan başka hiçbir işe yaramamaktadır. Öte yandan kontenjanlarının dolmuş olmasına bakarak şu sorunun cevabının bulunması da gerekir: Ülkemizde açıköğretimde programlarında sosyal hizmet bölümünü okumak neden tercih edilmektedir. Sorunun yanıtı ise açıköğretimde sosyal hizmet eğitiminin ne şekilde verildiği ve öğrenciye ne tür avantajlar sağladığıyla yakından ilgilidir. Örneğin; ödev, sunum, proje hazırlama vb. faaliyetlerin yanı sıra eğitimin son yılında uygulama derslerinin de az olması görülen ilk avantajdır. İkinci bir avantaj ise boş zamanın çok

olması nedeniyle açıköğretimde sosyal hizmet okuyan öğrenciler Kamu Personeli Seçme Sınavına (KPSS) daha rahat koşullarda hazırlanmaktadır. Bu durum haksız rekabetin oluşmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte günümüzde birçok sosyal hizmet alanında sosyal hizmet uzmanlarının da kamu sektöründe KPSS'nin yanı sıra mülakat sisteminin uygulanmaya konulmasıyla sosyal çalışmacıların istihdam edilecek olması bu haksızlığın önüne bir nebze de olsa geçebilir. Ancak yapılacak en doğru iş, yurtdışında uygulanan açıköğretim sosyal hizmet örnekleri dikkate alınarak kontenjanı azaltarak, süpervizyon desteği altında haftada en az bir gün yüz yüze sınıf ortamında ders yapacak şekilde açıköğretimdeki sosyal hizmet lisans programlarının yeniden yapılandırılmasını sağlamaktır (Topuz, Zengin, & Alptekin, 2017, s. 58).

2.3.3.5 Yüksek Lisans Programı

Türkiye'de ilk lisansüstü sosyal hizmet programı 1969 yılında Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler bölümünde yüksek lisans ve doktora eğitimi kapsamında başlamıştır. Bu bölümün kapatılmasıyla lisansüstü eğitimde kesintiye uğramıştır. 1983 yılına kadar bu problem devam etmiş ve ilk defa Hacettepe Üniversitesi bünyesinde kurulan Sosyal Hizmetler Yüksekokulu'nda yüksek lisans ve doktora eğitiminin yeniden başlamasıyla son bulmuştur. Türkiye'de sosyal hizmet yüksek lisans ve doktora programı 2009 senesine kadar yalnızca Hacettepe Üniversitesi bünyesinde eğitime devam etmiştir (Topuz, Zengin, & Alptekin, 2017, s. 62).

Sosyal hizmet yüksek lisans eğitiminin programına başvurabilmek için sosyal hizmet lisans mezunu olma şartı aranmıyor. Aranan ilk koşul Türkiye'de herhangi bir üniversitenin 4 yıllık eğitim programlarından mezun olmaktır. Çünkü yüksek lisans eğitim süreci başladığı dönemde sosyal hizmet lisans mezun sayısı oldukça azdı. Ayrıca sosyal hizmetin multi disiplinler yapısı başka bölümlerden mezun birçok bireye yüksek lisans alanında açık kapı oluşturmuştur. Sosyal hizmet yüksek lisans eğitimi tezli ve tezsiz olmak üzere 2 eğitim sürecinden oluşmaktadır. Tezli programlarda ALES sınavından en az 55 puan alma şartı bulunmaktadır. Eğitim 4 dönemden oluşmaktadır. İlk iki dönem ders sürecini oluştururken son iki dönem bitirme tezi yazma sürecini kapsamaktadır. Yüksek lisans programından mezun olabilmek için en az 120 AKTS'yi tamamlama şartı vardır.

Tezsiz programlara ise başvuru şartı yalnızca lisans diplomasının olmasıdır. Tezsiz yüksek lisans programları iki dönemden oluşmaktadır. İlk dönem ders süreci iken

ikinci dönemin sonunda bitirme projesi sunulur. Tezsiz yüksekisans yapan öğrenciler bilim uzmanı unvanını kazanmaktadır.

Türkiye’de toplam 17 üniversitede sosyal hizmet yüksekisans programı mevcuttur. Bunların 9 unda tezsiz yüksekisans programları da bulunmaktadır.

2.3.3.6 Doktora Programı

Türkiye’de ilk olarak Sosyal Hizmet Doktora eğitimi 1983 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’ne bağlı Sosyal Anabilim Dalında başlamıştır.

Günümüzde (2018), Türkiye’de toplam sekiz (8) üniversitede doktora eğitimi verilmektedir. Bunların üçü Ankara, ikisi İstanbul, biri Konya, biri Kocaeli, ve biri Yalova’da bulunmaktadır. Ayrıca bu programların dışında Hacettepe Üniversitesi bünyesinde bütünleşik doktora programı yer almaktadır. Bu bütünleşik doktora programı 10 dönemi kapsamaktadır. Bu doktora programı kapsamında ile yüksek lisans ve doktora programı birleştirilmiş bir süreç yaşanır ve bu programdan mezun olunca doktor ünvanı kazanılır (Doğan, 2018, s. 17).

Her üniversitenin doktora programları farklı müfredat içeriklerini kapsamakla birlikte genel olarak müfredatlarında genelci sosyal hizmet yaklaşımını benimsemişlerdir. Doktora programlarındaki eğitim sürecinde teorik derslerin yanında uygulama dersleri de zorunlu olarak verilmektedir. Doktora programları, toplam sekiz yarıyılı kapsamaktadır. Programın ilk dört döneminde teorik dersler alındıktan sonra doktora yeterlilik sınavına girilir. Doktora yeterlilik sınavı, yazılı sınav ve sözlü mülakattan oluşmaktadır. Doktora öğrencisinin mezun olması için yazılı sınav ve sözlü mülakatın ikisinde de başarılı olması gerekir. Doktora yeterlilik sınavında başarı sağlayan öğrenciler için tez izleme komitesi oluşturulmaktadır. Tez İzleme Komitesi, üç öğretim elemanından oluşmaktadır. Daha sonra öğrenci doktora bitirme tezi için bir araştırma önerisi hazırlar ve bu öneri tez izleme komitesine sunulur. Önerilen araştırma komite tarafından kabul edildikten sonra öğrenci tezini uygulamaya başlar. Bu komite yılda en az iki defa toplanır ve öğrencinin tez üzerine yaptığı çalışmalar incelenir. Tezi tamamlanan öğrenci, doktora tez savunma sınavına girer ve tezini beş öğretim üyesinden oluşan jürinin karşısında savunur. Jürilerin onayı sonucunda tezde başarılı olan öğrenci doktor ünvanı alır (Aydemir & Yiğit, 2017, s. 139).

2.4 Türkiye’de Sosyal Hizmet Mesleği

Türkiye’de sosyal hizmet mesleği 1960’lı ve 70’li yılları kapsayan, gecekonduların yapılması, köy kalkınması gibi toplum kalkınması sağlayacak uygulamalarla başlamıştır. Bunların yanı sıra Hastanelerde, Cezaevlerinde, Çocuk Bakım Yurtlarında, Huzurevlerinde, Çocuk Islah evlerinde, Sendikalarda vb. kurumlarda sosyal hizmet mesleği hızla gelişmeye başlamıştır.

Merkezinde insan olması sosyal hizmetin hızla gelişmesinde en temel faktördür. Bireyin veya toplumun yaşadığı sorunlara çözüm arayışı, mesleğin ciddi ve yoğun çalışmalar yürütmesinde etkili olmuş ve mesleğin gelişmesini hızlandırmıştır. Bu bölüm kapsamında sosyal hizmet mesleğinin Türkiye’deki tarihçesinden ve sosyal çalışmacıların rolleri ve görevleri ele alınacaktır.

2.4.1 Türkiye’de Sosyal Hizmet Mesleğinin Tarihçesi

12 Eylül 1980 sonrası 20 Temmuz 1982 de YÖK yasasıyla Sosyal Hizmet Akademisi ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Çalışma Bölümleri birleştirilmiştir. Bu uygulamanın başlamasıyla birlikte Türkiye’de tek bir okulda sosyal hizmet eğitimi verilmiş ve bu okuldaki mezun olanların Türkiye’deki Sosyal çalışmacı açığını kapatması mümkün görülüyordu. Bu açığın kapatılması adına 5, 6, 7, 8 ve 9. Beş Yıllık Kalkınma Planlarında, görüşmeler yapılmış fakat Sosyal Hizmet Eğitiminin uygulaması ve yeni okulların açılması tespiti maalesef kabul edilmemiştir. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu YÖK yasasıyla 30 öğrenci ile eğitime başlıyor ve öğrenci kontenjanını zamanla 120’ye çıkarıyor. 1982’ye kadar Türkiye’de yalnızca sosyal hizmet alanında 650 civarında mezun olması toplumdaki sosyal çalışmacı eksikliğini ortaya koymuş ve mezun sayısının artırılması adına kontenjan sayısı artırılmıştır. 1980’li yıllara gelindiğinde ise hem dünyada hem de ülkemizde toplumsal-ekonomik-siyasal yapıların hızla değiştiği görülmektedir. Bu hızlı değişimler neticesinde 2002-2003 yılında Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesine bağlı Sosyal Hizmetler bölümünün açılmasıyla, ülkemizde ikinci üniversite olarak sosyal hizmet eğitimi vermeye başlamıştır. Bu yıllarda Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Yüksek Okulu’nda Lisans bölümünde 670 öğrenci, Yüksek Lisans’da da 37 öğrenci bulunmaktadır (Rehabilitasyon.com, 2005).

Sosyal hizmet alanında örgütlenme ilk olarak 1965 yılında Sosyal Hizmet Mütahassısları Sendikası kurulmasıyla gerçekleşmiştir. 1970 yılında, sendikanın

kapanması nedeniyle Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği kurulmuştur. O yıllarda sosyal hizmet alanından mezun olanların ağırlıklı olarak dernek üyesi oldukları görünmektedir. Yaklaşık 600 mezundan 500'ünün dernek çatısı altında olduğu bilinmektedir. Fakat 1980 darbesiyle birlikte dernek kapatılmış ve sosyal hizmet uzmanları 1988'de tekrar Sosyal Hizmet Uzmanları derneğini kurmuşlardır. Derneğin Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya, Samsun, Konya, Şanlıurfa, Mersin, Kocaeli ve Trabzon merkezli 10 şubesi bulunmakla birlikte yaklaşık 1400 üyeye sahiptir. Bu verilerden hareketle 1990 ve sonrası mezunların örgütlenme düzeylerinin diğer dönem mezunlarına göre düşük olduğu söylenebilir. Dernek ve Şubelerde aktif olarak çaba gösteren sosyal hizmet uzmanlarının sayımızın çok az olması, konjonktürel vb. nedenlerle derneğin işlevselliğinin geçmişe göre daha ileride bulunmaması da göz önünde bulundurulduğunda mesleki örgütlülük konusunda nicelik yanında bir nitelik sorununun da olduğu açıktır (Karakuş, tarih yok).

Toplumsal değişme ve gelişmeyle birlikte Türkiye'de sosyal hizmetlerin sorun alanları da gelişmeye ve değişmeye başlamıştır. Sosyal hizmet uzmanlarının sayısal yetersizliğinin yanı sıra niteliksel olarak gelişimleri devam etmiş ve niteliksel olarak dünyayla bütünleşmeyi başarmışlardır. Ülkenin sosyal hizmet eğitim sistemi içerisinde mesleğin bilgi, değer ve becerilerinin uygulamaya aktarılması başarıyla sağlanmıştır. Bu durum sosyal hizmet eğitiminin uluslararası sosyal hizmet eğitiminin bir parçası olmayı başardığının göstergesidir. Bunların neticesinde Temmuz 2002 de Türkiye'deki sosyal hizmet uzmanları Uluslararası Sosyal Hizmet Birliğine üye olmuşlardır.

Uluslararası işbirlikleri ve A.B birliğine uyum programları çerçevesinde Türkiye'de yapılan, hukuk düzenlemeleri kapsamında Sosyal Hizmetin rol ve işlevleriyle birlikte sosyal hizmet sistemleri de tartışılmaktadır. Türkiye'de Sosyal Hizmet Mesleğinin yasal tanımlanmasının olmaması, mesleğin gelişimi ve sosyal hizmet uzmanlarının özlük haklarının yeterince bilinmemesi gibi sorunlar doğurmaktadır. Bu durum uzmanlar açısından oldukça önemli bir sorundur. Bu bağlamda sosyal hizmet mesleği sağlık mesleği tanımı içinde olması nedeniyle Sağlık Bakanlığı bünyesinde tanımlanması uygun görülmektedir (Rehabilitasyon.com, 2005).

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği 2002 yılında Uluslararası Sosyal hizmet Uzmanları Birliği (IFSW) üyesi olmuş ve Avrupa bölgesinde temsil edilmeye başlanılmıştır. Mesleğin ve sosyal hizmetlerin uluslararası platformda ve Avrupa'da varlığının izlenmesi, politika belirlenmesi, sosyal hizmet uzmanlarının rol ve işlevlerinin yeniden tanımlanması, akreditasyonun korunması, evsizlik, AIDS, insan trafiği, çocuk

hakları, özürllük hakları gibi birçok konuda IFSW ile ortak çalışmalar yürütülmüştür (Rehabilitasyon.com, 2005).

Türkiye’de sosyal hizmet uygulaması alanında da 2000’li yıllarda çeşitli kurumsal yapılar oluşmaya başlamıştır. Bu kurumların oluşturulmasındaki temel amaç toplumda oluşan problemlere daha aktif ve etkin müdahale edebilmek adına kurulmuşlardır. Fakat oluşturulan kurumların birçoğu birbirinden bağımsız ve kısmen de habersiz olarak faaliyet göstermektedir. Bu durum sosyal hizmet alanında pek çok sistemsiz yapının oluşmasına ve sosyal hizmet uygulamasının adaletsiz gerçekleşmesi gibi sorunlar doğurmaktadır. Bu sorunların önüne geçebilmek adına 21. Yüzyılın ilk yıllarından itibaren Türkiye’deki sosyal refah hizmetlerinin tek bir çatı altında toplanması gerekliliği gündeme getirilmiştir. Bu gereklilik ile 2011 yılında çıkarılan 633 nolu Kanun Hükmünde Kararname ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. Bu bakanlığın kurulması ile birlikte kamusal alanda sosyal hizmet uygulaması sağlayan tüm kurum/kuruluşlar genel müdürlük veya daire başkanlığı adı ile tek bir çatı altında toplanmıştır. Örneğin Aile Araştırma Kurumu kurulan bu yeni bakanlıkta Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü; Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü; Özürllüler İdaresi Başkanlığı ise Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiş ve bu kurumlar yeni kurumsal yapıya dâhil edilmiştir (Güzel & Selcık, 2016, s. 467).

2.4.2 Türkiye’de Sosyal Çalışmacıların Rolü

Dünyadaki globalleşme, sınırların ortadan kalkması, merkezi ve totaliter devlet yapılarının çözülmeye başlaması, insani değerlerin ön plana çıkması ve demokratikleşme gibi değişim furyaları tüm dünyada yaşayan insanların devlet yöneticisine olan bakışlarını, kamu hizmetlerine ilişkin beklentilerini, büyük ölçüde değişmesinde etkili olmuştur (Saran ve Gökçeler, 1998: 231 akt; Berkün,2010,s.101), Bu süreçlerin ortaya çıkmasıyla sosyal hizmet eğitim ve mesleğinin önemi artmış ve hızlı bir yaygınlaşma sürecine girmiştir (Marşap, 2002: 92 akt; Berkün,2010, s.1021-102).

Bireyin kendi yararına karar verme özgürlüğü açısından kişinin bilinçlenmesinde sosyal çalışmacılar önemli rol oynar. Aynı zamanda kişinin yaşadığı çevrenin sosyo-ekonomik koşullarını dikkate alır ve sosyal çalışmacı normatif sisteme uyum sağlayarak kişinin toplum da aktif ve verimli bir birey olmasını amaçlar. Bu amaç doğrultusunda

kişinin yaşamında değişimin yaratılmasında tüm bilgi, beceri ve yöntemleri aktif olarak kullanır.

Sosyal hizmetler alanı toplumdaki birçok problemle ilgilendiği için her alandan bilgi birikimine ihtiyaç duyar. Bu amaçla da çok geniş bir bilgi yelpazesine sahiptir. Sosyal hizmet uzmanının çocuk gelişimi, yetişkinler eğitimi, özürlülük, gençlik, köy ve gecekondü sorunları, Medeni Kanun-velayet, evlat edinme, sosyal sigortalar-sosyal güvenlik mevzuatı, hastaneler, hapishaneler, ruhsal hastalıklar dâhil asgari sağlık bilgisi, sivil toplum kuruluşları vb. birçok alanda bilgi sahibi olması işini daha verimli ve etkin sürdürebilmesi için oldukça gereklidir. Ayrıca bu kadar çok bilgiyi yüklenen sosyal hizmet uzmanının, bu bilgiyi taşıyacak nitelikte olması gerekmektedir. Salt bilgiyle donanan sosyal hizmet uzmanları nitelik açısından bu bilgileri işleyemeyecek düzeyde iseler kesinlikle meslekte elenmelidirler (Baysal, 2004: 116 akt; Berkün, 2010, s.101-102).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği'nde sosyal çalışmacı, sosyal çalışma görevlisi tanımlaması adı altında yer almaktadır. İlgili yönetmeliğin 18. Maddesinde sosyal çalışma görevlilerin rolleri aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

- Sosyal hizmet sunulacak birey ve ailelere yönelik, sorunların çözümü için mesleki çalışmalarda bulunmak, rapor düzenlemek ve bunlarla ilgili tüm işlemleri yürütmek.
- Merkezin amacı, işleyişi ve sunulan hizmetleri bireylere, ailelere ve topluma tanıtmak.
- İlgili mevzuat uyarınca öngörülen tedbirlerin uygulanması ile gerekli hizmet modelinin bireylere ve ailelere sunulmasına yönelik sosyal inceleme raporunu düzenlemek ve müdürüne sunmak.
- İhtiyaç olması durumunda yatılı kuruluşlarda gerekli mesleki çalışmalarda bulunmak
- Gizlilik ilkesine uygun olarak, yapılan çalışmalar ile ilgili kayıtları tutmak, yapılan mesleki çalışmalarla ilgili rapor ve dosyaları düzenlemek, arşivlemek.
- Çalışanların hizmet içi eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanmasında görev almak.
- Görevlerini müdürün gözetiminde diğer meslek elemanları ile işbirliği içerisinde yürütmek.

- Genelge ve talimatlarla belirlenen görev tanımları içerisindeki diğer görevleri ve müdür tarafından verilecek görevleri yapmak (Resmi Gazete, 2013 akt; Erol,2015.s.117).

Sosyal hizmet uzmanları mesleğin kabul edilen uzmanlık alanı içerisindeki rollerini yerine getirebilmek için bilgili, yetkin ve aktif olmalıdır. Bu bağlamda sosyal hizmet uzmanlarının sosyal hizmet rollerini yerine getirirken anlayarak ve amaç doğrultusunda hizmet sunulan bireyleri dinleme, sosyal inceleme, değerlendirme ve rapor hazırlamak için gerek bilgiyi toplama, profesyonel yardım ilişkisini kurma ve sürdürme, sözel ve sözel olmayan davranışları gözleme ve yorumlama ve kişilik kuramı ve teşhisi yöntem bilgisini kullanma, sorunları çözmek ve güven kazanmak için bireyler, aileler ve gruplar ve toplulukları kapsayan müracaatçılarla ilişki kurma, duygusal konuları destekleyici biçimde ve tehdit edici olmayan tarzda ele alma “müracaatçıların” gereksinimlerine yaratıcı çözümler bulma, terapötik ilişkiyi sonlandırma gereksinimini belirleme, araştırma yapma veya araştırma bulgularını ve mesleki literatürü yorumlama, birbiriyle çatışan gruplar arasında aracılık ve müzakere yapma, kaynak sağlayanları, kamuoyunu ve yasa yapıcılar için toplumsal gereksinimleri aktarma ve iletme konularında istekli, becerikli ve yetkin olmalıdır (Duyan, 2012, s. 27).

2.5 Sosyal Hizmet Eğitiminde Ortaya Çıkan Problemler

Ülkemizde eğitim veren birçok üniversitenin dışında farklı birçok üniversitede de bölüm açılmış fakat yeterli akademik kadro bulunamadığından henüz eğitim-öğretim sürecine geçilememiştir. Eğitim-öğretime başlayan diğer birçok üniversite de sosyal hizmet bölümlerinin dışından gelen akademik kadrolarla eğitime başlanmıştır. Bölüm dışı kadrolaşmanın altında yatan temel neden sosyal çalışmanın disiplinler arası bir bölüm olmasıdır. Ayrıca ilahiyat gibi sosyal hizmet bölümünün akademik disiplinle herhangi bir bilimsel etkileşim içerisinde olmadığı alanlarında bu kadrolaşma sürecinde etkin bir rol aldığı gözlemlemek mümkündür (Gencer & Cılga, 2017, s. 249).

Sosyal hizmet eğitimi 2000’li yıllara kadar ülkemizde yaygınlaşma eğilimi gösterememiş ve bu durum sosyal hizmet mezun sayısının ülkede oldukça az olmasına neden olmuştur. Bu durum ülkenin ihtiyacını karşılayacak sosyal çalışmacıların az olmasına neden olmakla birlikte boş kalan kadroları doldurmak amacıyla diğer birçok alandan mezun (sosyoloji, PDR, öğretmen, çocuk gelişimi vb.)olan bireylerin bu alanda görev almasına neden olmuştur.

Şu an Türkiye ve KKTC genelinde toplam 64 üniversitenin (önlisans hariç) Açıköğretim, İktisadi ve İdari Bilimler, Sağlık Bilimleri, Fen Edebiyat ve Edebiyat Fakülteleri olmak üzere çeşitli fakültelele bağı sosyal hizmet eğitimi verilmektedir (Çay, 2014 akt; Gencer & Cılga,2017, s.249). Bu durum sosyal hizmet eğitiminin farklı fakültelerde farklı müfredat içerikleriyle verilmesine ve diğler fakültelerle bir senkronizasyon sağlanamamasına neden olmaktadır.

2000'li yıllardan sonra hızlı ve altyapısız büyüme ile birlikte sosyal hizmete olan talep artmış ve ciddi bir yığılma yaşanmasında etkili olmuştur. Bu durumun sonucunda özellikle 2015 yılından itibaren istihdam sorunu yaşanmaya başlanmış ve birçok mezun iş bulma konusunda ciddi sorunlar yaşamaya başlamıştır.

Sosyal hizmet eğitiminde örgün eğitimin yaygınlaşmasına istinaden 2011 senesinden itibaren açıköğretim fakülteleri de yüksek kontenjanlarla öğrenci kabul etmeye başlamışlardır. Bu programlar Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi ve İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi olarak bilinmektedir. Faaliyette bulunan bu açıköğretim sosyal hizmet lisans programlarının 2015 yılı kontenjanı geride kalan 40 örgün eğitim modeline sahip sosyal hizmet lisans programının toplam kontenjanından biraz daha fazladır. Üçüncü açıköğretim programının devreye girmesi ile bu farkın giderek açılmaktadır. Bu durumda yakın gelecekte mezunların çoğunluğunun açıköğretimden olması beklenmektedir. Bu durum sosyal hizmet eğitiminin sıradanlaşmasına ve mesleğin zedelenmesine neden olacaktır.

Açıköğretim programlarının eğitim-öğretim sürecine girmesiyle birlikte örgün ve açık okuyan öğrenciler arasında birtakım adaletsizliklerin doğmasına neden olduğu saptanmıştır. Bu adaletsizliklerden ilki örgün alınan sosyal hizmet eğitiminde öğrencilerin özellikle uygulama derslerinin programdaki ağırlığı açıköğretim okuyan öğrencilere göre oldukça fazladır. Örgün okuyan öğrenciler haftanın 4 günü staj yapmak zorundayken açıköğretim öğrencilerin staj süresi yalnızca 1 gün ile sınırlandırılmıştır. Bir diğler problem ise açıköğretim öğrencileri dersleri ve sınavları bilgisayar başında çok kısa süre ve emekle geçiyor olmalarıdır. Ayrıca uygulama derslerinden arta kalan boş zamanını KPSS sınavlarına hazırlanarak, başka bir açıköğretim fakültesi okuyarak ya da çalışma hayatına katılma gibi fırsatlar kazanarak geçirmektedirler. Bu durum açıköğretim mezunlarının daha az emekle ve masrafla sosyal çalışmacı olma imkânları buldukları rahatlıkla söylenebilir.

Örgün eğitim veren önlisans programları ve açıköğretim programlarından örgün eğitim veren sosyal hizmet lisans programlarına DGS ile geçiş mümkündür. Günümüzde bu sayı yaklaşık olarak 550600 civarında olmakta ve bu durum yatay geçişi de dâhil ettiğimizde lisans eğitim veren kontenjanları aştığı açıkça görülmektedir.

DGS ve yatay geçişle sosyal hizmet lisans eğitimin sürecine katılan öğrencilerin lisans eğitimi alan öğrenciler arasında ders eşdeğerlilikleri konusunda gerekli bir standart ve uygulama bulunmamaktadır. Bu durum lisans ve önlisans öğrencileri arasında adaletsizliğin oluşmasına neden olan durumlar arasındadır.

Sosyal hizmet eğitiminde meydana gelen en önemli sorunlardan biri de okullarda eğitimi verilen müfredat farklılıklarıdır. Genel olarak müfredatlar dikkate alındığında hem teorik hem de müfredat dersleri arasında epeyce farklılıklar olduğu dikkat çekmektedir. Özellikle sosyal hizmet eğitiminde lisans veya yüksek lisans eğitimi almamış öğretim elemanlarını bünyesinde barındıran üniversitelerin müfredatları dikkate alındığında, öğretim elemanlarının kendi bağlı oldukları disiplin ve ilgi alanlarına göre ders içeriklerini şekillendirdikleri görülmektedir. Müfredatlar da meydana gelen farklılıklar ve düzensizlikler öğrencilerin farklı dersler ve içeriklerle eğitim almalarıyla birlikte çalışma hayatlarında farklı problemlerle karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. Bu durum sosyal hizmet öğrencilerinin niteliğini oldukça etkilemektedir.

Sosyal hizmet temel yapı taşını oluşturan unsurlardan biride uygulama dersleridir. Uluslararası standartlara bakıldığında uygulama derslerinin % 30-40 arası olduğu görülmektedir. Ülkemizde ise farklı müfredat ve uygulama derslerinin olduğu görülmekte genel olarak da uygulama dersleri yalnızca % 20-30'unu kapsamaktadır. Bu durum öğrencilerin gerekli uygulama derslerinin yeteri kadar karşılanmadığını göstermektedir.

Sosyal hizmet eğitiminde süpervizyon, eğitimin olmazsa olmaz parçaları arasındadır. Öğrenciler eğitimleri boyunca çeşitli aşamalarda akademik/eğitsel danışmanlardan süpervizyon desteği almaktadır. Süpervizyon süreci, öğrencilere bir yandan sosyal hizmet değerleri ve etik ilkelerinin aktarımına olanak sağlarken diğer yandan uygulama becerileri kazandırmaktadır. Uygulama sürecinde kurumdaki süpervizyon desteği ile birlikte okuldaki danışman hocanın süpervizyonlulğundan da yararlanmaktadır. Süpervizyonun bu önemine karşılık yine pek çok bölümde süpervizyon uygulamasının yapılandırılmadığı, süpervizyon sunumunda bölüm içi öğretim elemanları arasında farklılıklar olduğu da bilinmektedir (Doğan, 2018, s. 20).

Uzun yıllar boyunca yalnızca sosyal hizmet lisans eğitimi değil yüksek lisans eğitimi yalnızca Hacettepe üniversitesi bünyesinde verilmiştir. Bu durum günümüzde iyileşme gösterse de toplam 17 üniversitede tezli sosyal hizmet yüksek lisans eğitimi verilmektedir. Ayrıca 7 üniversitede de doktora programları mevcuttur. Ülkemizde yüksek lisans ve doktora programlarının çok geç eğitime başlaması birçok üniversite de sosyal hizmet kökenli öğretim elemanlarının olmamasına ve sosyal hizmet eğitiminin niteliğinin zedelenmesine neden olmuştur.

Yüksek lisans ve doktora programlarında yaşanan diğer bir problem ise bu programlara kabul şartları oldukça esnek olmasıdır. Yüksek lisansın görece farklı alanlara daha açık olması beklenen ve istenen bir durumdur. Ancak öğrenci profilinin ağırlıklı olarak alan içi değil de alan dışından tercih edilmesi sosyal hizmet bilgisinin üretimi ve işlenmesi açısından önemli bir tehlikedir. Özellikle doktora programında, lisans ve/veya yüksek lisans alan dışı olan öğrencilerin performanslarının düşük olduğu ve sosyal hizmeti kavramada güçlükler yaşadıkları görülmektedir (Acar & ark; 2016).

2.6 Sosyal Hizmet Mesleğinde Ortaya Çıkan Problemler

Ülkemizde sosyal hizmet eğitimin geç yaygınlaşmasına paralel olarak nitelikli personel sayısı da ülke ihtiyacını karşılayamayacak düzeydeydi. Fakat 2000’li yıllardan itibaren lisans ve lisansüstü eğitim veren programların sayısı altyapısız ve hormonlu bir gelişme göstermiştir. Bu durum sosyal hizmet kökenli öğretim elemanlarının bulunmadığı okulların açılmasına neden olmuştur. Sonuç olarak alanda sosyal çalışmacı adına niceliksel bir artış sağlansa da bu durum nitelikli eleman yetiştirmenin önüne geçmiştir.

Sosyal çalışmacıların organizasyonlar içindeki görev tanımı, rolleri ve sorumlulukları oldukça karmaşıktır. Karar alma esnekliği, kurum kültürü, hiyerarşi gibi değişkenler, sosyal çalışmacıların görev tanımlarının netleşmemesi gibi sorunlar doğurmaktadır. Ayrıca çoğu zaman sosyal çalışmacılar belirsiz ve karmaşık vakalarda ani ve hızlı karar almaları için baskı altına alınmaktadır. Sosyal çalışanlarının mesleki kimlik tanımlarının netleşmemesi alanda doğru tanınmalarının önüne geçmekle birlikte farklı iş yükleri de yüklemektedir (Bağcıllar & Taşçı, 2018, s. 333).

Sosyal hizmet mesleği, fiziksel iş yükünün yanı sıra zihinsel ve ruhsal yönden de meslek elemanını meşgul edebilmektedir. Karar alma sürecinde doğru müdahale veya uygulamanın ne olduğuna yönelik inisiyatif alması beklenen sosyal çalışmacılar,

kararların sonuçları noktasında da bazı durumlarda yalnız kalabilmektedir(Bağcılar & Taşçi, 2018, s. 333) .

Sosyal çalışmacıların önemli bir sorunu olan iş yükü fazlalığı sosyal çalışmacıların önemli sorunları arasındadır. İnsan Haklarının Karşılanmasında Sosyal Hizmet Uygulaması Standartları Rehber Çalışmasına (2010: 20) göre; sosyal hizmet vaka yükü, her bir sosyal çalışmacılara 10-30 müracaatçı arasında değişen, her bir müracaatçıya doğrudan sosyal hizmet uygulaması için ayda en az 4-12 saat gerektiren bir yük olmalıdır. Ne yazık ki birçok sosyal hizmet kuruluşunda sosyal çalışmacıların ağır iş yükü dolayısıyla müracaatçılara yönelik yoğun bir klinik vaka çalışması gerçekleştirmekte zorlandıkları tespit edilmiştir. Yapılan bir araştırmaya göre sosyal çalışmacıların mesailerinin üçte birinden daha azını danışmanlık hizmetlerine ayırabilmektedir (James-Rogers ve diğ. 1992akt; Çalış & Zengin, 2017). Merighi ve Ehlebracht (2005) tıbbi alanda çalışan sosyal çalışmacıların ancak %34'ünün hastaların psikososyal ihtiyaçları için yeterli zaman bulabildiklerini, danışmanlık ve hasta eğitime yeterince vakit ayırabilen bu grubun iş doyumunun yüksek olduğunu ve daha az duygusal tükenmişliğe sahip olduklarını belirlemiştir (Çalış & Zengin, 2017).

Sosyal çalışmacılarda iş doyum ve tükenmişlik ele alınan temel problemler arasındadır. Sosyal çalışmacılar, genel olarak dezavantajlı olarak tanımlanan birey ve gruplara yönelik hizmetlerin sunulduğu sosyal hizmet alanlarında görev yapan profesyonel meslek elemanlarıdır. Uzun süren teorik ve uygulamalı lisans eğitimleri sonrasında edindikleri bilgileri sosyal hizmet mesleğinin değer ve etik ilkeleri ile bütünleştirerek ele alır ve mesleki müdahalelerini yürütürler. Sosyal çalışmacılar, sorun sahibi birey ve gruplara yönelik sosyal hizmet müdahalelerini gerçekleştirmeye çalışırken doğal olarak duygusal taleplerin yoğunluğu ile karşılaşılırlar. Bu taleplerin karşılanabilmesi durumunda sosyal çalışmacılar mesleki doyuma ulaşabilirken taleplerin karşılanamaması durumunda ise başarısızlık duygularını da yaşayabilmektedirler. Başaramama duygusunun sıklıkla yaşanması ise sosyal çalışmacıları mesleki tükenmişliğe doğru sürükleyebilmektedir. Çünkü sosyal çalışmacıların ağırlıklı olarak yaptıkları işler, yüksek düzeyde stres potansiyeli taşımaktadır (Işıkhan, 2011 akt; Ceylan, Gül,& Öksüz,2016, s.50).

Günümüz Türkiye'sinde sosyal çalışmacıların iş yükleri düşünüldüğünde gün boyu çalışma ortamında çeşitli stres faktörleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Stres ve tükenmenin daha çok insanlarla yoğun ilişkiler gerçekleştiren mesleklerde olduğu

düşünüldüğünde; ülkemizdeki diğer mesleklerle karşılaştırıldığında, bu tür örgütlerde çalışmanın gerçekten zor olduğu ve fazlasıyla özveri gerektirdiği açıkça görülür (Işıkhan, 1999, s. 41). Bu bağlamda düşünüldüğünde toplumumuzda sosyal çalışmacıların iş yüklerinin oldukça fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca kendi işleri dışında kalan kurum işleriyle meşgul olmaları sosyal çalışmacıların iş yüklerini arttıran diğer bir faktör olmakla birlikte iş doyumunu yaşamalarının da önüne geçmektedir.



3 GEREÇ VE YÖNTEM

3.1 Araştırma Modeli

Bu araştırmada temel olarak Nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Bu araştırma nitel durum çalışması modelinde olarak 2018-2019 yılı İstanbul ili, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsünün desteğiyle gerçekleştirilmiştir. Sosyal hizmet eğitim ve mesleğini anlamada konunun aktörlerinin görüşlerinin incelenmesinin uygun olacağı düşünülmüş ve nitel analiz yöntemi esas alınmıştır. Katılımcılarla gerçekleştirilen yüz yüze görüşme sürecinde sosyal hizmet eğitim ve mesleğine yönelik görüşlerin bir bütünlük içerisinde anlaşılması sağlanmıştır.

Nitel araştırma, gözlem görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanır. Başka bir deyişle nitel araştırma, kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2000, s.19 akt; Altındağ,2005).

3.2 Araştırma Soruları

Araştırma soruları temel 3 soru çerçevesinde oluşturulmuş olup bunların ilki sosyal eğitiminde yaşanan sorunların neler olduğudur? İkincisi ise sosyal hizmet mesleğinde ortaya çıkan sorunların neler olduğudur? Son olarak ise sosyal hizmet eğitim ve mesleğinin geleceğine yönelik görüşlerin neler olduğudur?

3.3 Evren ve Örneklem

Sosyal hizmet bölüm öğrencileri, sosyal hizmet alanında görev alan sosyal çalışmacılar, sosyal hizmet akademisyenleri ve sosyal hizmet bölümünden mezun olan ve çalışmayan bireyler bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

Araştırma tamsayım ilkesine göre 7 öğrenci, 7 çalışmayan mezun, 6 sosyal çalışmacı ve 5 sosyal hizmet öğretim elemanı olmak üzere toplam 25 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme formu soruları uygulanarak gerçekleştirilmiştir.

3.4 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada nitel veri toplama yöntemleri olan görüşme tekniği kullanılarak veri kaynağı olarak sosyal hizmet öğrencileri, mezunları, sosyal çalışmacılar ve sosyal

hizmet öğretim elemanlarının yardımına başvurulmuştur. Verimli bir araştırma süreci yürütebilmek adına ses kayıt cihazı ve not almak için kütüphane materyalleri kullanılmıştır.

Nitel araştırma, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile hazırlanmış olup, disiplinlerarası bütüncül bir bakış açısını esas alarak, araştırma problemini yorumlayıcı bir yaklaşımla incelemeyi benimseyen bir yöntemdir. Üzerinde araştırma yapılan olgu ve olaylar kendi bağlamında ele alınarak, insanların onlara yükledikleri anlamlar açısından yorumlanır (Altunışık ve Diğerleri,2010:302 akt; Karakaş, 2015, s. 63). Nitel araştırma, insanların olaylara dönük öznel bakış açılarını keşfetmeyi, insanın kendi sınırlarını çözmek ve kendi çabasıyla biçimlendirdiği toplumsal sistemlerin derinliklerini fark etmek ve incelemek üzere geliştirdiği bilgi üretme yollarından birisidir (Özdemir, 2010, s.326).

Nitel yöntemle tasarlanmış araştırmalarda ele alınan konu hakkında derin bir kavrayışa ulaşma çabası vardır. Bu yönüyle araştırmacı bir kâşif gibi hareket ederek ilave sorularla gerçekliğin izini sürer ve muhatabının öznel bakış açısına başvurur (Karakaş, 2015, s. 63).

İlgili alan ve literatür taramasına bağlı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu 4 bölümden ve toplam 20 sorudan oluşmuş olup sosyal hizmet eğitim ve mesleğinde yaşanan problemler, öğrencilerin beklentileri, sosyal çalışmacıların iş doyumunu ve iş yükleri ve mezun olan bireylerin yaşadıkları problemleri, deneyimleri ve görüşleri mümkün olduğunca açık ve net biçimde tanımlanabilecek nitelikte olmasına özen gösterilmiştir. Bu araştırmada ilk olarak öğrencilerin bölümü seçmelerinin nedenleri ve beklentilerine ilişkin bilgileri içeren sorular hazırlanmıştır. Daha sonra bölüm hakkındaki fikirleri, geleceğe dair düşünceleri gibi sorular yöneltilmiştir. Öğretim elemanları için hazırlanan sorular ise alandaki öğretim elemanı yeterliliği, ders müfredatları, açıköğretim ve diğer fakültelerde hızla açılan sosyal hizmet bölümleri gibi sorular hazırlanmış olup ve son olarak sosyal çalışmacılar ile yapılan görüşmeler kapsamında ise iş doyumları, iş yükleri, tükenmişlik düzeyleri gibi soruları içeren görüşme formu araştırmacı tarafından hazırlanarak uzman desteği alınarak gerekli düzeltmelerin ardından formun son şekli hazır hale getirilmiştir.

3.5 Verilerin Toplanma Süreci ve Analiz Tekniği

Araştırmaya ilişkin veri toplama süreci Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsünün onayının alınmasının ardından öğrenciler ve akademisyenlerle görüşmeler başlamıştır.

Veri toplama sürecinin ilk kısmında seçilen 7 mezun öğrenci, 5 akademisyen, 6 sosyal çalışmacı ve 7 öğrenci ile telefon görüşmesi yapılarak ve araştırma hakkında bilgiler verilerek çalışmaya katılımları için izin alınmıştır. Çalışmaya katılmak isteyen bireyler ile randevu sistemi ile uygun oldukları bir saatte en kısa görüşme 15-45 dk arasında ve derinlemesine görüşmeler yapılarak veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Öğrenciler ile yapılan görüşmeler buldukları üniversitelerin kafeteryalarında, öğretim elemanlarıyla yapılan görüşmeler görev aldıkları üniversitelerdeki odalarında, sosyal çalışmacılarla yapılan görüşmeler buldukları kurumlarda ve son olarak ise mezunlar ile yapılan görüşmelerde uygun bulunan ortamlarda görüşme gerçekteştirilmiştir. Görüşme uygulamalarına bireylerin izni alınarak ses kaydı kullanılmış ve görüşme esnasında dikkat çekmemesi için mümkün olduğu kadar kör noktaya yerleştirilmeye çalışılmıştır. Tüm görüşmeler sırasında ses kaydının kullanılmasının asıl sebebi araştırmanın analiz sürecinde oluşabilecek veri kaybının en aza indirgenmesi amaç edinilmiştir. Veriler 12.01.2019- 05.03.2019 tarihleri arasında toplanmıştır.

Nitel yöntemle yapılan bu çalışmadan elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle yorumlanmaktadır. Bu yöntemle elde edilen bilgilerin yazıya aktarılması sırasında gerek temalara ayırma, konu bütünlüğü analizi ve çözüm sürecinin doğru gerçekteştirilmesi amaçlanmıştır. Bu şekilde araştırmada katılımcıların görüşlerine ilişkin kodlara, alt temalara ve temalara ulaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca görüşler arasındaki benzerlikler veya farklılıklar ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın veri analizinde Nvivo programı kullanılmıştır. Bu program yardımıyla nitel araştırmanın ilgili olduğu alanların keşfedilmesi, sonuçlarının öğrenilmesi, olguları anlamak ve sorulara cevap bulmak amaçlanmıştır. Programda veri analizine başlamadan önce veriler düzenlenip daha sonra programa kodlanmıştır. Belli temalar üzerinde kodlama işlemi yapıldıktan sonra, verilerin girişi bu şekilde işlenmeye devam etmiştir. Çalışmaya katılan kişilerin görüşlerine ait benzerlikler veya farklılıklar bu şekilde öğrenilmeye çalışılmıştır.

4 BULGULAR

4.1 Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Bu bölümde yarı yapılandırılmış görüşme yapılan katılımcıların temel bilgileri verilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler, nitel araştırma yönteminin betimsel analiz tekniği kullanılarak değerlendirilmiştir. Sosyal hizmet eğitim ve mesleğinde meydana gelen problemleri doğru tespit ve analiz edebilmek adına, sosyal hizmet eğitiminde görev alan öğretim elemanları, sosyal hizmet bölüm öğrencileri, sosyal hizmet alanında görev alan sosyal çalışmacılar ve sosyal hizmet bölüm mezunu olup çalışmayan bireylerle görüşme sağlanmış ve sosyal hizmete dair yaşanan sorunlar öznel bakış açısıyla sorunlar anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu bölüm sosyal hizmet eğitimi ve mesleğinde sorun yaşayan öğrenciler, öğretim elemanları, mezunlar ve sosyal çalışmacıların görüş ve önerilerinden oluşmaktadır. Ayrıca araştırmanın nitel yöntemle tasarlanması nedeniyle amaçlı örneklem yöntemi kullanılarak araştırmaya katılmaya istekli olan katılımcılar ile görüşme gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında görüşme yapılan katılımcıların eğitim düzeyleri, cinsiyetleri, yaşları, hangi alanda görev yaptıkları, hangi üniversitede okudukları gibi durumları tablo da verilmiştir. Araştırmanın etik ilkeleri açısından katılımcıların anlatımlarından elde edilen metinlerde kişileri tanıttıcı bilgilere yer verilmemiştir, katılımcıların isimleri yerine isim ve soy isimlerinin baş harfleri, yaşları ve unvanları belirtilerek analiz edilmiştir.

Tablo 2 :Öğretim Elemanları

	YAŞ	CİNSİYET	ÇALIŞTIĞI ÜNİVERSİTE	UNVANI	ALANI
A.K	57	E	ÜSKÜDAR ÜNİ	PROF.DR.	SOSYAL HİZMET
İ.G.Y.	52	E	GELİŞİM ÜNİ	PROF.DR.	SOSYAL HİZMET
Y.G.	54	E	SAKARYA ÜNİ	DOÇ.DR.	SOSYAL HİZMET
İ.A.	33	E	SAKARYA ÜNİ	DR.ÖĞR. ÜYESİ	SOSYAL HİZMET
İ.K.	34	E	SAKARYA ÜNİ	ARAŞ.GÖR.	SOSYOLOJİ

Tablo 3: Sosyal Çalışmacılar

	YAŞ	CİNSİYET	EĞİTİM DURUMU	ÇALIŞTIĞI KURUM	ÇALIŞTIĞI İL
D.O.	25	K	YÜKSEK LİSANS	YAŞLI BAKIM EVİ	İSTANBUL
Ö.G.	25	K	YÜKSEK LİSANS	BELEDİYE	İSTANBUL
A.P.	26	E	YÜKSEK LİSANS	RUH SAĞLIĞI BİRİMİ	İSTANBUL
C.Ö.	25	E	LİSANS	HASTANE	BİTLİS
M.B.	26	K	LİSANS	ASDEP	SİİRT
A.E.	26	K	YÜKSEK LİSANS	KIZILAY	GAZİANTEP

Tablo 3: Mezunlar

	YAŞ	CİNSİYET	MEZUN OLDUĞU ÜNİ	MEZUN OLDUĞU YIL	BULUNDUĞU İL
F.A.	25	E	BİNGÖL ÜNİ	2017	VAN
Ö.H.	26	K	BİNGÖL ÜNİ	2017	KONYA
C.K.	25	K	BİNGÖL ÜNİ	2017	HAKKARİ
E.Ç.	25	K	BİNGÖL ÜNİ	2017	DİYARBAKIR
Ş.E.	26	K	ERZURUM ANADOLU	2016	SİİRT
M.A.	26	E	ERZURUM ANADOLU	2016	SİİRT
A.A.	27	E	BİNGÖL ÜNİ	2017	İSTANBUL

Tablo 4: Öğrenciler

	YAŞ	CİNSİYET	OKUDUĞU ÜNİ	SINIFI	OKUDUĞU İL
Z.Y.	24	K	ÜSKÜDAR	4	İSTANBUL
Y.K.	25	K	ÜSKÜDAR	4	İSTANBUL
A.K.	22	K	ÜSKÜDAR	3	İSTANBUL
D.U.	22	E	BİTLİS	4	BİTLİS
M.K.	23	E	BİTLİS	4	BİTLİS
O.Ç.	22	E	SAKARYA	3	SAKARYA
M.S.	22	E	BİTLİS	4	BİTLİS

4.2 Sosyal Hizmet Eğitime Yönelik Sorunlar

4.2.1 Sosyal Hizmet Bölümünü Tercih Nedenleri

Sosyal hizmet eğitime yönelik yaşanan sorunlara ilişkin derinlemesine görüşme çerçevesinde sorular yöneltmiş olup çalışmaya katılan 7 öğrenci ve 7 çalışmayan mezun bireylere sosyal hizmeti seçmelerinde etkili olan faktörlerin neler olduğuna dair soru yöneltmiş olup bu doğrultuda cevaplar alınmıştır. Bölümü seçmelerinde en etkili faktörün sınava hazırlandıkları süreçte rehber hocalarının yönlendirmesi, puanlarının yettiği en iyi bölüm olması, oldukça popüler ve iş garantili bir meslek olması gibi cevaplar alınmıştır. Bölüm hakkında daha önceden hiçbir fikirleri olmadıkları ve çoğunun bu mesleği daha önceden hiç duymadıkları, hocalarının yönlendirmesinden sonra bölüm hakkında araştırma yaptıkları saptanmıştır. Yalnızca bölümün popülerliğinden etkilenmeyen 5 bireyin bölümü araştırırken bölümün manevi yönünün ağır basmasının onları daha çok etkilediği ve bölümü seçmelerinde temel rol oynadığı belirtilmiştir.

“ Bu bölümü seçmemde etkili olan en önemli faktör sınava hazırlık sürecinde gittiğim dershanenin rehberlik hocasıydı. Eşit ağırlık bölümünde okuyordum ve tabiki ilk hedefim hukuk veya psikolojydi. Fakat sınav sonuçları açıklandıktan sonra puanımın istediğim bölümlere yetmediğini görünce ve iyi bir bölüm olduğunu ve atamasının çok rahat olduğunu söyleyen rehber hocamın yönlendirilmesiyle bu bölümü tercih ettim.”(Öğrenci 2).

Bu görüşün dışında fikirlerini beyan eden 2 öğrencinin ise bölüm hakkında daha önceden herhangi bir fikirleri olmadığı fakat manevi yönü ağır basan bölümler istedikleri, görüşü elde edilmiştir. İnsanlara yardım etmenin ve zor durumda olan insanların koşullarını iyileştirmek adına küçükte olsa yardım etmek istedikleri ve bu sebepten ötürü ilk olarak öğretmenlik, PDR ve psikolojiye yönlendikleri belirtilmiştir. Fakat tercih yapacakları zaman bölümleri araştırmaya başladıkları ve bu bölümü kesinlikle okumaları gerektiği görüşü ifade edilmiş ve puanlarının önlisans sosyal hizmete yettiği ve daha sonradan DGS ile lisansa geçtikleri ifade edilmiştir.

Önlisans sosyal hizmet eğitimi alan ve DGS ile lisanslarını tamamlayan 2 öğrencinin sosyal hizmet bölümünün önlisans eğitiminde kesinlikle doyuma ulaşmadığı ve mesleği icra etmek için yetersiz olduğu görüşü ön plana çıkmıştır.

“ Sosyal hizmet önlisans eğitimimi İstanbul Üniversitesi’nde tamamladıktan sonra DGS sınavı ile lisans eğitimime devam ettim. Bu bölümü seçmem aslında ilkokuldan beri istediğim koşulları sunan bir bölüm olmasıyla başladı. İlk olarak öğretmen olmak istiyordum sonra psikoloji ya da pdr istemeye başladım fakat sonra sosyal hizmetin çok rövanşta olduğu bir dönemde araştırdım ha işte tam benlik bir meslek dedim. Yaşlıya, engelliye, kadına, çocuğa yani kısacası tüm dezavantajlılara ulaşabilen bir meslek olması beni cezbedti.”(Öğrenci 1).

Başka bölüm okuyan ve 2 sene çalışma hayatının kendisinde tatmin duygusunu oluşturmadığı ve bir arayışa girdiğini belirten başka bir katılımcı yeniden üniversite okumaya karar verdiğini ve bölümleri araştırmaya, okulların tanıtım günlerine katılmaya başladığını ifade etmiştir. Sosyal hizmet bölümünün kendisinde yoğun bir duygu oluşturduğu ve kesinlikle okuması gerektiği kanaati oluşmuştur.

“ Sosyal hizmet bölümünün dezavantajlılara yönelik çalışmaları, mesleğin maneviyatının getirdiği sorumluluklarının cezbedici havasıydı belki de beni toplumdaki bir birey bile olsa onun yaşamına dokunmak isteyişimdir. Fakat bölümü tercih ettiğim dönemde kavramsal olarak isminin ne ifade ettiğini bilmediğim bir bölümdü. Mesleğin bir anda popüler olmasıyla meslek tanımına yoğunlaşıp, araştırmamla seçmek istediğim bir bölüm oldu.”(Mezun 3)

“ Doğrusu bu bölüm hakkında hiçbir bilgim yoktu. Ne popüler bir meslek olduğu ne de mesleğin içeriği ve kapsamı hakkında bir fikir sahibi değildim. Tamamen gelecek kaygısıyla ve kuzenimin araştırıp beni yönlendirmesiyle tercih etmiş olduğum bir bölümdü. İş olanaklarının hem devlet hem de özel kadrolarda rahatça iş bulabilme imkânının olması beni bölüme itti.”(Mezun 2).

Toplum tarafından yeni tanınan bir meslek olduğu ve popüler oluşu mezunları mesleğe iten etkenler arasında göze çarpmaktadır. Bunlara ek olarak bölümün öğrenciler tarafından rövanşta olmasına rağmen bazı bireylerin bölümü araştırarak, manevi yönünün ve insan odaklı olmasının cezbedici taraf olduğu ifade edilmiştir.

Sosyal hizmet bölümünü seçen katılımcılar ile görüşme sonucunda tamamının daha önceden bölüm hakkında fikir sahibi olmadıkları saptanmıştır. 14 katılımcıdan

12'inin tamamen sınava hazırlandıkları eğitim kurumlarındaki rehber hocalarının yönlendirmesiyle ve kalan 2 kişinin ise aile ve yakın çevrelerinin etkisiyle bölümü tercih ettikleri ve iş olanaklarının iyi olması ve devlet kadrolarına düşük puanlarla atamalarının olması gibi nedenlerden ötürü bölümü tercih ettikleri görüşleri elde edilmiştir.

4.2.2 Farklı Müfredat Uygulamalarına Yönelik Görüşler

Sosyal hizmetin çok yeni bir bilim ve meslek olması öğrencilerin bu meslek ve eğitimi hakkında öğrenime başlarken yeteri kadar fikir sahibi olmamaları dikkate alınarak bu konuda öğrencilerin derslere, hocalara ve kaynak kitaplara ulaşımları hakkında fikirleri alınmıştır. Farklı görüşler ifade eden öğrenciler den 2 öğrencinin ortak görüşleri doğrultusunda kendileri staja başlamadan önce bölümünün değerini kavrayamadıkları, teoride aldıkları derslerin kendilerine gerçekten yarayıp yaramayacağı konusunda tereddüt yaşadıkları fakat stajda ne kadar yararlandıklarını aldıkları birçok bilginin uygulamada ne kadar gerekli olduğu görüşü elde edilmiştir. Fakat buna ek olarak bazı derslerin hala gereksiz olduğu kanaati de ifade edilmiştir. Aynı zamanda bölüm hocalarının birçoğunun sosyal hizmet çıkışlı hocalar olmadığı bu konuda önlerinin açılmadığı, bölüm için ihtiyaç olarak görülmediği görüşleri elde edilmiştir.

“Bence teorik olarak hiçbir okul gerçek sosyal hizmeti yansıtamıyor. Çoğu şeyi stajda öğrendiğimize inanıyorum. Yani bu bende böyle gelişti. Örneğin; antropoloji, sosyoloji, kuram derslerini alınca gerçekten uygulamada işime yaracak mı diye tereddüt ediyordum. Fakat uygulamaya geçtikten sonra evet teoride gördüğüm her şey benim ihtiyacım olan şeyler. Ama bazı derslerinde benim işime yaramadığını belirtebilirim. İktisat, biyoistatistik dersleri gibi. Ha bir taraftan bölüm hocalarına değinecek olursak, bölüme başladığımda yalnızca iki tane hocamız sosyal hizmet çıkışlıydı. Abdullah hoca ve İsmet Galip hocadır. Şimdi İsmet hoca da gitti ve koskoca bölümde yalnızca Abdullah hoca kaldı. Bu ne kadar verimli olabilir ki evet diğer birçok hocam da alanlarında gayet iyilerdi fakat bana staj yapacağım dönemde sosyal çalışmacı olan kurumda staj yapmak zorundasın koşulu sunuluyorsa onlarda bölüme sosyal hizmet çıkışlı hoca almalı ki bana işi doğru ve iyi bilen kişi aktarmalı.”(Öğrenci 1).

Eğitim sürecine yeni başlayan birçok üniversitede alan hocası eksikliğinden dolayı teori derslerinin kısıtlı kaldığı ve alan dışı hocaların yeterli sosyal hizmet

donanımına sahip olmamalarından ötürü verimsiz bir süreç geçirildiği elde edilen bilgilerdendir. Bazı derslerin niye alındığı ve gelecekte nasıl ve niçin kullanacakları konusunda öğrencilerin kafalarının net olmadığı tespit edilmiştir.

“ Bizim öğrenim gördüğümüz okulda yalnızca bir tane alan hocası vardı. Geriye kalan hocalar tamamen alan dışıydı ve birçoğunun sosyal hizmet adına hiçbir bilgisi yoktu. Hangi alanda hocalık yapıyorlarsa ders içerikleri ve anlatım şekilleri tamamen onu kapsıyordu. Sosyal hizmetin o alanla nasıl bir bağlantısı var bizim ne işimize yaracak gibi bilgileri ne hocamız biliyordu ne de anlatıyordu. Çok sığ bir eğitim sürecinden geçtiğimi kendim adına ifade edebilirim.”(Öğrenci 5)

Bir katılımcının bu konuya farklı yaklaşımı dikkat çekmiş ve sosyal hizmet eğitiminde verimli süreçlerin yaşanmasını sağlayacak görüş olarak hocaların alana olan hâkimiyetleri olarak ifade edilmiştir. Sosyal hizmet kökenli olmayan bazı hocaların çok daha verimli ders işleme süreçlerinin olduğu ve alana hâkimiyetlerinin çok yüksek olduğu görüşü saptanmıştır. Öğrencilerin alana dair çok az kitap aldığı ve sosyal hizmete dair kaynakların çok az okunduğu, genellikle okulda öğrendikleri bilgilerle sınırlı kaldıkları bilgisi elde edilmiştir.

“ Bence teoride aldığımız derslerin yeterliliği kaynaklardan çok dersine dersine hocasından hocasına değişen bir faktör. Aslında bizim için önemli olan tek şey hocaların niteliği, bize ne aktarabildikleri. Evet, kitapları okuyoruz fakat okumaktan çok anlaşılmaya ve uygulamaya dayalı olduğu için biz ne alabiliriz hocalar ne veriyorla daha çok ilgilendim. Bu eğitim tamamen hocasından hocasına değişen bir durum. Bu ne alaka dediğim çok kaynakta oldu çok hocada. Yani bu eğitimde beni iyi besleyen hocalarım olduğu kadar bir o kadar da ne alaka dediğim hocalarımda oldu.”(Öğrenci 3)

Türkiye’de 1960 lar da sosyal hizmet bölümü açılmış olmasına rağmen 2000’li yıllara kadar gelişmemiş 2000’li yıllardan sonra ise ciddi bir artış yaşanmıştır. Açılan bölümler toplumun ihtiyacını karşılayacak düzeyde mi, açılırken hangi koşullar dikkate alınıyor ve bu süreç için izlenen yollar nelerdir sorularına cevap alınmıştır. Genel olarak altyapısız ve hormonlu bir büyümenin olduğu, bu durumun bölümü olumsuz etkilediği saptanmıştır. Türkiye’de sosyal hizmet bölümünün nicel olarak artmasının olumlu olduğu düşünmekle beraber çok hızlı büyümenin doğurduğu en büyük olumsuzluğun bazı

üniversitelerde alan hocasının hiç olmamasına, bölümün tamamen yanlış anlaşılmasına sebebiyet verdiği ve bu tür hoca eksikliği olan üniversitelerde bölümün kapatılmasının kalifiyeli eleman yetiştirmek adına daha uygun olacağı görüşü elde edilmiştir. Avrupa ülkelerinde sosyal hizmet eğitiminin gelişimi tamamen sorun ve kriz odaklı doğmuş ve gelişmiştir. Türkiye’de ise sosyal hizmetin aslında sorunlara çözüm üretmek için değil yalnızca Avrupa Birliğine girme sürecinde olumlu iz yaratmak amacıyla oluşturulduğu yönünde görüşler beyan edilmiştir.

“ Sosyal hizmetin hızla büyümesi aslında bilimsel bir karar mekanizması değil.1920’ lerde Amerika’da 20 küsur sosyal hizmet bölümü vardı. Bunun nedeni ise Amerika’da yaşanan büyük krizle başa çıkmanın yollarının aranmasından ötürü uzmanlarının yetiştirilmesi. Şimdi bizim ülkeye bakınca 60 da darbe, 70 de darbe, 80 de darbe olmasına rağmen sosyal hizmet adına hiçbir şey yok. 2000 lere kadar sosyal hizmet adına hiçbir şey yokken 2000’ li yıllardan sonra hiçbir toplumsal problemlere bakmadan, ülkenin bu kadar travmatik durumlar yaşadığını göz önüne almadan, hangi mekanizmaların olduğunu bilmeden müthiş bir bölüm patlaması yaşıyoruz. Burada ki amaç ne, kim karar veriyor bu duruma oldukça şüpheli. Bu kesinlikle sorgulanmaya muhtaç bir durum. Çünkü kesinlikle rasyonel bir durum değil. Bana kalırsa bu durumun en büyük nedeni Türkiye’nin Avrupa birliğine girme sürecinde Avrupa Birliği uyum yasaları gereği gerçekleştirilen bir durum.(Öğretim Elemanı 2).

Sosyal hizmet bölümlerinde plansız ve altyapısız bir büyüme görüldüğü, nerede ve niçin açıldığına dair katılımcıların fikir sahibi olmadığı ve sosyal hizmetin bu konuda kontrolden çıktığı görüşü katılımcıların görüşleri arasındadır. Açılan sosyal hizmet bölümlerinde bir denetim mekanizması olmadığı ve YÖK tarafından kontrolü sağlanmadığı elde edilen bilgilerdendir.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde sosyal hizmetin hızla büyüdüğü ve kontrole tabi tutulmadığı görüşünü savunan katılımcılar bu kontrolsüz artışın sosyal hizmet mesleğinin toplum tarafından tam olarak anlaşılmamasına ve mezun bireylerin donanımlı eğitim alamadıklarından ötürü aktif ve verimli bir meslek hayatı sürdüremeyecekleri görüşünü ifade etmişlerdir. Hızlı büyümenin tek avantajının ise akademik alanda ciddi bir artış sağlanarak yüksek lisans ve doktora programlarında artış yaşanması ve buna bağlı

olarak da üniversitelerde alan hocalarının sayısında artışın sağlanacağı görüşü ön plana çıkmıştır.

Türkiye’de sosyal hizmet eğitiminin hızlı ve plansız büyümesinden ötürü farklı fakülteler de eğitiminin farklı ders içerikleriyle veriliyor olması sosyal hizmet eğitiminde ele alınan diğer bir problem olarak tespit edilmiştir. Türkiye’de genel olarak farklı fakültelerde sosyal hizmet bölümü açılmış olsa da genel olarak Amerikan tarzı benimsendiği için sağlık bilimleri fakülteleri diğer fakültele oranla daha fazladır. Fakat farklı fakültelerde niçin açılma ihtiyacı duyulduğu, amacın ne olduğu konusunda tam bir netlik oluşmadığı görüşü ifade edilmiştir.

““Bence açılan bölümler oldukça yetersiz. Ki zaten açılan bölümlerden de haberimiz yok. Nerede kim niye açtı bilmiyoruz. Buradaki öğrencilerin nasıl bir eğitim alıp almadıkları konusunda çok bilgi sahibi değiliz. Kanaatlerimiz var yalnızca. Bu kanaatlerde yalnızca birkaç bilgiye dayalı ve o da bize gösteriyor ki sosyal hizmet bölümü kontrolden çıkmış durumda. Ne meslek örgütü ne de YÖK tarafından ciddi bir denetim ve kontrole tabi tutulmuyor. Bağlı olunan fakülteler konusunda da kimsenin kafasının açık olduğunu düşünmüyorum. Hasbelkader geliyor. Mesela Hacettepe üniversitesinde sosyal bilimler fakültesi, Üsküdar üniversitesinde sağlık bilimleri olarak geçiyor. Ağırlıklı olarak sağlık bilimleri fakültesi olduğunu söyleyebilirim. Sağlık bilimleri fakültesiyle ilişkili olunması biraz Amerikan tarzı sosyal hizmet ile ilişkili olduğunu söyleyebilirim. Çünkü Avrupa’da daha çok bir sağlık mesleği gibi görülüyor. Psikiyatri alanında çok gelişkindir. Biraz onla ilgili ama bence bu çokta önemli bir problem değil. Hangi fakülteye bağlı olursak olalım yani bu konu üzerinde düşünülmesi tartışılması ve standardizasyonun meslek camiasından üretilmesi tabiki de önemli ama asıl problemimiz bu değil” (Öğretim Elemanı 1).

Türkiye’deki sosyal hizmet eğitiminin hızla büyümesiyle farklı fakülteler konusunda kaotik bir durumun olduğu saptanmıştır. Fakat farklı fakültelerde eğitimin verilmesinin temel problem olmadığı ama bu konuda düşünülmesi, tartışılması ve bir standardizasyon sürecinden geçmesi ve meslek camiası tarafından üretilmesi gerektiği görüşleri elde edilmiştir.

Sosyal hizmetin farklı fakültelerde ve farklı müfredatlarla öğrenim verilmesine tamamen karşı olan başka bir katılımcı bu durumun sosyal hizmet birlikteliğini zedeleyen bir sonuç doğurduğu görüşünü ifade etmiştir.

“Müfredatlar arası bir standart yok evet. Okulların programlarında oldukça farklılıklar var. Bunlarda sosyal hizmetin standardının oluşmasını sağlamada sıkıntı oluşturuyor. Farklı fakültelerde olması bana göre sosyal hizmet alanındaki birlikteliği zedeliyor. Bana göre sosyal hizmet bir fakülte olmalı ve içerisinde onu kapsayan bölümler olmalı ve kendi içerisinde branş oluşturması sosyal hizmet adına en doğrusu olacaktır.”(Öğretim Elemanı 3).

Sosyal hizmetin farklı fakültelerde olmasının ülke adına daha iyi sonuçlar doğurabileceği görüşü ifade edilmiştir. Sosyal hizmet eğitiminin çoğunlukla sağlık bilimlerinde olması ve sosyal hizmet gibi geniş bir alana sahip bir bölümü yalnızca bu fakülteye hapsedmek sosyal hizmetin gelişimini oldukça kötü etkileyeceği ve önemli olan fakültelerin farklılıklarından çok o alanda görev alan akademisyenlerin müfredatları iyi kontrol etmeleri ve gerekli ana dersleri temel almaları görüşü ön plana çıkmıştır. Bu durumun sağlanabilmesi adına ilk olarak açılan fakültelerde sosyal hizmet kökenli hoca bulundurulmalı ve hem üniversitenin hem de bu bölümde yer alacak hocaların kontrolüyle müfredat içerikleri düzenlenmesi gerektiği görüşü ifade edilmiştir.

“Sosyal hizmetin farklı fakültelerde olması kısmen mevcut öğretim elemanlarının tercihlerine bağlı kısmen üniversite yönetiminin tercihlerine bağlı bir durumdur. Ben sosyal hizmetin yalnızca sağlık bilimlerine hapsedilmemesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü sosyal hizmet sağlıktan çok daha fazlasıdır. Örneğin sosyal politika denilen şeyi sağlıkta nereye oturtacaksın? Belki insani bilimler fakültesi, beşeri bilimler fakültesi gibi fakülteler içerisinde sosyoloji, psikoloji, sosyal hizmet gibi bölümlerle kültür bilimi gibi bir arada bulunması daha doğru olabilir. Fakat böyle bir çatı altına aldığınızda uygulama kısmı yarım kalacak. Şimdi fen edebiyat ne alaka deniliyor fakat bana göre sağlık bilimlerinde bulunmasındansa fen edebiyatta bulunması bir tık daha doğru. Çünkü en azından bu işin teorik olarak temel bilimsel altyapısını öğrenciye kazandırdığımızı düşünüyorum.”(Öğretim Elemanı 5).

Farklı fakültelerde eğitim verilmesine farklı yaklaşan katılımcılar genel olarak sosyal hizmetin farklı fakülteler bünyesinde açılmış olmasının sorun doğurmayacağı fakat kontrollü ve bilinçli kararlar doğrultusunda fakültelerin açılması gerektiği görüşü ifade edilmiştir. Müfredatlar arasındaki farklılıkların oluşmasında temel derslerin kapsamlı ve doğru verildiği sürece bir problem oluşturmayacağı ve bu durumun gayet normal olduğu tespit edilmiştir. Fakat 1 katılımcı tamamen bu görüşlerin dışında fikir beyan ederek sosyal hizmetin farklı fakültelerde olmasının sosyal hizmette birlikteliği ve alanı zedelediği bu sebepten ötürü sosyal hizmet fakültelerinin açılmasını gerektiği ve bu fakülteler altında farklı bölümler olabileceğine vurgu yaptığı saptanmıştır.

4.2.3 Açık ve Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşler

Türkiye’de sosyal hizmet bölüm sayısı ve kontenjanlarında yaşanan hızlı artış ve bunun yanı sıra birbiri ardına açılan açık öğretim programları bu bölümü okuyan öğrenciler ve mezun bireyler üzerinde bir gelecek kaygısı oluşturmuştur. Son dönemlerde sosyal hizmet örgün ve uzaktan eğitimlerinin hızla artmaya başlaması ile birlikte sosyal hizmet öğrencilerinin hem akademik hem de mesleki geleceklerinde nasıl etkiler oluşturabileceğine değinilmiştir. Bu konuda düşüncelerine değindiğimiz başka grup ise çalışmayan sosyal hizmet mezunlarıdır. Sosyal hizmet bölümü mezunlarının durumu ile yaşamış oldukları problemlere yönelik farkındalıklarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu konu hakkında 2 açıköğretim mezunu ve 5 örgün okuyan mezunlar bireylerle görüşme gerçekleştirilmiştir.

“Sosyal hizmet mesleğinin dışardan bitirilip ve etkin seviyede hizmet sağlama konusunda eksik kaldığını düşünüyorum. Yalnızca teorik olarak alınan eğitimin yeterli olamayışı hele ki bizim bölüm gibi doğrudan toplum ve bireylerle aktif ve iç içe olan bir mesleğin açıköğretim öğrencileri tarafından tam olarak kavranamamış olması ve staj dönemlerinin oldukça kısa olması bu alanda oldukça yetersiz olduklarını göstermekte. Zira mesleğin eğitim temelinde uygulamanın büyük önemi yadsınamaz. Örgün eğitimde bile 4 yıl boyunca etkili ve yeterli bir eğitim verilemediği çok açık ortadayken masa başında bilgisayar önünde öğrenilecek bir bölüm olduğunu düşünmemekteyim. Zira açık öğretimle birlikte sosyal hizmete verilen değer ve biçilen misyon giderek kendini değersizliğe ve çok sıradan bir bölüme itirmektedir.”(Mezun 1).

Örgün okuyan 5 katılımcının açıköğretim fakültelerinin olmaması gerektiği konusunda hem fikir oldukları saptanmıştır. Uygulama odaklı bir bölüm olan sosyal hizmet mesleğinin açıköğretim gibi programlarla oldukça eksik kaldığı, hızlı ve altyapısız büyümenin sonucu olarak örgün okuyan bazı öğrencilerin bile kaliteli eğitim alamadıkları ve açıköğretim eğitimiyle kesinlikle bölümün kavranamayacağı, doyumsuz bir eğitim süreci geçirmedikleri görüşleri dikkat çekmiştir. Bunlara ek olarak açıköğretim öğrencilerinin çok kısa süreli saha çalışmalarında buldukları, bu mesleği icra etmek ve anlamak için asla yeterli olmadığı görüşleri ifade edilmiştir.

“Birçok fakültede sosyal hizmet bölümünün açılması çok normal. Çünkü mezun olduğum üniversitede son açılan üniversitelerden. Ben bu durumu bir sorun olarak görmüyorum. Dezavantajları olduğu kadar avantajları da var. Açıköğretim konusuna gelecek olursak tamamen ticaret amaçlı kurulduğuna inanıyorum. Çünkü üniversitelerin keza YÖK’ün de payı var. Açıköğretim okuyanlarda paralarını yatırırlar evde bölümü okuyup bizimle aynı diplomaya sahip oldular. Kesinlikle örgün okuyan öğrencilerle kıyaslanamaz benim açımdan. Gittiğim öğrenci kongrelerinde de bunu defalarca gördüm. Bizim örgün olarak okuduğumuz dönemler de kendileri KPSS ye hazırlanma fırsatı buluyorlar ve bizim bulunmamız gereken kurumlarda kendileri görev yapıyorlar. Bana göre bu sosyal hizmet mesleğine büyük bir hakaret.”(Mezun 2).

Farklı fakültelerde sosyal hizmet eğitiminin veriliyor olmasının normal olduğu ve sosyal hizmetin yayılması ve gelişmesi için gerekli olduğu görüşleri saptanmıştır. Fakat hızlı ve plansız büyümenin beraberinde çok fazla mezun ve bunun akabinde işsiz sayısında ciddi bir yükseliş yaşanmasına neden olduğu ve YÖK’ün çıkar amaçlı açıköğretim fakültelerinin açılmasına izin verdiği ve bu durumun yarattığı tüm olumsuzlukları örgün okuyan öğrencilerin yaşadığı ve açıköğretimden mezun olan öğrencilerin topluma yeteri kadar hizmet sunamayacağı elde edilen görüşler arasındadır.

Görüşmeye katılan 2 açıköğretim mezunu bireyin ise diğer katılımcıların aksine açıköğretim fakültelerinin ve birçok üniversite de bölümün açılmasının bir problem yaratmadığı fakat kontenjan sayısının çok fazla olduğu ve düşürülmesi gerektiği görüşünü belirtmişlerdir. Sosyal hizmette yaşanan asıl problemin ise öğrencilerde olduğu, mezunların kendilerini yetiştirerek ve geliştirerek bu mesleği daha verimli icra edecekleri

ve örgün okuyan her bireyin açıköğretim fakültesi mezunu olan her bireyden mesleği daha iyi yapabilecekleri görüşüne karşı çıktıkları saptanmıştır.

“Ben sosyal hizmet mezunlarının sorununun sosyal hizmet eğitiminin yayılması olduğunu düşünmüyorum. Fakat şöyle bir sorun olduğuna katılıyorum açıköğretim fakültelerindeki kontenjan sayısı oldukça fazla ve bence önüne geçilmesi gereken bir durum. Ben yalnızca üniversiteler de açılan bölümlere değil aynı zamanda açıköğretim fakültelerinde açılan sosyal hizmet bölümünün de mezunların atama durumun da etkili olduğunu düşünmüyorum. Önemli olan insanın aldığı eğitimle kendini geliştiriyor olması, mesleki anlamda yetkinlik kazanabilmesi. Bunun içinde gerekli fırsatı bulmalı mezunlar. Örgün olarak bu eğitimi gören her insanın bu işi çok iyi yapacağını, açıköğretim fakültesinde okuyan her öğrencinin de bu işi çok kötü yapacağı anlamına gelmiyor. Örgün ya da açıköğretim olarak ayrıştırılmaması gerektiğini düşünüyorum. Okuduğumuz bölüm de bunu gerektirir bence.”(Mezun 6).

Birçok üniversitede sosyal hizmet bölümünün açılmış olması ve açıköğretim fakültelerinde yüksek kontenjanlara yer verilmesini değerlendirdiğimiz diğer bir grup ise öğrencilerdir. Bu soru ile sosyal hizmet eğitiminin hızla yayılması, kontenjan sayısında ciddi artışların olması ve bunların sonucunda mezunların iş bulmakta zorlanmaları göz önünde bulundurularak sorular cevaplandırılmıştır. Bu soruda öğrencilerin tamamı açıköğretimin sosyal hizmet eğitimine ve sonrasında mesleğine zarar verdiği çünkü uygulama odaklı bir meslek olduğu fakat açıköğretimde uygulamaların çok sığ olduğu ve asla örgün okuyan bir öğrencinin bir açıköğretim mezunuyla kıyaslanmaması gerektiği görüşlerini ifade ettikleri saptanmıştır.

“ Açıköğretim okuyan öğrenciler ile aramızda ciddi bir haksızlık olduğunu düşünüyorum. Çünkü biz haftanın 4 günü staj yapmak zorundayken onlar haftada 1 gün staj yaparak aynı diplomayı alıyor ve kalan zamanlarda da KPSS çalışabiliyorlar. Biz hem daha yüksek puanlarla okullara yerleşiyoruz hem de onlardan çok daha fazla emek veriyoruz. Fakat sonuçta da aynı diplomayı alıyoruz. Bunun adil olduğuna asla inanmıyorum.”(Öğrenci 7).

Açıköğretim fakültelerine tamamen karşı olan öğrencilerin bu konuda oldukça sert oldukları gözlemlenirken içlerinden birinin önlisans açıköğretim sosyal hizmet eğitiminin kabul edilebilir olduğunu fakat lisans eğitiminin de öğrencinin kendini geliştirmesine bağlı olarak kabul edilebilir olduğu görüşü saptanmıştır. Dezavantajlı kesime doğru şekillerle destek olabilmeyen yalnızca doğru eğitimle mümkün olabileceği belirtilmiştir.

“Ben İstanbul Üniversitesinde açıköğretimden önlisansımı tamamladıktan sonra Üsküdar Üniversitesine DGS ile geçiş yaptım. Açıköğretim önlisans belki kabul edilebilir fakat bence lisans kabul edilmemeli. Çünkü kendimden biliyorum asla sosyal hizmet açıktan okuyarak öğrenilecek bir bölüm değil. Fakat şunu da ekleyebilirim ki eğer öğrenci kendini geliştirmek için eğitimlere gitmiş, sertifikalar almış, gönüllü ablalık yapmış gibi alanlarda kendini yetiştirmeye çalışmışsa açıköğretim kabul edilebilir. Bana göre işe alınacak açıköğretim kriterleri de buna göre belirlenmelidir. Çünkü toplumun kalkınması ve gelişmesi için toplumsal ve bireysel sorunlara doğrudan dokunabilecek meslek elemanlarının yetişmesi gereklidir.”(Öğrenci 1).

Açıköğretim fakültelerinden gelen öğrencilerin staj yapmak için gittikleri kurumda yalnızca bir gün kuruma gittikleri ve danışanları tarafından açıköğretimden gelen öğrencilere sosyal inceleme raporu yazdırılmadığı çünkü işi öğrenmek adına yeteri kadar bir çaba ve emeğin olmadığı, haftada bir gün ile rapor yazma işleminin öğrenilemeyeceği ifade edilmiştir.

“ Hepimiz açıköğretim fakültelerinin ticari amaçlı açıldığını biliyoruz fakat bu durum gerçekten mesleği inanılmaz düzeyde zedeledi. Ben haftanın 4 günü staja giden her fırsatta saha da olmaya özen gösteren ve vaka görüşmesinde de ciddi notlar alıp sosyal inceleme raporu yazmaya çalışan biriyim. Açıköğretim fakültesinden gelen arkadaşla bir gün sohbetimizde ben 1 gün gelerek bile seninle aynı diplomayı alacam ve yarın öbür gün işe başlarsam seninle aynı işi yapıp aynı maaşı alacam dedi. Bu durum bana göre açıköğretim fakültelerinin ne kadar gereksiz olduğu ve ne düzeyde olduğunun kanıtı.”(Öğrenci 6).

Açıköğretim fakültelerine ciddi eleştirilerde bulunan öğrencilerin tamamı açıköğretim fakültelerinin kapatılmasını ifade etmekle beraber hiç olmazsa kontenjan sayısında ciddi bir düşüş yaşanması gerektiği görüşünü belirtmişlerdir. Toplumun refah seviyesinin artmasında temel etkenin doğru eğitim olduğu görüşü saptanmıştır.

Sosyal hizmet eğitiminin birçok fakültede farklı müfredatlarla veriliyor olması ve açıköğretim fakültelerindeki kontenjan sayısında ciddi artışın yaşanmasıyla ilgili 5 akademisyen, 7 mezun ve 7 öğrenciyle görüşme sağlanmıştır. Bu görüşme neticesinde öğrencilerin tamamının açıköğretim fakültelerine karşı olduğu, 2 mezun bireyin açıköğretim fakültelerinin olması gerektiği fakat kontenjan sayısında düşüş olması gerektiği görüşü ifade edilmiştir. Geriye kalan 5 mezunun ise açıköğretim fakültelerine tamamen karşı çıktığı fakat diğer fakültelerde sosyal hizmet bölümünün açılmasında bir sorun görmedikleri hatta sosyal hizmetin gelişmesi için gerekli olduğu görüşleri elde edilmiştir. Akademisyenlerin ise açıköğretim fakültelerinde kontenjan kısıtlaması gerekliliği ve fakülteye kabulünün farklı uygulamalarla olması ve staj sürelerinde düzenleme sağlanarak açıköğretim fakültelerinin yeniden düzenlenmesi konusunda hem fikir oldukları saptanmıştır.

4.2.4 Uygulama (Staj vb.) Derslerine Yönelik Görüşler

Sosyal hizmet eğitiminde yalnızca teorik bilgiyi almakla yeterli bir donanıma ulaşamayacağı, teorinin olduğu kadar öğrencilerin staj alanlarında eksik kaldıkları noktaları tamamlayabilecekleri, iş hayatına başlamadan önce vakaları birebir tanıyıp nasıl müdahale edebilecekleri açısından uygulama alanları ve süreleri oldukça önem taşımaktadır. 5 katılımcı ile yapılan görüşme neticesinde Avrupa standartlarında eğitimin % 30-40'lık bir dilimini uygulamanın kapsamına yönelik Türkiye' deki durum ele alınmıştır. Yapılan görüşmede yalnızca staj sürelerine değinilmemiş kurumlardaki uzman eksikliği ve bu durumun doğurmuş olduğu sonuçlar irdelenmiştir. Staj sürelerinin az olduğu, öğrencilerin staj yapmak için başvurdukları alanların birçoğunda sosyal çalışmacı eksikliğinin olduğu ve usta-çırak ilişkisinin doğmadığı görüşleri elde edilmiştir.

“Uygulama konusuna değinecek olursak uygulama mektepleri gibi bir durum yok. Üzerinde çok düşünülerek gelişen sosyal hizmet anlayışları ve perspektifleri olduğunu sanmıyorum. Geçmişte örneğin Emre Kongar'ın başında olduğu sosyal hizmetler farklı düşünce geliştirmişti. Kırsal kalkınma, toplumla çalışma fikrini savunan bir anlayış geliştirmişti. Bu anlayış ortadan

kalktıktan sonra da bir okullaşma olmadı bu konuda. Günümüze bakacak olursak öğrencilerin staj yaptıkları birimde sosyal çalışmacı yok. Adı sosyal hizmet merkezi olan kurumların yüzde 90'ında sosyal hizmet uzmanı yok. Sosyal hizmet yapılmıyor. Sosyal yardım dedikleri yardım alanıyla ilgili bir takım işlemler yürütülüyor o kadar. Mesleki uygulama alanı diyebileceği bir usta-çırak ilişkisi maalesef yok. Çalışanlar sosyolog kökenli, psikolog kökenli, ilahiyat kökenli, öğretmen kökenli. Hiçbirinde sosyal hizmet kökenli çalışanın olmadığı ve bizim öğrencilerin staj gördüğü alanlar. Bu durum nasıl açıklanabilir bilmiyorum. Bu okullar niye var, bu alanlar niye böyle? Bir kaotik durum var gibi geliyor bana.”(Öğretim Elemanı 1).

Sosyal hizmet eğitimin kurulduğu dönemlerde bir uygulama dönemi için adım atıldığı bu durumun kırsal kalkınma ve toplumdaki sorunlara birebir müdahale geliştirmek adına önemli bir adım olduğu ve usta-çırak ilişkisini geliştirdiği görüşleri saptanmıştır. Fakat günümüzde bu durumun ortadan kalktığı ve staj sürelerinden tutunda uygulamaya giden öğrencilerin sosyal çalışmacı adı altında sosyologlar, psikologlar, çocuk gelişimciler gibi çalışanlarla stajı tamamladıkları gözlemlenmiştir.

Günümüzdeki sosyal hizmet eğitiminin oldukça kaotik ve açıklanması zor bir durum içerisinde olduğu elde edilen bilgilere istinaden bu durumu farklı değerlendiren başka bir katılımcı; staj uygulamasının işe başladıktan sonra eksikliğin kapanabileceğini asıl önemli olanın teoride alınan bilgiler olduğu görüşünü savunduğu saptanmıştır.

“Bizdeki uygulamalar biraz eksik evet buna katılıyorum ama teorik kapsamı da çok fazla ve donanımlı alınması da oldukça önemlidir. Elemanlar staja çıktıkları zaman bu açıklarını kapatabiliyorlar. Teorik eksikliğin sahada tamamlanması imkânsız ama pratik eksikliğin sahada tamamlanması mümkün. Bu sebepten ötürü ilk ve donanımlı teorik dersler verilmeli. İkisinde çok daha doğru ve ilişkili ilerlemesi gerekiyor fakat günümüzde oldukça zor gibi duruyor.”(Öğretim Elemanı 3).

Bu konuyu çok farklı değerlendiren başka bir katılımcının ise uygulama süresinde bir eksiklik görmediği bilgisi elde edilmiştir. Asıl problemlerin uygulama alanına çıkan öğrencilerin kurumlarda sosyal çalışmacıyla çalışıp çalışmadıkları, kuruma adapte olup olmadıkları, kurumda bulunan uzmanın öğrenciyi ne kadar denetlediği ve staj danışmanı

olan hocanın öğrencinin yazmış olduğu sosyal inceleme raporlarını ne kadar kontrol ettiği gibi durumların daha önemli olduğu görüşleri ifade edilmiştir.

“Üniversite bilgi aktarılan yer olduğu için teorik bilgiyi yoğun olarak işlemesi bana daha doğru gibi geliyor. Eğer uygulama kısmı daha fazla olması gerekiyorsa bu bölümün dört sene olması çok gereksiz. Görece 56+28 gün boyunca staj uygulaması yapmak iyi fakat yeterli mi değil mi o tartışılır. Bunun yeterliliğini ölçmek bazında elimizde uygun veri yok. İş yeri uygulamalarının da yeterli düzeyde olup olmaması da tartışılır. Çünkü birçok uygulama alanında sosyal çalışmacı yok. Bir taraftan bakıyorsun kurum var uzman var fakat öğrenci ilgisiz, bir bakıyorsun kurum var fakat uzman yok veya uzman ilgisiz veya kuruma uyum sağlayamıyor vs. birçok sorun çıkabilir. Uygulama konusu çok belirgin ölçütlerle ortaya konulabilecek bir veri sağlayamıyor bize. Bence 4 yılın üç yılı teorik geriye kalan 1 senenin ise uygulama olması durumu dengeliyor gibi. Biz öğrenciye bilgiyi verme ve bilgiyi kullanma şeklini doğru öğretirsek öğrenci staja gitse de gitmese de beklentimiz olarak doğru verilen eğitim sayesinde işini iyi yapabilecektir. Çünkü çalışma alanları birbirinden çok farklı. ASDEP’te staj yapan öğrenci iş hayatına hastanede başlarsa stajda öğrendiği çoğu şey gereksiz kalacaktır bu durumda da stajların çok daha kontrollü ve bilinçli yapılması süresinin uzunluğu ve kısalığından çok daha önemli.”(Öğretim Elemanı 4).

Staj yapan öğrencilerin staj yaptıkları kurum dışında işe başlaması problem doğurmakta ve stajının iş hayatına verimli yansımalarının önüne geçmektedir. Çünkü staj yaptığı alanda farklı vakalarla karşı karşıya gelen öğrencilerin iş hayatlarında farklı kurumlarda çalışıyor olmalarından ötürü farklı vakalarla karşılaşacaktır. Bu durum stajların verimli olmasının önüne geçen bir sorun olarak değerlendirilmektedir.

4.2.5 Alandaki Öğretim Elamanı Yeterliliğine Yönelik Görüşler

Sosyal hizmet eğitimi veren üniversitelerdeki sosyal hizmet kökenli hocaların yeterliliği hakkında görüş alınan ilk grup akademisyenlerdir. Sosyal hizmet bölümünün yaygınlaşması ülke adına yararlı olarak düşünülse de hızlı, hormonlu ve plansız büyüme yapısının bölüme zarar verdiği, bu durumun birçok üniversitede sosyal hizmet kökenli hocaların hiç bulunmamasına ya da bulunsa bile çok yetersiz olmasına sebep olmuştur. Diğer bir önemli nokta ise bölümde yer alan birçok farklı alan hocalarının sosyal hizmet

alanıyla ilgili çok yetersiz olmalarına karşın kendi alanlarını doğrudan sosyal hizmete taşıyarak bölümle entegre olmamaları sorununu doğurmasıdır. Aynı zamanda alan hocası olmasına rağmen kendini yeterince geliştirememiş hocaların olduğu Türkiye’ de sosyal hizmetin yeterince anlaşılmadığı ve ülkede hala sosyal hizmet eğitiminin adaptasyon sorunu yaşadı temel problemler arasındadır.

“Bu alanda yapılan istatistiklere bakacak olursak ve genel olarak aldığımız duyular doğrultusunda sosyal hizmet bölümlerindeki bölüm hocalarının çoğunluğunun bölüm dışı olması gibi bir durum var. İkinci bir nokta ise bu alanda ders veren hocaların bilgisinin kanaatimce yetersiz olmasıdır. Üçüncü problem alanı ise buradakilerin geldikleri alanlardan devraldıkları yani habitusları, alışkanlıkları ısrarla devam ettirmeleri. Örneğin; sosyolojiden gelen bir hocanın sosyolojide ısrarı, ilahiyattan gelenin manevi sosyal hizmet diye ısrar etmesi gibi. Diğer bir problem ise sosyal hizmet alanından gelmiş olsa bile kendini alanda yetiştirmemiş olması orda da yetersiz olma durumunu doğuruyor. Bu sorunun temel problemi bana göre alan dışı olan hocaların tamamen yerel problemler. Bu tamamen memleketin problemidir. Sosyal hizmet bölümünden mezun olan ve yetersiz olan hocaların problemi ise kendilerini yetiştirememiş olmalarının yanında biraz da sosyal hizmetin yapısal bir problemi var. Bu kültüre, bu topluma, bu devlet sistemine tam entegre olmamasından kaynaklı problemler. Eğitim sisteminin Türkiye’ye adaptasyon ile ilgili problemidir.”(Öğretim Elemanı 1).

Alan dışı olan bazı hocaların kendilerini sosyal hizmet alanında geliştirilmeleriyle çok daha verimli ve çeşitli bilgi donanımlarına sahip oldukları ve alanda çok daha aktif olabilecekleri ifade edilmiştir. Bazı alan hocalarının ise yetersiz olabilecekleri çünkü sosyal hizmetin disiplinlerarası bir ilişkisi olduğu, sorunları ele alırken tek yönlü ele alınamayacağı bu sebepten ötürü tek bir alanda değil birçok alanda bilgi sahibi olunmasını gerektiği bilgisi elde edilmiştir. Türkiye’de hızla gelişmeye başlayan sosyal hizmetin belli bir standartlar çerçevesinde gelişmemesinin bölümle hiçbir ilgisi olmayan hocaların ders vermesine neden olduğu ve bu durumun sosyal hizmetin ülkede oldukça kalifiyesiz elemanların yetişmesine sebep olduğu ifade edilmiştir.

“Alandan olmayan bazı hocaların disiplinlerarası bilgi birikimiyle kendilerini geliştirmeleriyle çok daha zengin ve yararlı bir donanıma sahip

olduklarını gösterir. Alan mezunu olan bireyler daha dar kapsamlı kalıyorlar. Bu alanın meslek alanını daha iyi biliyorlar gibi gözükmekle birlikte aslında bizim alanımız tek bir yönden çözülecek problemler değil disiplinlerarası birlikteliklerle çözülecek problemlerdir. Bu alanda eğitim veren her hocanın sosyoloji, psikoloji, hukuk ve sosyal politika gibi alanlarda temel bir altyapıya sahip olması gerekmektedir. Hocaların mesleki yeterliliği günümüz Türkiye'sinde oldukça yetersiz ve donanımları oldukça zayıf. Tabii diğer bir taraftan da bakacak olursak sosyal hizmet hızla yayılmaya başladı ve bölüm hakkında hiçbir fikri olmayan hocalar ders vermeye başladı. Kesinlikle bir yetkinlik sorunu var. Bu işte kesinlikle belli bir standart yok. Türkiye sosyal hizmet alanında geliyor çünkü ülke sosyal bir devlet. Sosyal bir devlet o

luşuyla birlikte insanların sorunları da giderek artıyor. Sosyal sorunların olduğu bir toplumda sosyal hizmete her zaman ihtiyaç vardır. Bu ihtiyacı karşılamak amacıyla hızlı bir şekilde sosyal hizmet elemanı yetiştirilmeye başlandı. Bu kontrolsüz ve hızlı büyüme de hem eğitimde hem de meslekte yeni sorunlar yarattı.”(Öğretim Elemanı 3).

Sosyal hizmet eğitiminin 1960 yılından itibaren Türkiye’de var olduğu fakat uzun yıllar yayılma göstermediği bu alanda yalnızca sosyal çalışmacı eksikliğinin olmadığı uzun yıllar boyunca yüksek lisans ve doktora programlarına yeteri kadar yer verilmediği günümüzde bu durumda iyileşmeler olduğu göze çarpmaktadır. Türkiye’de birçok üniversitede yüksek lisans ve doktora eğitimi almış akademisyenlerin bölümde çok daha fazla rol almaya başlayacakları öngörülmektedir.

“2015-2016 yılı oranlara bakılacak olursa sosyal hizmet kökenli hocaların artışında bir iyileşme mevcut. Fakat bu konuda alan içi- alan dışı konusunda ki tartışmalar hala devam ediyor. Evet, sosyal hizmet hormonlu bir büyüme gösteriyor ki bu durum mezun olan öğrencileri istihdam konusunda olumsuz etkiliyor. Fakat diğer bir taraftan sosyal hizmet alan hocalarında bir artış gözlemek mümkün ve bu konuda yeterliliğe doğru evrildiğini söyleyebilirim. Yüksek lisans ve doktoralı öğretim üyelerinin de akademide yer bulmaya başladığını söyleyebilirim. Bu yönde olumluya doğru bir gidiş olduğunu düşünüyorum.”(Öğretim Elemanı 5).

Sosyal hizmetin çok yeni bir bilim ve meslek olması öğrencilerin bu meslek ve eğitimi hakkında öğrenime başlarken yeteri kadar fikir sahibi olmamaları dikkate alınarak bu konuda öğrencilerin derslere, hocalara, kaynak kitaplara ulaşımaları hakkında fikirleri alınmıştır. Farklı görüşler ifade eden öğrenciler den 2 öğrencinin ortak görüşleri doğrultusunda kendileri staja başlamadan önce bölümünün değerini kavrayamadıkları, teoride aldıkları derslerin kendilerine gerçekten yarayıp yaramayacağı konusunda tereddüt yaşadıkları fakat stajda alınan bilgilerin uygulamada ne kadar gerekli olduğu kanısı oluşmuştur. Fakat buna ek olarak bazı derslerin hala gereksiz olduğu kanaatine varılmıştır. Aynı zamanda bölüm hocalarının birçoğunun sosyal hizmet çıkışlı hocalar olmadığı bu konuda önlerinin açılmadığı, bölüm için ihtiyaç olarak görülmediği düşünülen önemli sorunlar arasındadır.

“Bence teorik olarak hiçbir okul gerçek sosyal hizmeti yansıtamıyor. Çoğu şeyi stajda öğrendiğimize inanıyorum. Örneğin; antropoloji, sosyoloji, kuram derslerini alınca gerçekten uygulamada işime yaracak mı diye tereddüt ediyordum. Fakat uygulamaya geçtikten sonra evet teoride gördüğüm her şey benim ihtiyacım olan şeyler. Ama bazı derslerinde benim işime yaramadığını belirtebilirim. İktisat, biyoistatistik dersleri gibi. Ha bir taraftan bölüm hocalarına değinecek olursak, bölüme başladığımda yalnızca iki tane hocamız sosyal hizmet çıkışlıydı. Abdullah hoca ve İsmet Galip hocadır. Şimdi İsmet hoca da gitti ve koskoca bölümde yalnızca Abdullah hoca kaldı. Bu ne kadar verimli olabilir ki evet diğer birçok hocam da alanlarında gayet iyilerdi fakat bana staj yapacağım dönemde sosyal çalışmacı olan kurumda staj yapmak zorundasın koşulu sunuluyorsa onlarda bölüme sosyal hizmet çıkışlı hoca almalı ki bana işi doğru ve iyi bilen kişi aktarmalı.”(Öğrenci 1).

Çok yeni açılan bir üniversite de öğrenim gören ve alan hocası eksikliğini çok açık yaşayan ve teoride alınan derslerde doyuma ulaşılmadığını belirten 3 Bitlis Üniversitesi öğrencisi staj dönemlerinin çok daha verimli geçtiği yönünde fikir beyan etmişlerdir. Bölüme ve alana dair birçok bilginin staj döneminde öğrenildiği ve çok kısır kalan bir üniversite dönemi yaşadıkları bilgisi elde edilmiştir.

“ Ben ablamın bu bölümü tercih etmesiyle bölüme yöneldim ve çok yeni açılan bir üniversitede bölümü okudum. Fakat çok ciddi bir hoca eksikliği yaşadık. Yalnızca alan hocamız bir taneydi ve bazen hoca

eksikliğinden dolayı farklı kurumlarda görev yapan yüksek lisansı veya doktorası olmayan çalışanlar derslerimize giriyordu. Ne kadar verim alınabilir ki! Diğer alan hocalarımızın birçoğunun sosyal hizmet adına hiçbir Şey bilmediğini ve gerçekten kendi adıma çok verimsiz bir süreç geçirdiğimi söyleyebilirim (ğrenci 7).

Teoride verimin sağlanması için hocaların ne verdiği ve öğrencilerin ne kadarını aldığı, önemli olan noktanın hocaların niteliği olduğu çok farklı alanlardan gelen bazı hocaların bazen çok daha verimli ders işledikleri, sosyal hizmetin diğer alanlardan olan hocalara da ihtiyaı olduğu çünkü birçok alanla i ie olduğu ifade edilmiştir.

“ Bence teoride aldığımız derslerin yeterliliği kaynaklardan çok dersine dersine hocasından hocasına değişen bir faktör. Aslında bizim için önemli olan tek Şey hocaların niteliği, bize ne aktarabildikleri. Evet, kitapları okuyoruz fakat okumaktan çok anlaşılmaya ve uygulamaya dayalı olduğu için biz ne alabiliriz hocalar ne veriyorla daha çok ilgilendim. Bu eğitim tamamen hocasından hocasına değişen bir durum. Bu ne alaka dediğim çok kaynakta oldu çok hocada. Yani bu eğitimde beni iyi besleyen hocalarım olduğu kadar bir o kadar da ne alaka dediğim hocalarımda oldu.”(ğrenci 4).

Sosyal hizmet alanında akademisyen eksikliğini görüştüğümüz 7 ğrenci ve 5 akademisyenin alanda ciddi bir eksiklik olduğu yönünde fikir sundukları saptanmıştır. Fakat sosyal hizmet eğitiminin yayılması, yükseklisans ve doktora programlarında artışa neden olmuş ve dolayısıyla bu açığın kısa sürede kapanacağı ve niteliksel olarak daha verimli süreçlerin yaşanacağı elde edilen diğer önemli bilgiler arasındadır.

4.2.6 Düşünce Değişimleri ve Kariyer Planlarına Yönelik Görüşler

Katılımcıların bölümü seçmelerine neden olan etkenler kadar bölümü okurken ve bitirdikten sonraki düşünceleri üzerine yoğunlaştıkları gözlemlenmiştir. 2016-2017 yılı sosyal hizmet mezunlarının birçoğu severek ve isteyerek okumalarının yanı sıra atama ve iş bulma gibi problemlerinin olmadığından dolayı keyif alarak bölümü okudukları ve son yıllarında sosyal hizmet alımlarında ciddi düşüşlerin yaşanmasıyla hayal kırıklığı yaşadıkları gözlemlenmiştir. Görüşmeye katılan 2 katılımcının düşüncelerinde kısmi değişmeler yaşandığı gözlenmekle beraber sosyal hizmeti seçtikten sonra büyük bir keyifle okudukları, insan odaklı bir meslek olması ve toplum tarafından bilinmesi gereken

bir meslek olduğu ve bu yönüyle herhangi bir düşünce değişimi yaşamadıkları saptanmıştır.

“ Bölümü bilerek ve isteyerek okudum. Okuduğum dönem zarfında ilk 3 yıla kadar atama derdi olmayan ve okunması gereken bir bölüm olarak yakın çevreme de önerdiğim bir bölümdü. Fakat açılan fazlaca bölüm nedeniyle hızla artan mezun sayısından dolayı; açık kadrolara atanan diğer meslek elemanları yüzünden mesleği yapmak çok zor duruma gelmiştir. Bende bu yönde değişmelerin olduğunu söyleyebilirim fakat meslek ve odağı (insan ve sorun temelli) konusunda mesleğe tek açıdan yaklaşılması haricinde bende bir hayal kırıklığı ve fikir değişikliği olduğunu söyleyemem.”(Mezun 1).

“Gelecek kaygısıyla seçtiğim bir bölümdü. Okula başladığımsa ise bölümü inanılmaz sevdim ve hayatıma dokundu. Derslerden keyif alıyorum ve yavaş yavaş sosyal hizmet ile ilgili kaynaklar okumaya başladım. Aynı zamanda bölümün gelecek kaygısının olmayışı beni oldukça mutlu ediyordu. Fakat birde bölümü bitirdiğimiz kısmı var. Bitirdiğimizde hiç beklemediğim bir durumla karşılaştım. Sosyal hizmeti okurken ben hep teorik anlamda kendimi doldurma peşindeydim ve bitirdikten sonra bunun uygulamaya geçmesini beklerken kendi alanımda iş bulamadım. Biran da işsiz kalınca kendimi müracaatçı olarak gördüm. Okurken hep başkalarının yaşayacağı problemler üzerinden kendi öğrendiğim perspektif üzerinde müracaatçılara yardımcı olacaktır. Fakat şuan kendi hayatımda her iki durumu yani duygudaşlığı yaşadım. İşsizliğin insanların psikolojik, sosyal ve aile hayatını nasıl etkilediğini birebir yaşayıp bunları kendi hayatımda düzeltme çabasına girdim.”(Mezun 6)

İnsan ve sorun odaklı bir mesleği okumanın bireyi beslediği, toplum ve devlet tarafından mutlak vazgeçilmez bir meslek olduğu bu yönüyle de bölümü okumayan birçok katılımcının herhangi bir pişmanlık yaşamadığı belirtilmiştir. Fakat atama kaygısı ve mesleği icra etmede yaşanan olumsuzluklardan ötürü düşüncelerinde değişim yaşandığı tespit edilmiştir.

Bölümü okuyan öğrencilerin bir kısmında kısmen değişim yaşanmasına karşılık 2 katılımcı da ciddi oranda bir düşünce değişimi yaşandığı gözlemlenmekle beraber çalışma hayatına katılamamanın vermiş olduğu endişe ve kaygı gibi duyguları hissettikleri gözlemlenmiştir. Bu kişilerin dezavantajlı bireylere ve gruplara yardım edebilmek amacıyla eğitim aldıkları fakat şuan hayatın yüklemiş olduğu sorumluluklar ve işsizliğin yaratmış olduğu dezavantaj durumları fazlasıyla hissettikleri ifade edilmiştir.

“Bölümü seçerken sosyal çalışmacıların bu kadar dezavantajlı gruplarla çalıştığını bilmiyordum. Bitirdikten sonra staj döneminde okuduğum bölümün ne denli zor ve vicdani yükümlülükleri olan bir bölüm olduğunu anladım. Fakat okurken keyif aldığım staj döneminde sahada aktif rol almanın sosyal çalışmacıya nasıl bir doyum sağladığını deyimlerken aynı zamanda bitirdikten sonra işsiz kalma durumuyla yüzleşmek zorunda kaldım. Alımların oldukça az olması hele ki toplumumuzda sosyal çalışmacıya bu kadar ihtiyaç varken alımların olmaması bizi yıpratın diğer süreçlerden bir tanesidir.”(Mezun 4).

Görüşme yapılan 7 katılımcının tamamının da fikir değişimleri yaşanmış olsa da bölümün insan ve sorun odaklı olmasından ötürü okumaktan dolayı memnun oldukları saptanmıştır. Fakat işsiz kalmalarına neden olan farklı meslek elemanlarının bu mesleği icra etmeleri, devlet kadrolarının yetersizliği ve sosyal hizmetin hızlı ve plansız büyümesinden ötürü çok fazla mezun sayısının artması gibi problemlerden dolayı düşüncelerinde değişimler yaşandığı gözlemlenmiştir.

Öğrenciler ile görüşülen diğer bir konu ise geleceğe dair nasıl bir kariyer planları oldukları ve bu doğrultuda ne tür adımlar attıkları üzerine konuşma gerçekleştirilmiş olup bu konuda çok farklı görüşler ifade edilmiştir. 2 öğrenci kesinlikle sosyal hizmet alanlarında ilerleme göstereceklerini belirtirken, en çok istedikleri alanların eğer okul sosyal hizmeti açılırsa oraya yöneleceklerini fakat ikinci alternatif olarak adliyede veya tıbbi sosyal hizmet alanında görev yapmayı düşündüklerini belirtirken asıl önemli olanın hangi alan ya da hangi şehir olduğunun pek bir önemi olmadığını yalnızca eğitimini aldıkları mesleği icra etmek istediklerini belirtmişlerdir.

“Kesinlikle kariyer alanımda ilk düşündüğüm şey okul sosyal hizmetin biran önce açılması. Daha önceden de belirttiğim gibi öğretmen olmayı ve öğrencilerle vakit geçirmeyi çok seviyorum. Fakat şu an için oldukça zor gibi

duruyor. O yüzden adliyede çalışmak istediğimi söyleyebilirim çünkü diğer alanlara göre önü daha açık gibi duruyor. Tabi bunlar benim istediklerim. Ama günümüz sosyal hizmetin durumuna bakacak olursak hangi alanda olduğu çokta önemli değil ben yalnızca atanıp 4 yıl boyunca eğitimini aldığım mesleğimi yapmak istiyorum.”(Öğrenci 6).

Bu görüşe istinaden farklı görüş beyan eden 2 öğrenci ise bölüme başlarken ki rahatlık ve atama kaygısının ilerleyen dönemlerde ciddi bir endişe ve kaygıya yerini bırakırken yaşanan olumsuz durumların ve bu alanda çok yetersiz atamaların olduğunu özel kurumların ise çok cüzi rakamlarla iş imkânı sunduklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda sosyal hizmet yüksekisansa çok fazla talebin olduğu, herhangi bir alandan mezun olan öğrencilerin bu alanda yüksekisans yapabildiklerini gelecek adına sosyal hizmet yüksekisasında umut vadetmediğini belirtmişlerdir.

“ Bu bölümü seçmemde etkili olan kişi yalnızca öğretmenim değil ablamın da bu bölümde okuyor olması ve olumlu fikirler belirtmesiyle tercih ettim. Açıkça söylemem gerekirse puanımın o zamanda yettiği en iyi bölüm buydu. Fakat şimdi sosyal hizmet için aynı görüşleri savunmak oldukça saçma. Gelecek kaygısı taşıyorum ve okumayı seviyorum. Üniversiteye hazırlandığım dönemde yalnızca psikolojiyi istiyordum fakat olmadı. Şuan yalnızca yüksek lisansımı bu alanda yapma gibi hedefim var. Ablamın yüksekisans sosyal hizmete bakışı, sosyal hizmetin günümüzdeki gibi durumlarından ötürü kesinlikle bu alanda yüksekisans düşünmüyorum.”(Öğrenci 2).

Geriye kalan 3 kişi ile yapılan görüşmede ise üniversiteyi bitirdikten sonra polislik, komiserlik veya kendi iş yerlerini açmak gibi düşünceleri olduğunu çünkü çok yüksek puanlarla bile atanamayan mezunların olduğuna ve bu bölümün onlar için gelecek umut vadetmediğini bu sebepten ötürü farklı alternatifleri deneyeceklerini bu alanda kariyer düşünmediklerini belirtmişlerdir. Bu öğrencilerin bölüm ve gelecekleri hakkında oldukça umutsuz ve karamsar oldukları düşünceleri saptanmıştır.

“Biz okula başlarken herkesin çok iyi bir bölüm bitirdikten sonra iş garantisi olduğunu söyleyen herkesin deli gibi yönlendiği ve yönlendirildiği bir bölümdü. Fakat biz 2. Sınıfa geçtikten sonra bölümde ciddi bir düşüş yaşandı ve mezun olan üst sınıfların birçoğu atanamadı. Hala 90 küsur

puanlarla evde oturan birçok sosyal hizmet mezunun olduğunu biliyoruz. Bende geleceğim hakkında endişe ettiğim için genel olarak daha çabuk iş bulacağım polislik ve komiserlik olmazsa en kötü kendi pastanemi açacağım alanlara yöneleceğim. İşin özü bölümün geleceği hakkında hiçbir umudum yok.”(Öğrenci 5).

4.3 Sosyal Hizmet Mesleğine Yönelik Sorunlar

4.3.1 Sosyal Çalışmacıların (Niteliksel ve Niceliksel) Yeterliliğine Yönelik Görüşler

70 milyon nüfusa sahip bir ülkede toplumun sorunlarla mücadele etmesinde sosyal çalışmacıların etkin rol oynadığı bilinmektedir. Toplumumuzda çok yeni tanınmaya başlayan bir meslek olmasına karşın çok hızlı büyüme gösterdiği, hızlı büyümenin getirdiği altyapısızlığın mesleğin kimliğini zedelediği, farklı meslek elemanlarının bu kimlik altında görev alıp mesleği vasıfsızlaştırdığı gibi konulara değinilmiş ve bu doğrultuda görüşme yapılan sosyal çalışmacıların ve mezun bireylerin görüşleri alınmıştır. Görüşler dikkate alındığında katılımcıların tamamı niceliksel bir yetersizlik olduğunu vurgulamakla beraber sosyal hizmet mesleğinin kurumlar tarafından yanlış anlaşıldığı bu sebepten ötürü farklı alan mezunlarının sosyal çalışmacı statüsüyle görev aldıkları belirtilmiştir.

Görüşme yapılan ilk grup sosyal çalışmalar olup bunlar farklı kurumlarda görev almaktadırlar. Bu soru ile meslekteki sosyal çalışmacıların niteliksel ve niceliksel yeterliliği gibi sorulara cevap aranmıştır. Çalışan kadroyu nicel olarak eksik bulmakla beraber sosyal çalışmacıların niteliksel yetersizliklerine de değindikleri saptanmıştır. Çünkü sosyal hizmetin çok yeni gelişmeye başlayan bir meslek olduğu fakat çok dağınık ve altyapısız oluşundan ötürü sosyal hizmet öğrencilerinin donanımlı bir eğitim almayarak mesleğe başladıkları ifade edilmiştir. Açıköğretim fakültelerinden mezun bireylerin meslekte daha yetersiz oldukları bu durumun yalnızca sosyal çalışmacıların işlerinin sorumluluğu ve ağır yükümlülüklerinin farkında olarak kendilerini geliştirmeleri gerektiği saptanmıştır.

“Niteliksel olarak bence sosyal çalışmacılar yeterli değil. Çünkü lisans dönemlerinde birçoğu akademik olarak sosyal hizmeti tam olarak öğrenememektedirler. Bunun temelinde de bana kalırsa sosyal hizmet kökenli hocaların yetersiz olmasıdır. Sosyal hizmeti bilmeyen insanlar sosyal hizmeti

öğretmezler. Niteliksel olarak evet ülkemizde kalifiyeli insanlar var. Fakat bir o kadar da kalifiyesiz elemanlarda mevcut. Bunun temelinde bence E-5 kenarında inanılmaz derece de özel üniversiteler yatıyor. Özel üniversitelerde okuyan öğrencilere laf söylemek amacıyla değil ama sosyal hizmetin bir anda bu kadar hızlı yayılması ve sosyal hizmet kökenli hocaların olmaması hem mesleği kötü yapıyor hem de çevre tarafından mesleğe duyulan saygıyı azaltıyor. Aynı zamanda açıköğretimin olması da diğer bir dezavantaj. Açıköğretimin olması bana kalırsa mesleki yeterliliği bitirdi. Ben hem açıköğretime karşı bir insanım hem de özel üniversiteye karşıyım demek doğru olmaz fakat bu altyapısızlığa kesinlikle karşıyım.”(Sosyal Çalışmacı 1).

Nitelikli eleman sayısının çok az olduğu ve bunun temelinde birçok özel üniversitenin ve açıköğretim fakültelerinin yattığı, birçok üniversitede öğrenim veren sosyal hizmet kökenli hocaların az oluşu veya hiç olmayışı gibi durumlardan ötürü kalifiyeli eleman yetişmediği ve kalifiyesiz elemanların topluma doğru bir hizmet sunamayacağı ifade edilmiştir.

Çok farklı görüş sunan başka bir katılımcının sosyal çalışmacıları niceliksel olarak az bulsa da sosyal hizmet mesleğinin toplumumuzda çok yeni tanınan bir meslek olmasının iş ve toplum hayatında mesleğin niteliğini zedelediğini bu durumun yalnızca sosyal çalışmacıların performanslarıyla ve kendilerini geliştirmeleriyle aşılabileceği ifade edilmiştir. Sosyal çalışmacının toplumdaki ve çalıştığı kurumdaki işlevliliğiyle nitelik kazanabileceği görüşü elde edilmiştir.

“Mevcut durumda nicelik olarak kurumlarda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının yetersiz olduğunu düşünmekteyim. Sosyal hizmet mesleği yeni gelişen bir alan olduğu için meslek elemanlarının günden güne niteliksel anlamda daha özverili çalıştığı ve mesleğin gelişme sürecinin olumlu geri dönütler aldığı fikrindeyim. Kendim hastane de çalışan bir meslek elemanı olarak bu durumu bizzat deneyimledim. Çünkü çalıştığım hastanede tek meslek elemanıyım. Burada genellikle sosyal hizmet uzmanları, hasta hakları ve çalışan hakları birimlerinde çalıştırılmakta. İlk başladığım dönemlerde tıbbi sosyal hizmet birimi isim olarak var olsa da nitelik olarak bir hayli yetersiz durumdaydı. Kendi çabalarım sonucunda tıbbi sosyal hizmet biriminin çok daha aktif olmasını sağladığımı söyleyebilirim. Yani sosyal

hizmet meslek elemanlarının niteliksel anlamda yeterlilik durumunun bizlerin çabalarına ve gayretlerine bağlı olduğunu düşünmekteyim. Sağlık kurumları açısından bu durumu çok yeterli bulmadığımı, diğer kurumlara göre daha geri planda kaldığımızı belirtmek isterim.”(Sosyal Çalışmacı 4).

Görüşülen 6 sosyal çalışmacının da niceliksel olarak sosyal çalışanları yetersiz bulmakla beraber niteliksel yetersizliğin altında yatan sebeplerinin açılan birçok özel, devlet ve açıköğretim fakültelerden kaynaklı olduğu saptanan bilgiler arasındadır. Özellikle üniversitelerdeki alan hocalarının eksikliği nitelikli eleman yetişmenin önüne geçmekte bu durumun sonucu olarak meslekte işi iyi bilmeyen ve doğru hizmet sunamayan çalışanların doğmasına sebebiyet vermektedir. Konuya ek olarak “ *sosyal çalışmacılar bilimsel çalışmacıları takip etmiyor ve alanın gelişmesine katkıda bulunmuyorlar.*”(A.P. 26, Ruh sağlığı merkezi). Cümlesini ifade ederek sosyal çalışmacıların bilim yönünden de eksik kaldığını ve ilerleyemediği görüşünü vurguladığı gözlemlenmiştir.

Sosyal hizmet alanında görev alan sosyal çalışmacıların niteliksel ve niceliksel yeterlilikleri hakkında görüşülen diğer bir grup ise çalışmayan mezunlardır. Niceliksel eksikliğin toplumdaki refahın önüne geçtiği ve problemlerin derinlemesine irdelenmesinde sorun yarattığı görülmektedir. Çalışmayan mezunların en büyük sorunun devlet kadrolarında sosyal çalışmacılara çok az yer verilmesi ve özel sektörde de iş bulma imkânlarının oldukça kısıtlı olması saptanan temel sorunlar arasındadır.

“Kesinlikle yeterlilik bazında uzman sayısını yetersiz buluyorum. Eleman sayısının az olmasının yanı sıra mevcut durumda görev alan elemanlarının mezuniyetlerinin birçoğu sosyal hizmet değildir. Bu nedenden ötürüdür ki kesinlikle toplumun ihtiyacına cevap verilemiyor. Maalesef meslek elemanı yetersizliğin yanı sıra devlet atamalarında da ciddi problem var. İyi puanlarla atanmayı bekleyen onlarca sosyal çalışmacı bulunmakta ve bunun yanı sıra özel kurumlara başvurduğunda da özellikle huzur ve bakım evlerinde çok cüzi bir rakamla yalnızca işini görme peşinde. Çünkü özellerin çoğu yalnızca ticari amaçlı çalışmakta ve kurumda sosyal çalışmacı bulundurmamak zorunda kaldığı için sosyal çalışmacı almakta ve ağır bir iş yükü yüklemektedirler.”(Mezun 5).

Sosyal çalışmacıların niceliksel eksikliğinin altında yatan etkenlerden bir tanesi de “sosyal çalışmacı” adı altında diğer meslek elemanlarının grev almalarıdır. Bu durum toplumdaki sorunların kapsamlı irdelenmemesine ve doğru ozumler uretilmemesine neden olmaktadır. İkinci bir problem ise sosyal çalışmacıların olması gereken kadroda başka meslek elemanlarının olması sosyal çalışmacıların iş bulmasında problem yaratmasıdır.

“Sosyal hizmet uzmanlarının eksikliğini aslında en çok okurken bolum hocalarının yeterli sayıda olmamasıyla yaşadık. Bolum ilk açıldığı donemde bolum mezun sayısının az olması belki bu duruma sebebi fakat gunumuz koşullarını duşunduğumuzde orta mezun sayısına rağmen kurumlarda eksiklik yaşanmaktadır. Devletin bolume yeterince değer vermemesi, bolumun işlerini diğer meslek elemanlarının yapması bolum mezunlarının kurumlarda aktif olarak grev almaları gerekirken evde oturup atama korkusu ve umuduyla beklemeleri bolumun gelecekteki konumunu duşundurmektedir.”(Mezun 7).

“zel veya devlet kurumlarında çalışan sosyal çalışmacılar yeterli değildir. zel kurumlarda genellikle belirli bir kurala bağlı olan sosyal çalışmacı alımı zorunlu olmasına rağmen yonetmeliğe bağlı kalınmaksızın sosyal çalışmacıların yapması gereken işleri meslek gruplarına yaptırılmaktadır. Devlet kurumlarında ise çok fazla sosyal çalışmacı açığı olmasına rağmen devlet tarafından gerekli alım yapılmamaktadır. Bunun yerine bazı kurumlar bazı kurumlar ek dersli personel çalıştırmaktadır. Bu ek dersli personellerin fazlalığı da sosyal çalışmacıların eksikliğini belirtir.”(Mezun 3).

5 sosyal çalışmacı ve 7 çalışmayan mezunla yapılan goruşme sonucunda, toplumdaki sosyal çalışmacıların zellikle niceliksel yetersizliği vurgulanmakla beraber sosyal çalışmacı kavramı altında diğer meslek elemanlarının grev almalarının mesleki kimliği baltaladığı, toplumda sosyal çalışmacının çok farklı ve yanlış anlaşılmasına sebebiyet verdiği duşunceleri saptanmıştır. Tum katılımcılar toplumda çok fazla sosyal çalışmacıya ihtiyaç duyulmasına rağmen devlet kurumlarının bu ihtiyaı karşılamadıkları ve onun yerine ek dersli personel olarak daha az bir ucretle çalıştırdıkları, zel kurumlarda ise oldukça cuzi rakamlarla sosyal çalışmacı buldurmak zorunda oldukları için iş verdikleri saptanmıştır. Sosyal çalışmacıların niteliksel yetersizliğinin ise hızlı ve

altyapısız açılan sosyal hizmet bölümlerinden kaynaklandığı ve alan hocası eksikliğinden ötürü nitelikli eleman yetişmediği görüşü katılımcıların ortak görüşü arasındadır.

4.3.2 Sosyal Çalışmacıların Mesleki Rollerine Yönelik Görüşler

Sosyal çalışmacılar birçok mesleki rollere sahiptirler. Farklı kurumlarda çalışan sosyal çalışmacıların birçok mesleki rolleri aynı olsa da vakalara göre uygulanan mesleki roller tamamen farklılık gösterebilmektedir. Bu konu hakkında görüşülen katılımcılar mesleki rollerini uygulayıp uygulayamama konusunda fikirlerini beyan etmişlerdir. Çok farklı mesleki rollerin uygulandığı kurumlar olduğu kadar mesleki rollerin uygulanması için uygun ortamın bulunmadığı ve işlerin rutin olmasından ve mevzuatların oldukça sınırlı olmasından ötürü bu konuda problem yaşandığı elde edilen bilgiler ile gözlemlenmektedir. Rollerin doğru ve yerinde uygulanabilmesi için sosyal çalışmacıların kendini geliştirmesi gerektiği ve vakaların artmasıyla rollerin çeşitlenmeye başlaması ve uygulamada daha aktif hale gelmeye yardımcı olacağı görüşü saptanmıştır.

“ Bizler sosyal hizmet uzmanları olarak birçok mesleki role sahibiz. Farklı kurumlarda çalışan meslek elemanı olarak farklı rolleri uygulamaktayız. Hemen hemen bütün kurumlarda ortak olan savunuculuk rolümüzü yerine getirirken karşılaştığımız en büyük engel bürokrasidir. Açık konuşmak gerekirse sağlık kurumlarında çok sevilen ve tercih edilen bir meslek grubu değiliz. Çünkü birlikte çalıştığımız personeller bile ne iş yaptığımızı tam olarak bilmiyor ve özellikle hastane gibi bir ortamda doktorlar ve hemşireler arasında yardımcı sağlık personeli olarak görülüyor. Hastanede çalışan bir meslek elemanı olarak refakatçisi olmayan yaşlı veya terk edilmiş hastalarla çalışırken arabulucu rolünü, hastalara bir konu hakkında bilgi verirken eğitici rolünü, hasta hakları ile ilgili konularda savunucu rolünü yerine getirmekteyim. Sadece hasta haklarıyla ilgili savunucu rolünü üstlenirken zaman zaman sorun yaşadığımı söyleyebilirim. Onun dışında bariz bir engelle karşılaşmadım. Son olarak söylemek istediğim, rolleri yerine getirmede kişisel becerilerin etkisi oldukça fazla. Kendini iyi yetiştirmiş bir sosyal çalışmacı mesleki rollerini yerine getirmede ara sıra bürokrasiye takılsa da genel anlamda başarılı olacaktır.”(Sosyal Çalışmacı 2).

Mesleki rollerin uygulanabilir olmasının ilk adımı olarak üniversitelerde alınan doğru eğitimle mümkün olduğu ve ikinci adımın ise staj yapılan dönemdeki sosyal çalışmacının doğru yönlendirmesiyle yani süpervizörlük vasfıyla gerçekleşebileceği görüşü belirtilmiştir. Sosyal hizmetteki süpervizyon olayının kişinin mesleği doğru anlamasında ve rollerini doğru uygulamasında en az teori kadar önemli olduğu elde edilen bilgiler arasındadır.

“ Mesleki rolleri yerine getirip getirmemek bence tamamen mesleği anlamakla alakalı. Eğer sen mesleği tam olarak bilmiyorsan, mesleki rollerinin ne olduğunun farkında değilsen bunları yerine getirmen oldukça zor. En basit şekliyle örnekeleyecek olursam bizde gizlilik esası vardır. Müracaatçılarla yapılan görüşmelerin gizlilik esasına dayalı olarak gizli kalması gerekiyor. Çalıştığım kurumda sosyologla birlikte görev alıyorduk ve gittiği tüm vakaları açık açık anlatabiliyordu. Fakat bu hiç etik bir davranış değil çünkü yapılan görüşmelerde gizlilik esası vardı. Aslında aldığımız eğitimlerle hepimiz yetersiziz. Çünkü mesleğe başlamakla aldığın eğitimin uygulanış şekli her zaman örtüşmüyor. Çalıştığım kurumda sana uzmanlık eden kişi de çok önemli. Süpervizyon dediğimiz olay tam olarak da bu. Uzmanın sana vakalarda nasıl yol gösterdiği ve seni nasıl beslediği diğer önemli durum.”(Sosyal Çalışmacı 6).

Katılımcıların tamamı mesleki rollerin uygulanmasının kişinin aldığı eğitimle ve kendini geliştirmekle ilgili olduğu kanaati oluşmuştur. Buldukları kurumlara göre farklılık gösterdiği ve gelen vakaların çeşitliliğine göre uygulanacak rollerin tamamen değişeceğine ve bu alanda ilerleme sağlanabileceği vurgulanmıştır. Bazı kurumlarda tamamen form doldurma işine döndüğünü özellikle belediyeler, Sdyv vakıfları ve asdep gibi kuruluşlarda mesleki rollerin uygulanmasının çok zor olduğu görüşü saptanmıştır.

4.3.3 Sosyal Çalışmacıların Mesleki Kimliklerine Yönelik Görüşler

Sosyal çalışmacıların mesleki rollerini uygulamada yaşadıkları sorunlar kadar mesleki kimlikleri hakkında da problem yaşadıkları bilinmektedir. Bu konuda toplum tarafından “ maaş bağlayan kişi” konumunda olması veya çalışmış oldukları kurumda sosyal çalışmacı olup diğer meslek elemanlarıyla(sosyolog, psikolog, çocuk gelişimci vb.) birçok mesleği içine alan ve kendine özgün bir kimliğe sahip olmaması sosyal hizmetin doğru tanınmasında problemler doğurmaktadır. Kimlik karmaşasının yaşanması

doğru bir uygulama sahası oluşmasını engellemekle birlikte diğer birçok meslek elemanlarına da bu meslek adı altında aynı işi yapma lüksü tanımaktadır. Bu mesleği zedelemekle birlikte mezun olan sosyal çalışmacıların iş alanlarının kısıtlanmasına ve bu alanlara diğer meslek elemanlarının yerleşmesine neden olmaktadır.

“ Bizim mesleği kimliğimiz bana göre olabildiğince karmaşık. Bence biz sosyal çalışmacı değil sosyal hizmet uzmanıyız. Sosyoloğun bir ünvanı var, psikoloğun bir ünvanı var ve sosyal hizmet uzmanlarının da bir ünvanı var. O da sosyal hizmet uzmanı unvanıdır. Fakat bir sosyoloğa, bir psikoloğa sosyal çalışmacı diyebiliyoruz. Sosyal hizmet uzmanına yalnızca sosyal çalışmacı diyemezsin çünkü onun bir mesleği kimliği sosyal hizmet uzmanıdır. İlk mezunlar sosyal hizmet mutaassıbı olarak çalışmışlardır ve şuanda bizim mesleki kimlik karmaşamız var. Ben kesinlikle sosyal çalışmacı kavramına karşıyım ve asıl mesleği kimliğimizi oluşturan unvanda sosyal hizmet uzmanıdır. Diğer bir açıdan bakacak olursak bu toplum tarafından da çok bilinen ve mesleği kimliği kabul görmüş bir meslek değiliz. İnsanlar sosyal hizmetin ne demek olduğunu bilmiyor. Yalnızca SED vererek yoksulluğu önüne geçmeye çalışan görevliler olarak anılıyoruz. Ben mesleğin doğru işlev görmesi ve doğru anlaşılması için biran önce mesleki kimlik sorununun özölmesi gerektiği kanaatindeyim.”(Sosyal alışmacı 1).

Sosyal çalışmacıların kimlik sorunu yaşadıkları bu sorunun saha alışmacılarında bireylerin yaptıkları işleri tam olarak anlayamamalarına ve toplumda yalnızca SED yardımı yapan görevliler olarak anılmalarına neden olduğu ifade edilmiştir. Buna ek olarak sosyal çalışmacıların görev aldıkları kurum içerisinde diğer meslek elemanlarının kimlik sorunu yaşamamaları, sosyal çalışmacı adı altında sosyoloğun sosyolog veya psikoloğun psikolog olarak görev aldığı fakat “sosyal çalışmacı” kimliği altında sosyal çalışmacıların aynı unvan ile anılması meslek elemanları arasında bir eksikliğe neden olduğu ve kimlik karmaşası yarattığı bilgileri elde edilmiştir. Bu karmaşanın ortaya çıkmasındaki temel neden olarak ise sosyal hizmetin multi-disipliner yapısıdır. Fakat multi-disiplinerliğin tamamen yanlış anlaşıldığı ve uygulandığı kanaati oluşmuştur.

“Mesleki kimlik olarak asla sosyal çalışmacı veya sosyal hizmet uzmanı tartışmalarında yer almadım. Ancak alanda bir kimliğimiz yok bu en önemlisi. Yani pdr mezunu da, sosyologda, ocuk gelişimci de sosyal çalışmacıların yaptığını yapıyor. Herkes multi disipliner diye bir laf dolamış

ağzına. Aslında multi disiplinler çalışma sosyoloğun hatta antropoloğun bakım tedbiri, eğitim tedbiri kararı vermesi hatta çocuğun yüksek yararı kararını verecek aile yanında bakımı desteklemek gibi kararlarının verilmesidir. Fakat birileri “ multi disiplinler çalışmayı” çok yanlış anlamış.”(Sosyal Çalışmacı 3).

“Kuşkusuz ilk üç soruya verilen yanıtlar sosyal hizmet uzmanlarının kimliklerini yansıtmakta zorluk yaşadıklarını kanıtlar nitelikte. Kurumsal bir kimlik kazanamama sebeplerine bakacak olursak; sosyal hizmet uzmanlarının nicelikleri, niteliklerinin önüne geçmekte. Yani, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın projeler kapsamında Sosyal Hizmet Uzmanlarının önünü açması gerekirken bu durumu görmezden gelerek kurum içinde yer alan angarya işlerinde sorumlusu olarak yine sosyal hizmet uzmanlarını görmekteler.”(Sosyal Çalışmacı 6).

Bu sorular doğrultusunda görüşülen 6 sosyal çalışmacının mesleki rolleri ve mesleki kimlikleri hakkında ortak kanaatler oluşmuştur. Mesleki rollerin uygulanmasının oldukça zor olduğu ve belli kurumlarda işin rutine bağlanıp tamamen rapor doldurma işi olduğu görüşleri elde edilmiştir. Bu görüşü savunan 5 katılımcıya istinaden 1 katılımcının hastane ortamında çalışmasından ötürü çok farklı vakalarla karşılaşma şansı yakaladığı ve mesleki rollerini uygulama ve geliştirme gibi fırsatları oluşturduğu saptanmıştır. Mesleki kimlik hakkında olumsuz görüş beyan eden 6 katılımcının bu durumun oluşmasındaki en temel neden olarak sosyal hizmet mesleğindeki multi-disipliner yapının olduğu görüşü elde edilmiştir.

4.3.4 Sosyal Çalışmacıların İş Yükü ve İş Doyumlarına Yönelik Görüşler

Profesyonel meslek elemanları, aldıkları eğitimler doğrultusunda mesleklerini icra ederken kendi geçimlerini sağlayacak kazancı elde etmenin yanı sıra iş doyumunu yaşamayı da arzu ederler. İş doyumunun düşüklüğü ise tükenmişlik duygusunun yaşanmasına neden olabilmektedir. Profesyoneller tükenmişlik yaşamaya başladıklarında mesleklerine ve çalıştıkları kurumlara olan inançlarını ve aidiyetlik duygularını yitirmeye başlarlar. Sosyal çalışmacıların mesleklerini icra ederken, çalıştıkları kurumlar, bürokrasi, yöneticiler, çevrelerindeki çalışma arkadaşlarının mesleklerini farklı değerlendirmeleri, taşıdıkları unvan karmaşası vb. konularda yaşadıkları sorunlar nedeniyle iş doyumunu sağlayamamakta ve tükenmişlik yaşamaktadır. (Ceylan, Gül, &

Öksüz, 2016, s. 46). Bu bağlamda; katılımcılara sosyal çalışmacıların iş yükü, iş doyumu ve tükenmişliklerine etki eden faktörler üzerine sorular yöneltilmiştir.

Bu çalışma ile sosyal hizmet mesleğinin profesyonel uygulayıcısı olan sosyal çalışmacıların iş doyumu ve tükenmişlik durumlarının sosyal hizmet alanlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı tespit etmek amaçlanmıştır. Bu bağlamda çalışmada, sosyal çalışmacıların iş doyumları, yükleri ve tükenmişlikleri üzerinde etkili olan faktörler, farklı sosyal hizmet alanlarına göre karşılaştırılmalı olarak ele alınmıştır. Sosyal çalışmacıların mesleki sorunlarının ve bunlara ilişkin çözüm önerilerinin kendi değerlendirmeleri ile ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

“ Sosyal hizmet denince halk arasında akla ilk gelen kurumlar arasında sosyal hizmet merkezleri, sosyal hizmet il müdürlükleri ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları gelmektedir. Hal böyle olunca bütün sosyal hizmet uzmanlarının iş yükünün farklı olması kaçınılmazdır. Genellikle yukarı da saydığım kurumların birimlerinde çalışan meslek elemanları hep aynı vakalarla karşılaşmaktadır. Örneğin; SDYV’ de çalışanlar sürekli olarak aynı ve nakdi yardım sağlama görevi görürken sosyal hizmet merkezine bağlı bakım hizmetleri biriminde çalışan meslek elemanları da engelli bakım aylığı sağlamaktadır. Hastanede çalışan bir sosyal çalışmacı ise intihar, istismar, yoksulluk, şiddet ve lgbt’ li bireyler, palyatif bakım hastaları gibi çok farklı konularda deneyim elde etme imkanı bulabilmektedir. Sonuç olarak şunu belirteyim ki iş yükü ve iş doyumu arasında bir paralellik olsa da idealist olan bir sosyal çalışmacı hangi alanda çalışırsa çalışsın özverili olduğu sürece mükemmel bir iş yükü potansiyeli vardır ve kişi bunu gelişim aracı olarak kullanmalıdır.”(Sosyal Çalışmacı 2).

Farklı alanlarda görev yapan sosyal çalışmacıların iş yüklerinin de farklılık gösterdiği, birçok kurumda çalışan sosyal çalışmacıların yalnızca nakdi yardım işleriyle uğraştığı ve bu durumun işi rutine bağladığı ve iş doyumu sağlamadığı görüşleri elde edilmiştir. Fakat hastane de görev yapan bir çalışmacının intihardan, lgbt ’ye kadar birçok vakayla çalışma şansının olduğu ve farklılıkların iş yükü yüklediği kadar işe olan bağlılığı ve doyumu sağladığı ve sosyal çalışmacının alanda gelişmesini ve aktif olmasına yardımcı olduğu görüşler saptanmıştır.

“Yaşlı bakımlarının iş doyumunu çok fazla yok. Çünkü sen oradaki yaşlılara yalnızca sosyal inceleme raporlarını yazabiliyorsun ve yapabilirlerse etkinlik yaptırıyorsun. İş yükümüz ise insanların hayatlarına dokunabilmek oldukça zordur ve inanılmaz derece de sorumluluk ister. Bir kere sosyal çalışmacının gecesi gündüzü yok. Örneğin benim çalışma alanımda bir hasta vefat mı etti arayınca gecenin bir yarısı da olsa gitmek zorundasın. Ama sen buna her zaman istekli bir şekilde cevap veremiyorsun ve yalnızca kendini buna şartlıyorsun. Bu da inanılmaz bir iş yükü oluşturuyor üzerinde. Bunların dışında bir de sosyal çalışmacının yapmış olduğu işlerin dışında da çok fazla kurum işlerini yapmak zorunda bırakılıyorum. Aylık evrakları hazırlamak, personellerin işe giriş çıkışı, özlük dosyalarının tamamı üzerimde. Bu da insanı mutsuz edebilen bir durum. Bu aynı zamanda iş doyumumu da olumsuz etkileyerek işe olan bağlılığı azaltıyor. Ve aynı zamanda patron sana gereksiz bir vasıf olarak bakıyor. Yalnızca kurumda bulundurmamak zorunda olduğu için ve il müdürlüğünden gelen personellerin kontrollerinin olmasından dolayı sosyal çalışmacıları kurumda bulunduruyorlar ve inanılmaz derece de düşük bir ücretle çalışıyorum.”(Sosyal Çalışmacı 1).

Bu konuda farklı görüş sunan 3 sosyal çalışmacının iş yüklerinin fazla olduğu fakat iş doyumlarının çok yüksek olmadığı çünkü yaptıkları birçok işin sosyal hizmet alanıyla pek ilgili olmadığı, bu durumun işlerini özverili yapmalarının önüne geçtiği ve işe olan bağlılıklarını azalttığı elde edilen bilgilerle gözlemlenmiştir. Aynı zamanda sosyal çalışmacıların diğer meslek çalışanları gibi belirli bir saat aralığında görev yapmadığı çağırılan her saatte vaka ile ilgilenmek zorunda oldukları ve bu durumun çalışmada bir yıpranma ve isteksizlik oluşturduğu saptanan bilgiler arasındadır. Bunlara ek olarak özelde çalışan sosyal çalışmanın ciddi bir mobbinge maruz kaldığı, çok cüzi bir ücret ile çalıştığı ve yalnızca kurumda bulundurulmak zorunda olduğu için işe alındığı bilgileri dikkat çekmiştir.

“İş yükü yerine iş rutini demek istiyorum. Yapılan iş zor veya fazla değil ancak aynı şeyi uzun süre yapmaya devam edildiği için iş her geçen gün ağır gelmeye başlıyor. Aynı zaman da uzun süre aynı birimde çalışıldığı zaman gerçekten tükenmişlik yaşıyor. İş doyumunun da yüksek olduğunu düşünmüyorum çünkü sosyal hizmet mesleği birçok sosyal çalışmacının

beceri ve yeteneklerini aktif olarak geliştirip kullanabileceği bir alan değil. Bunun engellerden biri mevzuat anlamında uzmanın yapabileceklerinin sınırlı olmasıdır.”(Sosyal Çalışmacı 4).

Diğer çalışana istinaden başka bir katılımcının iş yükünün fazla olmadığı görüşü ve işlerin rutin bir düzene dönüşmesinden ötürü işten sıkılmaya ve zamanla tükenmeye doğru kaydığı saptanmıştır. Rutin düzenin oluşmasından ötürü iş doyumunun sağlanamaması ve sosyal çalışmacıların beceri ve yeteneklerini mevzuatların kısıtlılığından dolayı aktif olarak kullanamamalarına neden olduğu ifadeleri gözlemlenmiştir.

4.4 Genel Değerlendirme

Sosyal hizmet hakkında merak edilen ve tartışılan konulardan bir tanesi de sosyal hizmetin geleceğidir. Küreselleşen bir dünya ve küreselleşen bir Türkiye özelinde sosyal hizmetin geleceği hakkında katılımcılarla yapılan görüşme neticesinde birbirinden tamamen zıt fikirler ortaya çıkmıştır. Sosyal hizmeti gelecekte neler bekliyor, katılımcıların bu konuya yaklaşımları, kapitalist sistemin daha fazla yaygınlaşması ile bireysel ve toplumsal sorunların giderek artması ve sosyal hizmetin geleceğine dair düşünceler görüşülmüştür. Bu konuda soru yöneltilen akademisyenler, uzmanlar ve mezunlar ile sosyal hizmetin günümüzdeki durumu, bu durumun sosyal hizmetin geleceği hakkında bizlere hangi fikirler sunduğu ve gelecekte sosyal hizmet öğrencilerini ve mesleğini neler bekliyor gibi konular üzerine fikirler beyan edilmiştir. Görüşme yapılan ilk grup akademisyenler olup bu konu hakkında farklı düşünceler ifade etmiş olsalar da genel olarak sosyal hizmetin iyiye doğru kaymadığı yönünde hem fikir oldukları saptanmıştır. Sosyal hizmetin asıl alanının çocuk, kadın vb. konular olmasına rağmen ülkemizde çok farklı alanlarda yoğunlaşmış olması özellikle yoksulluk gibi konularda çalışılması ülkemizde sosyal hizmetin yanlış anlaşılmasına ve zedelenmesine sebebiyet vermektedir. Sosyal hizmetin anlaşılmasının çok ötesinde farklı mecralarda işlev görmesinin sosyal hizmetin geleceği hakkında çokta umut vadetmediği görüşü dikkat çekmektedir.

“Belli ülkelerde sosyal hizmetin taşıyabileceğinden daha fazla anlam yüklendiğini düşünüyorum. Yapabileceği alanların dışında yerlere sürüklendiğini mesela yoksullukla ilgili alana yönlendirildiğini düşünüyorum. Bence yoksulluk alanıyla ilgili birincil meslek değil.

Dolayısıyla araçsal kullanımı baskın olacak gibi geliyor. Yerinde olmayan kullanımlar var. Esas alanı çocuk koruma, şiddete karşı kadınların korunması, yaşlılar gibi doğal sebeplerle ortaya çıkan uyumsuzlukların işlev kayıtları, topluma entegrasyonlarını sağlama gibi işlerdir ama bir bakıyorsun büyük bir kısmı çapını ve gücünü aşan yoksullukla ilgili sorunlara yönlendirilmiş durumda. Bu da bende bir umut yaratmıyor. Yani ilerde bu meslek olması gereken bir mecrada olamayacağı için çokta başarılı olacak gibi gelmiyor. Ama şu bir toplumun demografisinin değişmesi çocuk nüfusunun, yoksul nüfusun ve yaşlı nüfusunun artması, kentsel ve sosyal sorunlar nedeniyle şiddetin artması, kadınların karşılaştığı sorunların artmasına bağlı olarak aslında sosyal hizmet üretilecek bir alan var ama sosyal hizmet bilinciyle, sosyal hizmetin amacına uygun alanlarda istihdamın olması gerekli. Maalesef şu an ben öyle olduğunu düşünmüyorum.”(Öğretim Elemanı 1).

Bu düşüncelerinin tamamen dışında fikir sunan başka bir katılımcı dünyada var olan küreselleşmenin hızla arttığı bu durumun toplumda çok farklı problem doğuracağı ve sosyal hizmete olan ihtiyacının artacağı yönünde fikir beyan etmiştir. Aynı zamanda toplumumuzda sosyal hizmetin potansiyelinde nicelikten çok niteliğe doğru bir kayma olacağı görüşü mevcuttur. *“Toplumun ortak sorunları var. Bu saatten sonra bu alanda nicelikten çok niteliğe bakılacak diye düşünüyorum. Niteliğin artmasıyla birlikte verim almamız kolaylaşacaktır.”(Öğretim Elemanı 3)*

Sosyal hizmetin geleceği eğitim ve istihdam alanında ayrı ayrı değerlendirilmiş olup akademik anlamda ciddi iyileşmelere doğru gidildiği bu alanda doktora yapan kişi sayısında ciddi artışların olduğu bu durumun üniversitelere ve kaliteli eğitime oldukça iyi yansıtacağı ve daha nitelikli bir eğitim sisteminin olacağı görüşleri saptanmıştır. Sosyal hizmetin farklı alanlara yönelmesiyle istihdam sorunun çözüleceği, günümüzde de hala istihdamda ciddi eksiklerin olduğu görüşlerin olduğu dikkat çekmektedir. Bölüme daha önceden iyi puanlarla giren öğrenciler yerine günümüzde çok daha düşük puanlarla yerleşmiş olmanın sosyal çalışmacı olabilme kriterinde bir değişiklik yaratmayacağı aksine görece daha az çalışan bireylerin sosyal ilişkilerinin yüksek olmasından ötürü daha verimli ve müracaatçıyla daha iyi iletişim kurabilecekleri saptanmıştır.

“Görece daha nitelikli ve alternatifli bir sosyal hizmet eğitimi olacağına inanyorum çünkü doktoralı eğitimci sayısında artış sağlanacak ve

bana göre bu durum müfredatların değişmesinde ve düzenlenmesinde rol oynayacaktır. Eğitimin akademik personel anlamında daha iyiye doğru gideceğini düşünüyorum. Genel lisans öğrencilerine gelecek olursak sınav sistemi üzerinden bir değerlendirmede daha düşük puanlarla yerleştikleri aşikâr bir durum. Çok iyi puanla yerleşen öğrenci üniversitede aldığı eğitimle köreltilirse almış olduğu eğitimin pek bir anlamı kalmıyor. Eleştirel ve yaratıcılık beceriniz köreltilmişse puanın herhangi bir anlamı kalmıyor. Gelen öğrencinin hangi yüzdelerle geldiği çokta önemli değil. Akademik alanda başarılı öğrencilerin sosyal ilişkilerde daha zayıf olduklarını söyleyebilirim. Biraz daha az çalışmış öğrencinin sosyal ilişkilerinin daha iyi olduğu kanaatindeyim. Bir sosyal çalışmacının puanından çok sosyal ilişkilerinin müracaatçıyla nasıl bir ilişki kurduğu bizim için çok daha önemli. Evet! İstihdam olarak bakacak olursak kamu kurumlarının istihdam alanında belli bir seviyeye ulaştığını söyleyebiliriz. Hala eksikler var. Fakat alım olur mu belli değil. Belki okul sosyal hizmeti açılabilir, endüstriyel sosyal hizmet konusu gündeme gelebilir veya nörobilim ve sosyal hizmet gibi alanlara yeni kapı açılabilir. Bu durum için sosyal hizmet adına çok iyi olur. Fakat şimdilik oldukça zor görünüyor.”(Öğretim Elemanı 4)

Devlet yapısında küçülme, neo-liberal politikalar, ülkemizde özelleşmeye gidilme gibi durumlardan ötürü sosyal refah alanlarında küçülme yaşanacağı devlet elinin tamamen kesilmeyeceği fakat farklı sorunlara karşılık farklı çözüm yollarının gelişeceği ve özele ve sivil toplum kuruluşlarında daha fazla bir artış yaşanacağı saptanmıştır.

Sosyal devletin aşınması ve neo-liberal politikaların ön plana çıkmasıyla Türkiye’de derin sorunlara yol açtığı ve sosyal hizmetin çaresiz bir meslek haline geldiği elde edilen bilgiler arasındadır.

Sosyal hizmetin geleceği ve küreselleşme boyutunu ele aldığımız diğer bir grup sosyal çalışmacılardır. Farklı görüşlerin belirtildiği ve yaklaşımların genel olarak olumsuz bir sonuç çizdiği görülmektedir. Sosyal çalışmacıların olumsuz gidişat dikkat çekse de olumlu bir geleceğin olduğunu düşünen katılımcılarda bulunmaktadır.

Toplumun giderek bireyselleşmeye başlaması, toplumda var olan sorunların artmasına ve farklı sorunların meydana gelmesine neden olacağı görüşü elde edilmiştir.

Bu durumun sonucu olarak sosyal hizmet mesleğine verilen değerin artacağı, meslek elemanlarının çalışma hayatlarında geniş bir alana sahip olacağı ve sosyal hizmetin Türkiye’ de olumlu bir çizgiye doğru kayacağı saptanan bilgiler arasındadır.

“Bu çağda sağlıklı insan sayısı çok az olup insanların büyük çoğunluğu psikolojik rahatsızlıklar yaşıyor. İnsanlar burada hastaneye geliyor, hastalıktan şikâyet ediyor, doktorlar tarafından muayene ediliyor ama herhangi bir tıbbi rahatsızlık bulunamıyor. Hasta bu kez psikiyatriye yönlendiriliyor ve psikiyatri tarafından hastanın sosyal inceleme raporu isteniyor. Rapor yazmak için biz sosyal çalışmacılar inceleme yapıyoruz. Ayrıca ekonomik yoksulluk gittikçe daha belirgin hale gelmekte, insanlar işsiz kalmakta. Burada birinci faktör olarak iş biz sosyal çalışmacılara düşmektedir. Yine üzümlere söylemeliyim ki çocuklara karşı ihmal ve istismar almış başını gidiyor. İnsanlar yaşlılarına bakmıyor, bireyselleşen bir dünya ve Türkiye’ ye doğru gidiyoruz. Şiddet desenez her zaman vardı. Hala devam ediyor. Bunlar gibi sayabileceğim birçok nedenden ötürü gelecekte sosyal çalışmacılara olan ihtiyacın çok daha fazla olacağına inanıyorum. Mesleğin iyi bir noktaya gelmesini istiyorsak hâlihazırda sahada çalışan meslek elemanları olarak bize çok iş düşmektedir. Her gün daha fazla insana ulaşıp bu konudaki gayretimizi arttırmamız gerektiği görüşündeyim.”(Öğretim Elemanı 5).

Bu görüşlerin tamamen dışında kalan diğer 5 katılımcının ise sosyal hizmet adına umutlu olmadıkları gidişatın sosyal hizmeti olumsuz yöne doğru sürükledikleri görüşünü ifade etmişlerdir. Sosyal hizmetin gelişmesi için ilk olarak Türkiye’nin refah düzeyinin gelişmesini vurgulayan katılımcılar sosyal hizmet adına bilinçlenmenin yalnızca bu şekilde gerçekleşebileceğini belirtmektedirler. Aynı zamanda günümüz Türkiye’inde sosyal hizmetin çoğunlukla SED yardımı yapan ve halkı kendine bağımlı hale getiren tamamen rutinleşmiş ve gelişim sağlamayan bir düzen içinde olduğu düşünülmektedir. Mesleğin eğitimde ve meslek hayatında doğru tanınmaması, diğer bölümlerden geçişlerin çok kolay olması, yüksek lisansta her meslek dalından öğrencilere yer verilmesi ve meslek hayatında sosyal çalışmacı kadrosu adı altında diğer meslek gruplarına daha fazla yer verilmesi gibi sorunların sosyal hizmeti olmayacak yerlere sürüklemekte ve gelecekte bu tür sorunların aşılmasının daha zor olacağı vurgusu dikkat çekmektedir.

“Türkiye bazında sosyal hizmet hiç gelişmeyecek. Bana kalırsa bizim hiçbir zaman refah düzeyimiz gelişmeyecektir. Sosyal hizmeti gelişmiş olan ülkeler refah düzeyi yüksek gelişmiş olan ülkelerdir. Biz insanları yönetmeyi seven insanlarız. Bu yüzden sosyal hizmet hakkında bilinçlendiremeyiz. Biz insanları kendimize bağlı hale getirmeye çalışıyoruz. Engelliye yardım veriyoruz, ekonomik durumu olmayana SED bağliyoruz vb. Bana göre mesleğin geleceği gerçekten çok karanlık. Mesela devlet kadrosuna girmeye çalışıyorsun KPSS adı altında bir bakıyorsun ki yalnızca 5 sosyal çalışmacıyı alıyor. Koskocaman ülkeye 5 tane sosyal çalışmacı alıyorsun ve biz her alanda çalışabilen meslek elemanlarız. Sağlıktan, adaletine, cezaevine, bakanlığına kadar her alanda çalışan bireyleriz biz. Peki! Böyle olursa sosyal hizmetin gelişmesi ne kadar mümkün. Özel ve devlet üniversitelerine bakıyoruz sosyal hizmet kökenli hocalar neredeyse yok. Bu kökene sahip olmayan bir hoca sana ne katabilir ya da ne kadar katabilir. Biz önümüze gelene kucak açıyoruz. Lisansta, yüksek lisans, meslekte ve her alanda. Ne değeri kalır böyle bir mesleğin ne geleceği. Bir kere insanlar sana saygı duymuyor ya da saygı duymak istemiyor. Sokağa çıkın her 5 insandan 3’ü sosyal hizmet çıkışlı ya da bir şekilde okuyordur.” (Sosyal Çalışan 6).

Sosyal hizmet mesleğinin ilerleyen dönemlerde Türkiye adına olumlu ve olumsuz sonuçlar doğuracağı katılımcıların görüşleri arasındadır. Sosyal hizmetin günümüzdeki durumu geçmişle kıyaslandığında iyileşme gösterdiği düşünülmektedir. Daha önceden maddi destek sağlayan kurum veya bakım evi olarak bilindiği fakat günümüzde en azından daha doğru tanımlanabildiği bu durumun olumlu olduğu görüşü dikkat çekmektedir. Fakat gelecek için mesleğin doğru tanınmasından öteye geçilemeyeceği ihmal ve istismar edilen çocuğa SED bağlanılarak sorunun çözülmeye çalışıldığı, dışarda kalan yaşlıyı hastanenin acil servisine yerleştirilerek problemlerin sürekli ertelendiği toplumda sosyal hizmetin gelecek için umut vadetmediği belirtilmiştir.

“Sosyal hizmete olan bakış açım son 5 yılda değişti. En azından sosyal hizmet dendiğinde bireyler eskisi gibi temizlik şirketi olarak algılamıyorlar. Bu başarılı. Bakım maaşı, engelli maaşı, huzurevi gibi çağrışımlar oluyor. Ancak çocuk yuvasında yer yok, yaşlı bakım merkezlerinde yer yok diye ihmal ve istismar edilmiş çocuk için birde SED bağlarsan yaşlıyı hastanenin acilinde yatırmak zorunda kalırsan Türkiye’ de sosyal hizmetin yakın

gelecekte en azından olumlu yönde ilerleyeceğini sanmıyorum. Küresel alanda ise sosyal hizmet bir şekilde gelişiyor ve dönüşüyor. Umudum Türkiye’de sosyal hizmetin birincil çözümler üreten bir meslek haline dönüşmesi gerekmektedir.”(Sosyal Çalışan 3).

Sosyal hizmetin geleceği hakkında görüşülen son grup ise çalışmayan sosyal hizmet mezunlarıdır. Türkiye’de sosyal hizmet eğitiminde lisans ve lisansüstü düzeylerde eğitimin oldukça sınırlı olmasına karşılık 2006 yılından sonra bu alanlarda altyapısız bir büyüme görülmeye başlanmış ve bu durum pek çok sorunu beraberinde getirmiştir. Akademik altyapısı hazırlanmadan çok sayıda bölümün açılmış olması üstelik sosyal hizmet eğitimi için sınırlı olanaklara sahip şehirlerde bulunması, uygulamalı bir disiplin olmasına karşılık mevcut öğrenci sayısının çoğunun açıköğretim fakültelerindeki sosyal hizmet programlarına kayıtlı olması, sosyal hizmet eğitimi ve disipliniyle ilgisi bulunmayan ön lisans programlarında bulunan öğrencilerin sosyal hizmet lisans programlarına geçiş yapıyor olması sosyal hizmet eğitiminde öne çıkan temel sorunlardır. Bu sorunun temel amacı mezun olan bireylerin sosyal hizmet bölümünde yaşanan problemlere istinaden sosyal hizmeti gelecekte neyin beklediğine ilişkin görüşlerinin alınmasıdır.

“Devlet politikalarının sosyal hizmetler açısından daha iyi bir şekilde düzenlenmesi, bölüme olan değer artırılmasıyla, öncelikli olarak ülkemizde sosyal hizmetin sadece sosyal yardım olmadığı tartışılmasıyla evrensel ulaşma olanağı artacaktır. Kalkınma, gelişen ülkelere baktığımızda sosyal bilimlere değer çok fazla olduğu, mesleklere, meslek elemanlarına değer verilerek nitelikli işler yapıldığını ve nitelikli personeller yetiştirdiğini görmekteyiz. Küreselleşen dünyada her şeyin hızlıca gelişmesine paralel olarak artan sorunların çözümünde pek çok katkısı olan sosyal çalışmacıların öncelikle ülkemizde tanıtılıp, değerlendirilmesi gerektiğine inanıyorum. Daha sonraki süreçte yapılan devlet politikalarıyla dünyada dezavantajlı kesimin sesi olacak konuma gelebilmeliyiz.”(Mezun 7)

Sosyal hizmet alanında olumsuz süreçler yaşandığını ve toplumsal kalkınmanın sağlanabilmesi için devlet politikaları tarafından doğru adımlarla sürecin iyileştirilebileceği vurgulanmakla beraber sosyal hizmetin gelişebileceği belirtmişlerdir.

“Türkiye’nin sosyal hizmete bakış açısı ile ilgili ilk aklıma gelen şey Cumhurbaşkanının ‘ ASDEP’te muhtarlardan destek alacağız’ deyimini ile sosyal hizmete bakış açısını devletin en tepesindeki çok net bir şekilde açıklıyor. Şu cümleden şunu anlayabiliriz: sosyal hizmeti herkes yapabilir. Yani ülkede sosyal hizmet kesinlikle tanınmıyor. Diğer taraftan ise mesleğimizin küreselleşmesi hızla artmaktadır. Bunun sebebi ise mesleğimizin teknolojinin gelişmesi ile birlikte teknolojinin doğurmuş olduğu olumsuzlardan dolayı mesleğimize ciddi bir ihtiyaç doğurmasıdır. Yani teknoloji geliştikçe, ilerledikçe buna paralel olarak bizim mesleğimizde gelişecek, ilerleyecek ve küreselleşecektir. Hepimizin de bildiği gibi gerek çevresel sorunlar, gerek bireysel sorunlar ve gerekse sosyal sorunlar hızla arttı ve artmaya devam etmekte. Doğal olarak bu da sosyal hizmet ihtiyacını doğurdu. Fakat ülkemizde sosyal hizmet doğru yere oturtulmazsa küreselleşen dünyada ülkemiz insanı için gerçek refah asla sağlanamayacaktır.”(Mezun 5).

Toplumsal sorunların artmasının ana kaynaklarından birinin de teknolojik gelişmelerin artmaya başlanması olarak görülmüş, bu durum sosyal çalışmacılara olan ihtiyacı arttırdığı yalnızca sosyal desteklerin maddi kaynaklı olmadığı bu durumun sosyal hizmetin tamamen yanlış tanınmasına sebebiyet verdiği ve altında yatan sebebin ise sosyal hizmet profesörlerinin sosyal hizmetin ülke bazında tanınmasını sağlayacak bilimsel bir açıklamasının olmamasından kaynaklı olduğu belirtilmiştir.

Katılımcıların ortak görüşlerinden biri de sosyal hizmetin batı toplumunda çok farklı işlev gördüğü ve sosyal çalışmacıların memur ve yalnızca nakdi yardım sağlayan çalışanlar olmadığı yönünde olmakla beraber ülkemizde sosyal hizmetin bilinçsizce yapıldığı vurgulanmış ve bu durumun sosyal hizmet öğrencilerinin ve mezunlarının sosyal hizmete olan bakışını değiştirdiği gözlemlenmiştir.

“Bizim ülkemizde bu bölümün ne anlam ifade ettiği bile tam olarak bilinmiyor. Diğer ülkelere kıyasla bizim ülkemizde bu mesleğin gelişmediğini söyleyebilirim. Diğer ülkelerde bu işe daha fazla gönül verildiğini ve oldukça itinayla işleyen bir meslek olduğunu düşünüyorum. Örneğin; ülkede birçok fakültede sosyal hizmet bölümünün açılmasının avantaj olması gerekirken çok hızlı ve sistemli olmayışından dolayı dezavantajını avantajından daha fazla yaşamaktayız. Benim gibi birçok mezunun işsiz kalması bu durumun en net

örneğidir. Ülkemizde bir şeyi düzeltmek adına yapılmaya çalışılan düşünce plansız ve donanımsız olduğu için kendisiyle birlikte birçok olumsuzluğu da getirmektedir. Yaşanan durumlara baktığımızda da açıkçası sosyal hizmetin geleceği adına çokta umutlu değilim.”(Mezun 4)

Sosyal hizmet mesleği Avrupa’ daki örneği temel alınarak uygulanan bir meslek olmasına rağmen ayakları yere basmayan ve sağlam temellere oturtulmadan ülkemizde uygulanmaya çalışılan bir meslek olduğu, çağın getirdiği sorunlarla baş etme metodları tamamen psiko-sosyal boyutlu müdahaleye açıkken uygulamada görülen düzensizlikler ve işin ehli olmayan kişiler tarafından uygulanmaya çalışılması başarısızlığın ve toplumda kalkınmanın önüne geçtiği elde edilen bulgular arasındadır. Teknolojinin doğurmuş olduğu farklı problemler özellikle bireyselleşen ve yalnızlaşan bireylerin sayısındaki artışına oranla sosyal çalışmacıya olan ihtiyacın artacağı düşünülse de toplumumuzda mesleğe verilen değer artmadıkça ve toplum tarafından anlaşılmadıkça sosyal hizmetin gelişmeyeceği yönünde ifadeler saptanmıştır.

Toplam 18 katılımcıyla yapılan bu görüşme doğrultusunda 3 katılımcının sosyal hizmetin geleceği hakkında oldukça iyimser tablo çizdiği saptanmıştır. 2 katılımcının gerekli devlet düzenlemeler ve tedbirler alınırca sosyal hizmetin daha iyi bir çizgide olacağı vurgulanmıştır. Son olarak 13 katılımcının ise sosyal hizmetin gelecek umut vadetmediği ve ilerleyen süreçlere çok daha büyük problemler doğuracağı görüşü saptanmıştır. Ayrıca katılımcıların sosyal hizmetin geleceği hakkında oldukça umutsuz oldukları gözlemlenmiştir.

5 TARTIŞMA

Sosyal çalışmacılar, sosyal hizmet bölüm öğrencileri, sosyal hizmet bölüm mezunu bireyler ve sosyal hizmet alanında görev alan öğretim görevlileriyle yapılan görüşmeler ve Türkiye genelinde yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda araştırmanın tartışma kısmı oluşturulmuştur. Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın amacına uygun olarak yapılan görüşme analizlerinden elde edilen bulgular, ilgili yazın çerçevesinde tartışılmaktadır.

Türkiye’de 1961 yılında başlamış olan sosyal hizmet eğitimi 2002 yılına kadar yaygınlaşma eğilimi gösterememiş, 2002 yılında ikinci üniversitenin açılmasıyla birlikte hızlı bir gelişim seyri izlemeye başlamıştır. Katılımcılar bu gelişmenin ülke genelinde izlenmiş bir strateji ve planlama ile değil; ihtiyaç gerekçesi öne sürülerek, alt yapısı hazırlanmadan üniversitelerin keyfi tutumlarıyla gerçekleştiği yönünde fikir beyan ettikleri görüşü saptanmıştır. Ülkemizde sosyal hizmet eğitiminin hızlı ve plansız gelişimine yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde; (ÖSYM,2018) kılavuzuna göre 2013 yılında 3 olan üniversitede sayısı 2014 yılı ile 36, 2016’da 41, 2017’ de 59 ve 2018 yılı itibariyle de 64 üniversite de aktif olarak sosyal hizmet bölümünde lisans eğitimi verildiği görülmektedir. Bulgular neticesinde 50 yıla aşkın bir süre yalnızca tek bir üniversite ile eğitimi sürdüren sosyal hizmet eğitiminde özellikle 2014 senesinde hızlı bir büyüme görüldüğü ve ilerleyen yıllar ile birlikte bu büyümenin devam ettiği saptanmıştır.

Sosyal hizmet öğretim elemanlarının yeterliliğine yönelik yapılan literatür çalışmaları incelendiğinde; (Zengin & ark; 2013)’nin yaptıkları çalışma neticesinde sosyal hizmet bölümlerinde görev alan öğretim elemanlarının 2010 yılında 6, 2011 yılında 10, 2012 yılında 15 ve 2013 yılında ise toplam 30 olmak üzere sosyal hizmet lisans veya yüksek lisans mezunu öğretim elemanı olduğu yönünde çalışma gerçekleştirilmiştir. 2013 senesinde sosyal hizmet bölümlerinde görev yapan öğretim üyeleri içerisinde Sosyal Hizmet Lisans veya Lisansüstü eğitimi alanlar %36, sosyal hizmet eğitimi almayanlar ise %64’lük bir orana sahip olduğu saptanmıştır. Bulgular neticesinde sosyal hizmet lisans veya yüksek lisans eğitimi alan öğretim elemanları sayısında her yıl artış olduğu bilgisi saptanmıştır. Fakat lisans veya lisansüstü sosyal hizmet eğitimi almış akademisyen bulundurma şartı aranmadan rahatlıkla bölüm açılmış olması, eğitim faaliyetine bu şekliyle başlatılmasına neden olmuştur.

Literatüre ilişkin elde edilen bilgilerin genel olarak katılımcıların görüşleriyle benzerlik gösterdiği, sosyal hizmet alanında görev alan öğretim elemanlarının yeterliliği konusunda, katılımcıların tamamının sosyal hizmet lisans veya yüksek lisans mezunu öğretim elemanlarının sayısal olarak yetersiz olduğu yönünde fikir beyan ettikleri saptanmıştır. Fakat bu durumun her geçen yıl iyileşme gösterdiği lisans, yüksek lisans ve doktora programlarının artışıyla birlikte bu açığın giderek kapandığı ve sosyal hizmet eğitimi veren birçok üniversite de sosyal hizmet lisans veya yüksek lisans eğitimi alan öğretim elemanlarının bulunduğu yönünde bulgular elde edilmiştir.

Açıköğretim Fakültelerin yüksek kontenjanlarla öğrenci kabulüne ilişkin literatür çalışmaları incelendiğinde; Zengin & ark; (2017) verilerine göre sosyal hizmet Atatürk Üniversitesi Lisans programı 2011 yılında 1000 kişilik kontenjanla eğitime başlamış, daha sonraki yıllarda kontenjan 2563'e çıkmışsa da 2016 yılı itibariyle programın kontenjanı 2050 olarak belirlenmiştir. 2015 yılında ikinci sosyal hizmet açıköğretim lisans programı Anadolu Üniversitesi kontenjan sayısını 513 olarak belirlenmiş ve kontenjan sayısında herhangi bir değişiklik olmamıştır. Son olarak İstanbul Üniversitesi açık ve uzaktan eğitim programı 2015 senesinde 2500 kişilik kontenjanla öğrenci kabulüne başlamış ve günümüzde 2225 kişilik kontenjan ile öğrenci kabulüne devam etmektedir. Açıköğretim fakültelerinin yüksek kontenjanlarla öğrenci kabulü sosyal hizmet eğitimi alan öğrenci sayısında ciddi bir artış yaşanmasına neden olmuştur. Bu durumun sonucu olarak sosyal hizmet alanından mezun olan öğrencilerin sayısında ciddi artış yaşanması istihdam sorununu da beraberinde getirmiştir.

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği'nden (2016) alınan bilgilere göre Sosyal hizmet akademisi ilk mezunları 1965 senesinde vermiştir. İlk mezunların verildiği yıldan 2015 yılına kadar yaklaşık 6150 kişi sosyal hizmet lisans programlarından mezun olmuştur. Enteresan olan nokta Türkiye'de sosyal hizmet lisans programlarından 2015 yılına kadar 6150 kişi mezun olmasına karşılık sadece 2015 yılında aktif bölümlerin kontenjanı 6100'e ulaşmış olmasıdır. Diğer bir deyişle 50 yılda yapılamayan iş bir yıla sığdırılmıştır. 2016 yılında mezun verme durumunda bulunan 24 bölümden mezun olacak öğrencilerle birlikte mezun sayısı yaklaşık 9800 olacaktır.

Tüm bu literatüre ilişkin bilgilerin katılımcılarla yapılan görüşme neticesinde elde edilen bilgiler ile benzerlik gösterdiği, sosyal hizmet alanında açıköğretim fakültelerinin yüksek kontenjanlarla öğrenci kabulü ve sosyal hizmet eğitiminin hızlı ve plansız büyümesinin sonucu olarak sosyal hizmet eğitimi alan öğrenci sayısında ciddi bir artış

görülmesine neden olduğu ve beraberinde istihdam sorununu doğurduğu görüşü elde edilmiştir.

Ülkemizde sosyal hizmet mesleğinin geleceğine yönelik katılımcıların umutlarına dair literatür incelendiğinde; Sevim & Altun (2017)'nin 243 öğrenci ile yaptıkları görüşme neticesinde katılımcıların %46,2'si bölümün geleceğinden umutlu olduğu görüşünü belirtirken %30,2'si ise umutlu olmadıklarını ifade etmişlerdir. Bölümün geleceği konusunda %23,6 gibi azımsanamayacak bir oranda öğrenci ise kararsız kaldıkları bilgisi saptanmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular neticesinde sosyal hizmet bölüm öğrencilerinin mesleki gelecek kaygılarının yüksek olduğudur.

Literatüre ilişkin bilgiler katılımcıların bilgileriyle benzerlik gösterse de 14 katılımcıdan 12'sinin sosyal hizmet mesleğinin geleceğine yönelik umutlu olmadıkları görüşü saptanmıştır. Bu bulgular neticesinde sosyal hizmet bölüm öğrencilerinin ve mezun bireylerin mesleğin geleceğine dair umutları hakkındaki görüşlerinin geçmiş yıllarla kıyaslandığında mesleğe ve geleceğe yönelik umutlarında düşüş yaşandığı bilgisi elde edilmiştir.

6. Sosyal hizmet eğitim çalıştay (2016) sonucuna ilişkin raporuna göre müfredat içeriklerine yönelik farklılıklar hali hazırda sosyal hizmet bölümlerinde okutulan müfredatlar gerek teorik gerekse uygulama dersleri bağlamında epeyce farklılık göstermektedir. Özellikle lisans ve/veya lisansüstü sosyal hizmet eğitimi almamış akademisyenleri bünyesinde barındıran bölümlerin müfredatları incelendiğinde bazı bölümlerin, kendi öğretim elemanlarının bağlı olduğu disiplin ve ilgi alanlarına göre müfredat oluşturma yoluna gittiği anlaşılmaktadır. Müfredatlardaki farklılıklar sosyal hizmetin bilgi gövdesini besleyen derslerin tercihlerinde, derslere ayrılan saatlerde, teorik ve uygulamalı derslerin dönem bazında yeri konusunda da görülmektedir. Müfredatlardaki düzensizlik ve farklılıkların öğrencilerin mesleki beceri geliştirememesine ve böylece alanda sunulan hizmetin niteliğinde farklılıklara neden olacağı düşünülmektedir.

Literatür çalışmaları dikkate alındığında katılımcılarla yapılan görüşme neticesinde birbirini destekleyen görüşler olduğu kadar birbirine zıt düşüncelerinde olduğu yönünde bulgular elde edilmiştir. Bazı katılımcılar müfredat içeriklerine dair değişimlerin bağlı oldukları fakültelere göre farklılık göstermelerinin normal olduğu görüşünü savunmaktadırlar. Ayrıca müfredat içeriklerine dair önemli olan koşulun sosyal

hizmet eğitimine dair temel derslerin veriliyor olması görüşü elde edilen bulgular arasındadır. Bu görüşün tam tersini savunan bazı katılımcıların ise müfredat içeriğine dair farklılıkların oluşmasının sosyal hizmet eğitimi alan öğrencilerin mesleki becerilerini geliştirmekte sorun yaratacağı ve sosyal hizmet eğitim müfredatının ülke genelinde bir standardizasyona oturtulması gerektiği yönünde görüş beyan ettikleri elde edilen bulgulardandır.

Sosyal çalışmacıların iş yükü ve iş doyumuna ilişkin literatür çalışmaları incelendiğinde Bağcıllar & Taşci (2018)'nin araştırmasına ilişkin bulgular; Sosyal çalışmacıların yoğun iş yüküne sahip olmalarının çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Sosyal çalışmacılar ile yapılan araştırmaya göre yoğun iş yükü, nicel olarak yeterli sayıda meslek elemanı istihdam edilmemesi ve diğer sebeplere bağlı olarak (maaş, terfi, yönetim, kariyer vs.) sosyal çalışmacıların düşük iş tatmini yaşadığı ortaya konmuş ve buna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinde bir artış olduğu belirtilmiştir. Bu bulgulara istinaden sosyal hizmet mesleğinin tanımı ve kapsamının net olmaması, organizasyonlar içindeki görev tanımlarının karmaşık oluşu ve sosyal hizmet alanı dışından yöneticilerin olmasından dolayı sosyal çalışmacıların stres ve kaygı seviyelerinin yüksek olduğu ortaya konmuştur. Aynı zamanda sosyal çalışmacıların yoğun iş yükünün nedenleri arasında mesai ve vaka dosyası yükünün uluslararası standartların üzerinde olması ve danışmanlık için gerekli olan süreye vakit ayıramaması yer almaktadır.

Literatüre ilişkin bilgilerin katılımcılarla yapılan görüşme neticesinde elde edilen bilgiler ile benzerlik gösterdiği ve sosyal çalışmacıların iş yüklerinin fazla olduğu fakat iş yükleriyle doğru orantılı olacak düzeyde iş doyumunu yaşamadıkları bulguları elde edilmiştir. Aynı zamanda sosyal hizmet kapsamına girmeyen bazı kurum işleriyle de meşgul olmaları sosyal çalışmacıların iş yüklerini arttıran diğer bir etken olarak tespit edilmiştir.

6 SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal hizmet eğitim ve mesleğinde meydana gelen problemlere değinilerek bu problemlerin ortaya çıkış nedenlerine, nasıl geliştiğine ve sonuçlarının tanımlanmasını amaçlayan tez çalışmasının son kısmı olan bu bölümde, elde edilen sonuçlar ve bir takım öneriler ele alınacaktır.

Bu bölümde ele alınacak olan kavramsal tanımlamalar ve sosyal hizmet eğitim ve mesleğinde yaşanan problemlere dair bulgular, veriler ve daha önceki bölümlerde ele alınan konuların bir tekrarı olmanın ötesinde, çalışmanın bütünlüklü bir okumasının ve sağlıklı bir değerlendirilmesinin yapılabilmesini amaçlamaktadır.

Sonuç kısmında daha ziyade, sosyal hizmet eğitiminde ortaya çıkan problemleri, bunun sonucu olarak meslekte ve toplumda ortaya çıkan problemleri tanımlamak adına yapılan bu çalışma üzerinden bir tartışma yürütülmeye çalışılacak ve son olarak da saha bulguları göz önünde bulundurularak öneriler geliştirilmeye çalışılacaktır.

Türkiye'deki sosyal hizmet eğitimi ve mesleğine çerçevesinde gerçekleşen bu çalışma ile özellikle saha bulgularından hareketle öne çıkan temel bileşenleri maddeler halinde ele alınacaktır. Her bir maddede önce ele alınan problemi, daha sonrada bu problemin ortaya çıkmasına neden olan temellerin neler olduğu ve nasıl bir çözüm önerisi ile yaşanan problem durumunun aşılabileceği ortaya konmaya çalışılacaktır

Çalışmanın geneline bakıldığında sosyal hizmet eğitiminde yaşanan sorunlar sosyal hizmeti hem eğitim hem meslek olarak zedelemektedir. Temel olarak hızlı ve altyapısız büyümenin sonucunda mezun sayısında ciddi bir artış yaşanmış olup toplumda ciddi bir istihdam sorunu doğurmuştur. Sosyal hizmet eğitimi veren üniversitelerdeki artış, sosyal hizmet kökenli hocaların az olmasından dolayı birçok üniversitede alan hocasının ya hiç bulunmamasına ya da çok az bulunmasına sebep olmuştur. Bu durum öğrencilerin nitelikli bir eğitim süreci yaşamalarının önüne geçmiş ve sosyal hizmet eğitimde doyumlu bilgi, beceri ve eğitim sürecinden geçmemelerine sebep olmuştur. Sosyal hizmet eğitimi kadar sosyal çalışmacıların sorunlarına da değinilmiş olup iş hayatlarında ve toplum tarafından doğru tanınmamaları meslek hayatlarında problem doğurmuştur. Bu durum kendi görev tanımları içerisinde olmayan diğer işleri yapmaya yönlendirmiş, iş yüklerini arttırırken mesleki doyumun azalmasına sebep olmuştur.

6.1 Eğitime Yönelik Sonuçlar

Çalışmamızın başlangıç sorularından olan öğrenciler ve mezunlara yöneltilen bu bölümü seçmelerinde etkili olan faktörlerin neler olduğu ve bu bölüm hakkında daha önceden fikir sahibi olup olmadıkları konusu katılımcılara dair ulaşılan sonuçlar arasındaki önemli sorulardandır. Elde edilen bulgulara göre katılımcıların genel olarak bölüm hakkında fikir sahibi olmadıkları, gelecek kaygısını azaltan ve iş bulma olanağının yüksek olduğu ve öğretmenleri veya yakın çevreleri dolayısıyla bu bölümü tercih ettikleri bulguları elde edilmiştir. Bu durum sosyal hizmetin çok popüler ve hızla yayılan ve atama sorunu olmayan bir meslek olmasından dolayı oluşmaktadır. Fakat genel olarak bireylerde okuduktan sonra ciddi düşünce değişimleri yaşandıkları gözlemlenmiştir. 2016 yılından itibaren atamaların oldukça kısıtlı olması, meslekte inanılmaz bir yığılmanın olması ve ciddi bir mezun sayısına sahip olunması bireylerde ciddi bir hayal kırıklığı yaratmış olduğu bulgusu saptanmıştır.

Öğrencilere yöneltilen bir diğer önemli soru ise derslerin nitelikleri ve içerikleri hakkındaki düşünceleri ve mesleğe ve disiplinine yönelik değerlendirmelerinin neler olduğudur. Öğrencilerin, mesleğin çok yeni bir disiplin olmasından ötürü meslek hakkında çok fikir sahibi olmadıkları saptanmıştır. Genel olarak ortak fikirler doğrultusunda öğrencilerin manevi yönü yüksek olan bu bölümü okumaktan zevk aldıkları, birçok alınan dersin çok gerekli ve oldukça keyifli olduğunu fakat dersin verimli olmasındaki en büyük etkenin hocanın dersi ne kadar verimli işlediği ve alana ne kadar hâkim olduğu ile alakalı olduğu temeline dayanmaktadır. Bazı derslerin alana etkisi olmadığı ve meslek hayatlarında işe yaramayacakları görüşü saptanmıştır. Bu durumun temel nedeni olan sosyal hizmetin hızla ve altyapısız büyümesinden ötürü farklı fakültelerde farklı müfredat uygulamalarının oluşu ve derslerin kredi sayısını doldurmak olarak belirtilmiştir.

Çalışmada gözlemlenen temel sorunlardan bir tanesi de öğrencilerin kariyer planlarındaki değişimlerdir. Bölümde yığılmaların olması, KPSS puanlarının çok yüksek olması ve özel kurumlarda çok cüzi rakamlarla sosyal çalışmacı bulundurulmasından ötürü öğrencilerin çoğunun bu meslekte ilerleme göstermeyeceği saptanmıştır. Genel olarak daha rahat iş bulacakları alanlara kayan öğrenciler, polislik, uzmanlık veya kendi yerlerini açma gibi düşüncelere sahip oldukları gözlemlenmiştir. Bu durumun temel nedeni bölüm mezunlarının her yıl giderek katlanması, açıköğretim fakültelerinde ciddi kontenjan sayısının olması ve devlet kadrolarında alımların oldukça düşük olması olarak

belirlenmiştir. Fakat birkaç katılımcının okuduğu bölümleri çok sevmelerinden ötürü kesinlikle bu mesleği icra etmek istemelerinde oldukça gönüllü ve istikrarlı olduğu gözlemlenmiştir. Bulgulara göre başka meslek tercih edecek ve başka bölüm okumaya karar veren katılımcı sayısı çoğunlukta olsa da mesleği severek ve isteyerek sürdürmeye çalışacak katılımcı sayısı da bulunmaktadır.

Açıköğretim fakültelerin açılmış olması, çok fazla kontenjana yer vermesi bu durumun öğrencilerin geleceği üzerinde oluşturduğu etki, açıköğretim fakültelerinde okuyan öğrenciler ile örgün okuyan öğrenciler arasındaki temel farklar ve bunun sonucunda meslek yaşamlarının nasıl etkileneceğine dair sorulan soru çerçevesi araştırmanın yoğunlaştığı bir başka çalışma sorusudur. Bu soru neticesinde elde edilen sonuçlar, öğrencilerin, mezunların ve akademisyenlerin açıköğretim fakültelerine bakışları hakkında ipuçları sunmaktadır. Açıköğretim fakülteleri, sosyal hizmet eğitim ve mesleğine gölge düşüren, kabul edilmesi zor ve belirli kurullarla kabul edilme ihtimali olan bir eğitim sistemi olarak görülmektedir. Bu konuya farklı yaklaşan, sorunları bulunduğu konular neticesinde ele alan ve farklı görüşler sunan gruplar ve bu gruplar içerisinde yer alan bireylerin farklı görüşleri bulunmaktadır. Akademisyenler, öğrenciler ve mezun olan bireylerle yapılan görüşme neticesinde farklı noktalara değinilmiş ve sonuçlar alınmıştır. Saha çalışmasında karşılaşılan neticeler doğrultusunda katılımcıların çoğunun sosyal hizmet eğitiminin uygulama odaklı bir bölüm olması ve açıköğretim gibi programlarla oldukça eksik kaldığı, örgün okuyan bazı öğrencilerin bile yeterli düzeyde kaliteli eğitim alamadıkları ve açıköğretim eğitimiyle kesinlikle bölümün kavranamayacağı görüşleri ön plana çıkmıştır. Açıköğretim fakültelerindeki öğrencilerinin staj sürelerinin bir gün ile sınırlı olması fakat örgün okuyan öğrencilerin haftanın dört günü staja gitmeleri örgün ve açıköğretim öğrencileri arasında eşitsizliğe neden olmaktadır. İkinci bir eşitsizlik olarak ise örgün okuyanların okula gidip gelme süreçlerinde açıköğretim okuyan öğrencilerin 2. bir üniversite okuma şansı veya iş hayatına girme gibi fırsatları yakalaması olarak görülmektedir. Bu görüşlere katılmayan bireylerin ise açıköğretim ya da örgün okuyan arasında hiçbir fark olmadığı, mesleğin doğru ve kaliteli icra edilmesi için sosyal çalışmacının kendini geliştirmesi gerektiği görüşleri saptanmıştır. Katılımcıların diğer bireylere katıldığı tek görüş ise açıköğretim fakültelerinde yüksek kontenjanlara yer verilmesi olmuştur.

Sosyal hizmet eğitiminde meydana gelen sorunlar arasında hiç kuşkusuz sosyal hizmetin 2000'li yıllardan sonra çok hızlı, plansız ve altyapısız şekilde büyümesi

gelmektedir. Bu konuda fikirlerini sunan öğrenciler, mezunlar ve akademisyenler arasındaki düşüncelerde hem fikir oldukları birçok nokta olduğu kadar fikir ayrılıkları yaşadıkları noktalarda saptanmıştır.

Bu konuda fikirlerini sunan akademisyenlerin sosyal hizmetin çok hızlı büyümesinde müthiş bir kontrolsüzlüğün olduğu, öğrencilerin nasıl bir eğitimden geçtikleri, sosyal hizmet eğitimi veren fakültelerin niçin, neden ve nasıl açıldıklarını bilmeden bir plan dâhilinde olmadan açılmasının sosyal hizmette geri dönülmez sorunlara neden oldukları bulguları elde edilmiştir. Aslında sayısal olarak artmasının Türkiye adına iyi bir gelişme olduğu fakat içi doldurulmazsa ve kontrol altına alınmazsa ve sosyal hizmet kökenli hocalar yeni açılan fakültelerde görev almazsa verilen eğitimin ve açılan fakültelerin hiçbir niteliğinin kalmayacağı ve nitelikli eleman yetiştirmenin giderek zorlaşacağı vurgusu yapılmıştır. Fakat hızlı büyümenin doğurmuş olduğu bir avantajın, sosyal hizmet eğitimi veren alan hocalarının giderek arttığı ve ülkede yüksek lisans ve doktora programlarının sayısında ciddi bir yükseliş gözlemlendiğidir. Alan hocalarında artış sağlanmış olsa da açılan birçok üniversitede hala ciddi bir eksikliğin yaşandığı ve alan hocası olmayan her bölümün derhal kapatılması görüşü ön plana çıkmıştır. Alan hocalarının azlığının doğurmuş olduğu temel faktör iş hayatında kaliteli çalışanların olmasındaki azlıktır. Ülkenin refah seviyesinin artmasının kaliteli eğitimle mümkün olacağı görüşü saptanmıştır. Akademisyen yeterliliğini değerlendirdiğimiz diğer gruplar ise öğrencilerdir. Eğitim sürecinde sosyal hizmet kökenli hocalardan çok diğer alan hocalarından eğitim aldıkları bu sebepten ötürü sosyal hizmete dair gerekli bir donanıma sahip olmadıkları saptanmıştır. Birçok alan dışı hocaların da sosyal hizmetle pek bir bağlantısı ve bilgisi olmadığından dolayı kısıtlı bir eğitim süreci yaşadıkları bulguları elde edilmiştir. Bu görüşün dışında kalan bir katılımcının ise alan hocalarının yeterliliğini ve donanımlı bir eğitim süreci yaşadığı saptanan bulgular arasındadır.

Sosyal hizmetin Türkiye’de çok hızlı ve altyapısız büyümesinin doğurduğu sorunlardan bir tanesi de hiç kuşkusuz çok farklı fakültelerde çok farklı müfredatlarla eğitim veren üniversitelerdir. Bu durumun öğrenciler üzerindeki etkisi, akademisyenlerin bu duruma bakışı, olumlu ve olumsuz durumlarının derinlemesine ele alınıp incelendiği bu soruya farklı yaklaşımlar olmuştur. Akademisyenlerin çoğunun farklı fakültelerde sosyal hizmet eğitiminin veriliyor olmasının sorun yaratmadığı asıl problemin ise sosyal hizmet kökenli hocaların açılan üniversitelerde görev alıp almadığı görüşünün ön plana çıkmış olmasıdır. Türkiye’de ki sosyal hizmet eğitiminin Amerikan tarzı eğitim sistemi

örnek alındığından dolayı sağlık bilimlerinde yoğunlaştığı görüşü ifade edilirken sosyal hizmetin farklı fakültelerde veriliyor olması konusunda bir netlik olmadığı ve bu konuda bir netliğin olmadığı görüşü vurgulanmıştır. Sosyal hizmetin farklı fakültelerde veriliyor olmasının kısmen öğretim elemanlarına kısmen ise üniversite yönetime bağlı olduğu gözlemlenmiştir. Sosyal hizmetin yalnızca sağlık bilimlerine hapsedilmesinin yanlış olduğu, sosyal hizmetin sağlıktan çok daha fazlası olduğu görüşleri elde edilmiştir. Hatta sağlık bilimlerinden çok fen- edebiyat fakültelerinde olmasının daha gerekli olduğu çünkü işin teorik kısmında temel bilimsel altyapısının bu fakültelerde yer aldığı görüşü vurgulanmıştır. Bunlara ek olarak belki beşeri bilimler fakültesi veya insani bilimler fakültesi gibi fakültelerde sosyoloji, psikoloji ve sosyal hizmet gibi bölümlerin kültür bilimi gibi bir arada yer almasının daha doğru olabileceği görüşünü soruna karşı yöneltilen önerilerdendir.

6.2 Mesleğe Yönelik Sonuçlar

Farklı gruplarla yürütülen saha araştırmasında sosyal hizmetin topluma yeterliliği durumunu derinlemesine irdelemek amacıyla toplumda görev alan sosyal çalışmacıların niceliksel yeterliliklerinin yanında niteliksel yeterliliklerine de değinilmiş ve bu soru hakkındaki fikirler özetlenerek sonuçlandırılmıştır. Bu soruyu değerlendirdiğimiz ilk grup sosyal hizmet mezunu olup çalışmayan bireyler ve sosyal çalışmacılardır. Bu konu hakkında ortak fikirler sunan bireyler niceliksel yetersizliğin olduğu ve toplumda yaşanan sorunların giderek artmaya başladığı ve teknolojinin ilerlemesiyle çok farklı sorunlarla toplumun yüzleşmek zorunda kaldıkları görüşleri elde edilmiştir. Bu sorunların iyileştirilmesi adına toplumda görev alması gereken sosyal çalışmacıların kamu ve özel sektörler de yeteri kadar yer verilmediğinden ötürü ciddi oranda eksikliğin olduğu belirtilmiştir. Bu konuda ciddi eleştiriler yönelten katılımcıların ikinci bir nokta olarak plansız ve altyapısız olarak birçok üniversite ve açıköğretim fakültelerinde sosyal hizmet eğitiminin verilmesine odaklandıkları gözlenmiştir. Bu eğitimlerin sosyal hizmet kökenli akademisyenlerin yetersizliğinden ve açıköğretim fakültelerindeki eksik eğitiminden dolayı sosyal hizmet öğrencilerinin kaliteli ve doyuma ulaşacak bir eğitim almadıkları ve bu sebeplerden ötürü niteliksel bir eksikliğin olduğunu kanaati oluşmuştur. Son olarak değinilen nokta ise sosyal çalışmacı adı altında diğer meslek elemanlarının (sosyolog, çocuk gelişimci, pdr vb.) görev almaları meslekte niteliksel bir zedelenmeye sebebiyet verdiğidir. Farklı alanlarda eğitim alan meslek çalışanlarının sosyal hizmet eğitimi ve alanda yürütülen vaka çalışmalarındaki yetersizliklerinden dolayı müracaatçıya iyi bir

hizmet sunulmadığı yönündeki görüşlerdir. Örgün okuyan meslek elemanlarının bile yetersiz olduğunu düşünen çalışanlar açıköğretim fakültelerinden mezun olan bireylerin sosyal hizmet adına çok daha fazla eksik kaldıkları görüşleri saptanmıştır. Katılımcıların değindiği önemli noktalardan bir tanesi de staj yapılan kurumlardaki sosyal çalışmacı eksikliğidir. Farklı alan danışanları staj sürelerini geçiren öğrencilerin yeteri doyuma ulaşamadıkları ve bu durumdan oldukça şikâyetçi oldukları gözlemlenmiştir.

Sosyal çalışmacılar birçok mesleki rollere sahiplerdir. Farklı kurumlarda görev alan sosyal çalışmacıların vakalara göre uyguladıkları roller tamamen değişmektedir. Mesleki rollerini uygulama konusunda soru yöneltilen katılımcılar mesleki rollerin uygulanabilmesi için iyi bir eğitim almalarının yanında doğru bir staj dönemiyle kendini geliştirmek zorunda olduğu yönünde hem fikir oldukları saptanmıştır. Farklı kurumlarda görev yapan katılımcıların mesleki rollerini uygulamada farklılık görüldüğü saptanmış olup tıbbi sağlık biriminde çalışan sosyal çalışmacının çok farklı vakalarla çalışma şansı yakaladığından dolayı birçok mesleki rolünü uygulayabildiği ve bu konuda kendini geliştirebildiği saptanmıştır. Belediyede, yaşlı bakım evinde, ruh sağlığı merkezi gibi kurumlarda çalışan katılımcıların ise işin rutine dönüştüğü ve form doldurma ve rapor yazmanın çokta ötesine geçemediklerinden ötürü mesleki rollerini uygulamalarında zorluk yaşadıkları saptanmıştır.

Sosyal çalışmacıların mesleki rolleriyle birlikte mesleki kimlikleri hakkında da fikirler alınmıştır. Toplumumuzda sosyal çalışmacıların karşılaştığı en büyük problemlerden biride mesleki kimlikleridir. Bu konuda toplum tarafından “ maaş bağlayan kişi” konumunda olması veya çalışmış oldukları kurumda sosyal çalışmacı olup diğer meslek elemanlarıyla (sosyolog, psikolog, çocuk gelişimci vb.) birçok mesleği içine alan ve kendine özgün bir kimliğe sahip olmaması sosyal hizmetin doğru tanınmasında problemler doğurmaktadır. Kimlik karmaşasının yaşanması doğru bir uygulama sahası oluşmasını engellemekle birlikte diğer birçok meslek elemanlarına da bu meslek adı altında aynı işi yapma lüksü tanımaktadır. Bu mesleği zedelemekle birlikte mezun olan sosyal çalışmacıların iş alanlarının kısıtlanmasına ve bu alanlara diğer meslek elemanlarının yerleşmesine neden olmaktadır. Geçmişe oranla mesleğin tanınmasında iyileşme sağlansa da mesleğin doğru uygulama alanının olmamasından ötürü sosyal çalışanların yalnızca SED bağlanan kişiler olarak tanınmasına yol açmıştır. Kimlik sorununun aşılabilmesi için ilk olarak sosyal çalışmacı kavramıyla birçok meslek gruplarındaki elemanların dışında kalarak bir mesleki kimlik yüklenilmesi gerektiğini

savunan katılımcılar sosyal çalışmacı kavramının çok geniş bir yelpazeye neden olduğunu belirtmişlerdir. Sosyal çalışmacı kavramına karşı çıkarak sosyal hizmet uzmanını savunan bir katılımcı ise “*sosyologların psikologların nasıl ki belirli kimlikleri varsa sosyal hizmet uzmanlarının da sosyal hizmet uzmanı kimliğinin*” olduğunu dile getirmiştir. Sosyal çalışmacıların hem çalıştıkları kurumlarda hem de toplum hayatında mesleki kimlik karmaşası yaşadıkları bu sebepten ötürü sosyal hizmetin doğru mevzuatlarla tanıtılıp gerekli düzenlemelerin yapılması gerektiği düşüncesi bulguları elde edilmiştir.

Meslek elemanlarının mesleklerini icra ederken iş hayatları içerisinde nasıl ve ne kadar iş yüklerine maruz kaldıkları, işlerini yaparlarken yeteri kadar doyuma ulaşp ulaşamadıkları çalışmayı oluşturan ana sorulardandır. İş doyumunun düşüklüğü tükenmişlik duygusunun yaşanmasına neden olmakla birlikte mesleki motivasyonu da düşürmektedir. Sosyal çalışmacıların da mesleklerini icra ederken çalıştıkları kurumlar, bürokrasi, yöneticiler, alanları dışındaki işleri yapmak zorunda bırakılmaları, taşıdıkları unvan karmaşası gibi birçok konu nedeniyle meslekte yıpranmışlık ve görevlerini yerine getirmede doyumsuzluk yaşayabilmektedirler. Bu konu da farklı tutumların olmasının temel nedeni ise çalışanların farklı kurumlarda görev yapıyor olmalıdır. Her meslek elemanı çalışmış oldukları kurumların işleyişinin farklı olmasından ötürü farklı noktalara değinmişlerdir. Tıbbi sosyal hizmet biriminde görev yapan katılımcının bu konu hakkında yaklaşımı çok farklı vakalarla karşılaşma şansı yakaladığından dolayı mesleki doyumunu daha fazla yaşadığı yönündedir. Sosyal hizmet merkezleri, sosyal hizmet birimleri ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarında görev alan çalışanların genellikle nakdi yardım almak için müracaat eden müracaatçılar olduğundan mesleki doyumunu tam olarak yaşayamadıkları fakat hastanede çalışan bir bireyin ise intihardan, istismardan, şiddetten tutunda lgbt 'li bireylere kadar çok farklı müracaatçılarla çalışma şansı yakaladığı çalışmada tespit edilmiştir. Bu durumun sonucu olarak da meslekte yaşanan doyum çok daha fazladır. İş yükünü ve iş doyumunu arasında bir paralellik olduğu fakat idealist bir meslek elemanının iş yükünü handikap olarak değil kişinin gelişimi için bir araç olarak kullanması gerektiği ifadeleri elde edilmiştir. Ruh sağlığı merkezi, yaşlı bakım evi, belediye, ASDEP gibi kurumlarda görev yapan çalışanların iş yüklerinin fazla olması, işleri dışında farklı sorunlarla da ilgilenmeleri ve sosyal hizmet adına doyum yaşamadıkları elde edilen bulgular arasındadır. Mevzuatta yaşanan kısıtlılığın mesleklerini icra etmede engel yarattığı görüşü ifade edilmiştir. Meslekte doyumluluğun az oluşu, yapılan işlerden bıkkınlık ve tükenmişlik gibi duygular gözlemlenmiştir.

Sosyal hizmetin günümüzdeki durumu, küreselleşmenin sosyal hizmet mesleği üzerindeki etkileri, sosyal hizmetin geleceği hakkında soru yöneltilen gruplardan akademisyenler, sosyal çalışmacılar ve mezunlar konuya yönelik farklı yaklaşımlarda bulunmuşlardır. Genel olarak sosyal hizmet mesleği adına kötü bir gidişat öngören katılımcılar sosyal hizmetin gerçek anlamı dışında farklı anlamlar yüklenerek daha çok araçsal amaçlar için kullanılacağı, sosyal hizmetin asıl amacının kadın, çocuk vs. olmasına rağmen büyük ölçekte yoksulluk için kullanılacak bir sisteme doğru kayacağı görüşü saptanmıştır. Olması gereken mecrada olmayacağı için istenilen başarının yakalanamayacağı ve sosyal hizmeti çok kötü etkileyecekleri elde edilen bulgular arasındadır. Aynı zamanda neo liberal politikaların uygulanır olması, devletlerin küçülmesi ve bunların doğuracağı sorunların sosyal devlet ve sosyal refah politikalarına ayrılacak imkân ve bütçelerin daha çok kısıtlanmasıyla mezun olan bireylerin iş bulma konusunda ciddi sorunlar yaşayacakları ifade edilmiştir. Bu konuya farklı yaklaşan bir katılımcının ise sosyal hizmetin eğitim alanında ciddi iyileşmelerin yaşanacağına, doktora yapmış akademisyen sayısında artışın olması müfredat ve uygulamalarda iyileşmeleri sağlayarak öğrencilerin kaliteli eğitim almalarını sağlanacaktır görüşü yer almaktadır.

Bunlara ek olarak küreselleşmeyle birlikte yalnızlığın ve bireyselliğin toplumda artacağı ve toplumun yeni sorunlara gebe kalacağı bu durum sonucunda da sosyal çalışmacıya toplumun daha fazla ihtiyaç duyacağı belirtilmiştir. Bu konuda devletin sağlam ve yere basan düzenlemeler geliştirerek doğru adımlar atılması gerektiği yönünde öneriler sunulmuştur.

6.3 Eğitime Yönelik Öneriler

Öğrenciler ve mezunların çoğunluğu bölümü popülerliğinden, rehberlik hocalarının tavsiye etmelerinden ve iş imkânlarının iyi olmasından ötürü seçtikleri bilgisi elde edilmiştir. Öğrencileri ve mezunları etkileyen temel faktörün rehber öğretmenlerinin bölümü tanıtmaları ve öğrencileri yönlendirmesi göz önüne alınarak bölümün doğru ve eksiksiz tanıtılması için okullardaki rehber öğretmenlerinin, sosyal çalışmacılar ile ilgili faaliyet gösteren dernekler tarafından mesleği tanıtıcı broşürlerin hazırlanması ve ilgili okulların rehberlik servislerine ulaştırılması mesleğin tanıtımında ve tercih edilmesinde etkili olacaktır.

Çalışmaya katılan akademisyen ve öğrencilerin çoğunluğu dikkate alınarak sosyal hizmet lisans veya lisansüstü öğretim elemanı sayısının yetersiz olduğu saptanmıştır. Özellikle yeni açılan sosyal hizmet bölümlerinde sosyal hizmet disiplin ve mesleğini özümsemiş, bu alandaki konulara ve literatüre hakkında vakıf, sosyal hizmet disiplininde yetişmiş öğretim elemanı kadrosu eksikliği yoğun biçimde hissedilmektedir. Eksiklik göz önüne alınarak Sosyal Hizmet Bölümlerinde eğitim kadrosunun temel çekirdeğini sosyal hizmet alanında en az lisans veya yüksek lisans derecesine sahip öğretim elemanlarından oluşması eksikliğin giderilmesine yardımcı olacaktır.

Yüksekokul bünyesinde eğitim veren sosyal hizmet bölümlerinin hızlı bir yayılma göstermesi, öğretim elemanı konusunda oldukça eksik kaldığı ve öğrencilerin sosyal hizmet alanı için yeterli eğitim alamadığı konusunda katılımcıların ortak görüş sundukları saptanmıştır. Bu durum özellikle lisans ve önlisans arasında ciddi farkların oluşmasına neden olmuştur. Bu sorun için belirli bir standardın oluşturulmasına, lisans ve önlisans arasındaki eğitim farkının belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Öneri olarak ise Sosyal Hizmet Bölümlerinin mutlaka dört yıllık lisans programlarını içerecek bir şekilde fakülte bünyesi içinde kurulmalı ve yüksekokul bünyesinde faaliyet gösteren Sosyal Hizmet Bölümlerinin uygun bir fakültede yeniden yapılandırılması ve standardının oluşturulması sağlanmalıdır.

Staj yapan öğrencilerin ve öğretim elemanlarının üzerinde durdukları önemli bir noktada staj yaptıkları kurumda sosyal çalışmacı eksikliğinin olması ve diğer bölüm mezunları aracılığıyla uygulamada yer almalarıdır. Bu durum öğrencilerin vakaları eksiksiz tanımlarının önüne geçmekle birlikte, teoride alınan eğitimin de uygulanma

sürecinde kullanılmasının önünü tıkamaktadır. Bu koşulların ilgili kurumlar tarafından düzeltilip sosyal çalışmacı bulundurmada zorunda olan bütün kurumların sosyal çalışmacı eksikliği giderilmelidir.

Sosyal hizmet eğitiminin altyapısız ve kontrolsüz büyümesi öğrencilerin ve öğretim elemanlarının üzerinde durdukları en önemli konular arasındadır. Sosyal hizmet lisans veya lisansüstü eğitim alan öğretim elemanlarının ya hiç ya da birkaç tane bulunduğu okulların sosyal hizmet eğitimi ve mesleğini olumsuz yönde etkilediğine dair görüşler çoğunluktadır. Sosyal refah kurumları, siyasal iktidar, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, mezunlar, Yükseköğretim Kurulu, eğitim politikaları gibi kuruluşların çok yönlü etkileşimleriyle bölümlerin kontrolleri ve nasıl geliştikleri, müfredat ve öğretim elemanı eksikliği gibi konular dikkatle incelenmeli ve hormonlu büyümenin önüne geçmek için gerekli önlemler alınmalıdır.

En çok tartışılan konular arasında açıköğretim fakülteleri yer almaktadır. Örgün okuyan öğrencilerin, öğretim elemanlarının açıköğretim fakülteleri konusunda ciddi eleştirilerde bulunduğu saptanmıştır. Göze çarpan en büyük problem açıköğretim ve örgün okuyan öğrenciler arasında bir takım adaletsiz koşulların doğmasıdır. Bu adaletsizliklerden ilki açıköğretim programlarında uygulama derslerinin oldukça kısıtlı olması ve bu durumun öğrenciler üzerinde çok daha fazla boş zaman fırsatı yaratarak KPSS sınavına hazırlanmak veya ikinci bir üniversite okumak gibi avantajlar yaratırken, örgün okuyan öğrencilerin teori derslerinin yanında uygulama derslerine de uzun zaman ayırmaları ve boş zamanlarının azlığından ötürü okul dışında farklı işlerle uğraşamamalarına neden olmuştur. İkinci bir sorun ise Türkiye'deki açıköğretim uygulamalarının sosyal hizmet mesleği ve disiplininin uluslararası düzeydeki sosyal hizmet eğitiminin ilke ve standartlarıyla çeliştiği anlaşılmaktadır. Sosyal hizmet açıköğretim programlarının ilgili kurumlar tarafından uluslararası standartlar çerçevesinde yeniden oluşturulması sorunun çözümü için uygun görülebilir.

Açıköğretim fakültelerinin açılması ve ciddi kontenjanlarla öğrenci kabulü ilerde örgün okuyan öğrencilerin mezun sayısından çok daha fazla mezun vermesi gibi bir problem doğuracaktır. Bu durum sosyal hizmet eğitimini zedelemekle birlikte alanda çalışacak sosyal çalışmacıların niteliklerinde de düşüşlerin ortaya çıkmasına neden olacaktır. İlgili kurumların açıköğretim programlarındaki kontenjan sayısında yeniden düzenleme yapmaları ve kontenjan sayısı ciddi oranda düşürülmelidir.

Sosyal hizmet öğrencilerinin büyük çoğunluğu, diğer meslek elamanlarının (Çocuk gelişimi, psikoloji, PDR, sosyoloji gibi) sosyal çalışma görevlisi adı altında çalıştırılmaları ve atanmalarını uygun bulmamakta ve bu durumu onaylamamaktadır. Diğer meslek elemanlarının sosyal çalışma görevlisi adı altında çalışmaları durumu, mezun olan sosyal hizmet öğrencilerinin istihdamını zorlaştıran ve engelleyen önemli bir faktör olarak düşünülmektedir. Bu nedenle, meslekteki kimlik tartışmasının ilgili kurumlar tarafından yeniden düzenlenerek oluşturulması meslek elemanları arasındaki farkı ortaya koyacaktır.

Araştırmaya katılan sosyal hizmet öğrencilerinin büyük bir çoğunluğu mezun olduktan sonra işsiz kalma kaygısı yaşamaktadırlar. Bazı öğrencilerin sosyal hizmet alanında istihdam konusunda ciddi sorunların varlığı nedeniyle farklı mesleklere yönelecekleri saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin sosyal hizmet alanındaki hormonlu büyüme neticesinde her yıl oldukça mezun verdiği ve bu durumun istihdam konusunda temel problem olduğu görüşü saptanmıştır. Türkiye’de sosyal hizmet mesleğinin çok geniş bir çalışma alanı bulunmaktadır. Fakat öğrenciler devlet kadrosuna yerleşme kaygısını daha fazla yaşamakta birçoğu özel kuruluşları iş yükünün fazla olması ve cüzi rakamlarla eleman çalıştırılması sebebiyle düşünmemektedir. Bu nedenle ilgili meslek kuruluşları tarafından öğrencilerin özel sektör, STK ve yerel yönetimlere yönlendirilmesi için çalışmaların yapılması, öğrencilerin bilgilendirilmesi, bu alanlardaki iş olanakları hakkında bilgilendirilmesi gerekir.

Sosyal hizmet öğrencilerine göre sosyal hizmet meslek örgütleri mesleğin saygınlığının arttırılması ve bunun korunması, farkındalığın arttırılması ve mesleğe sahip çıkma konusunda yetersiz çalıştığı ve yeterince rol almadığını ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda ilgili meslek kuruluşları ve derneklerin daha aktif bir rol almaları gerekmektedir.

Sosyal hizmet eğitim ve mesleğinin geleceğine yönelik katılımcıların büyük çoğunluğu karamsar düzeydedir. Bu durumun iyileştirilmesi için sosyal hizmetin doğru prosedür ve kontrol edilen uygulamalarla düzenlenmesi eğitim ve iş hayatında uygulamaya geçilmesi gerekmektedir.

6.4 Mesleğe Yönelik Öneriler

Sosyal hizmet mesleğinden toplum olarak hala pek fazla kimsenin haberi bulunmamaktadır. Sosyal hizmetin toplumda daha doğru tanınması ve yaptığı işin farkındalığına varılması gerekmektedir. Sosyal hizmetin bilinirliğini arttırmak adına sosyal hizmetin doğru tanıtılması adına meslek dernekleri, akademisyenler ve sosyal çalışmacıların birbirlerine destek olup sosyal hizmetin sesi olması sağlanmalıdır.

Meslek elemanları ile yapılan görüşme neticesinde ülkede yeterli sayıda meslek elemanı bulunmaması sosyal hizmet mesleği adına önemli sorunlar arasında tespit edilmiştir. Bu durum meslek elemanlarının iş yükünü artırdığı gibi diğer meslek elemanlarına oranla daha hızlı bir tükenmişlik yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu durumun iyileştirilmesi adına kamu ve devlet kurumlarında daha fazla sosyal çalışmacıya yer verilmeli ve istihdamın artırılması için yeni projelerin hayata geçirilmesi için gerekli kurum ve kuruluşlarla bağlantı sağlanmalıdır.

Tespit edilen diğer bir sorun ise açık öğretim fakültelerinin ciddi kontenjanlarla öğrenci kabulü, açıköğretim fakültelerinden mezun bireylerin istihdam alanında daha fazla yer almaya başlamasına neden olmakta ve bu durum sosyal çalışmacıların niteliklerinde ciddi düşüşlerin yaşanması sorununu doğurmaktadır. Nitelikli eleman sayısında artış sağlanması için açıköğretim fakültelerinin kontenjan sayısında düşüş yaşanmalı ve örgün öğretim gören mezunların istihdamı artırılmalıdır.

Sosyal hizmet mesleğinin toplum ve iş hayatında tam olarak tanınmaması sosyal çalışmacılara farklı iş yükleri yüklemektedir. Bu durum sosyal çalışmacıların fazla iş yüklerine sahip olmalarına neden olmakla birlikte iş tatmini yaşamalarının önüne geçmektedir. Bu durumun iyileştirilmesi adına sosyal çalışma derneklerinin, sosyal hizmet akademisyenlerinin ve sosyal çalışmacıların birlik ve desteğiyle birlikte ve sosyal hizmet alanının yayılmasına ve gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Sosyal hizmet meslek olarak bir kimliğe sahip olmasına karşın sürekli başka mesleklerin gölgesi altında kalmaktadır. Bu durum sosyal çalışmacıların olmaları gerektiği alanda başka meslek elemanlarının olmasına neden olmaktadır. Bu noktada sosyal hizmet mesleğinin çalışma alanlarını işgal eden mesleklerin çalışma sahalarına dönmeleri için akademi, sosyal hizmet dernekleri vb. kişilerin gerekli yerlerle iletişim sağlamaları ve kamu kurum yöneticilerinin sosyal hizmet mesleği ve çalışma alanları ile ilgili detaylıca bilgilendirilmesi gerekmektedir.

7 KAYNAKLAR

- ACAR, M., & APAK, H. (2018). Sosyal Hizmet Önlisans Öğrencilerinin Bölümlerine Yönelik Tutumları ile Gelecek Beklentilerinin İncelenmesi. *Bingöl Üniveristesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 451-467.
- ACAR, P., ALPTEKİN, D., POLAT, Y., & AKARÇAY ULUTAŞ, Ö. (2016). 6. Sosyal Hizmet Eğitim Çalıştayı ;Sosyal Hizmet Eğitiminde Güncel Sorunlar ve Sosyal Hizmet Eğitiminin Geleceği. Sonuç Raporu, KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği , Konya.
- ALPTEKİN, D. (2016). *Başlangıçtan Bugüne ve Yarına Türkiye' de Sosyal Hizmet Eğitimi*. Ankara: Atlas Yayınevi.
- ALPTEKİN, K., TOPUZ, S., & ZENGİN, O. (2013). Türkiye' de Sosyal Hizmet Eğitiminde Mevcut Durum;Tespitler, Analiz ve Öneriler. *Uluslararası Katılımlı Sosyal Hizmet Sempozyumu*, (s. 353-366). Kocaeli.
- ALTINDAĞ, M. (2005). *Nitel Araştırma Teknikleri*. Eğitim Yönetimi ve Teftişi Yüksek Lisans Programı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- APAK, H. (2018). Geçmişten Günümüze Türkiye'de Önlisans Sosyal Hizmetler Eğitimi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 8(2), 236-244.
- AYDEMİR, İ., & YİĞİT, T. (2017). The Social Work Education in Turkey. *International Journal of Social Work and Human Services Practice*, 5(3), 133-145.
- BAĞCILLAR, M., & TAŞÇI, A. (2018). İş Yükü ve İş Tatmini Arasındaki İlişki: Sosyal Hizmet Uzmanları Üzerine Bir Araştırma. *IGUSABDER*, 4, 330-344.
- BERKÜN, S. (2010). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Karşılaştıkları Mesleki Sorunlar: Bursa Örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(1), 99-109.
- BOZKURT, A. (2017). Türkiye'de Uzaktan Eğitimin Dünü, Bugünü ve Yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırma Dergisi*, 3(2), 85-124.
- CEYLAN, H., GÜL, N., & ÖKSÜZ, M. (2006). Sosyal Çalışmacılarda İş Doyumu ve Tükenmişliğe Etki Eden Faktörlerin Sosyal Hizmet Alanlarına Göre Karşılaştırmalı İncelenmesi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*(11).
- CILGA, İ., & HATİPOĞLU, B., (2012). *Sosyal Bilimler ve Sosyal Hizmet Üzerine Düşünceler*. Ankara: Sabev Yayınları.
- ÇALIŞ, N., & ZENGİN, O. (2017). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mesleki Uygulamaları ve Çalışma Koşulları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1).

- ÇELİK, G. (2011). Sosyal Hizmet Eğitiminde Alan Uygulaması. *Sosyal Hizmet Sempozyumu 50. Yılında Türkiye'de Sosyal Hizmet Eğitimi: Sorunlar, Öncelikler ve Hedefler* (s. 220-222). Ankara: Sosyal Hizmet Araştırma ve Geliştirme Derneği.
- DOĞAN, H. (2018). *Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Sosyal Hizmet Eğitimi ve Mesleğin Geleceğine İlişkin Görüşleri*. Yüksek lisans tezi, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, İstanbul.
- DUYAN, V. (2012). *Sosyal Hizmet Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi.
- EROL, Z. (2015). *Sosyal Çalışmacıların İşe Yabancılaşması ile İş Stresi Arasındaki İlişki: İstanbul İl Örneği*. Doktora Tezi.
- GENCER, T., & CILGA, İ. (2017). *Sosyal Hizmeti Yeniden Düşünmek Sosyal Çalışma Üzerine Eleştirel Tartışmalar*. Ankara, Kızılay.
- GÜZEL, B., & SELCİK, O. (2016). Sosyal Hizmet Mesleğinin Çalışma Alanı ve Sosyal Hizmet Uygulamasının Türkiye Ölçeğinde Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46), 461-469.
- HATİPOĞLU, B. (2018). Sosyal Hizmet Eğitiminde Farklı Ülke Örnekleri. Ö. Altındağ, & A. Aykara içinde, *Sosyal Hizmet Eğitimi* (s. 59-114). Ankara: Gece kitablığı.
- IFSW. (2014, Ağustos 7). Uluslararası Sosyal Hizmet Çalışanları Federasyonu: <https://www.ifsw.org/tr/sosyal-hizmet-nedir/> Erişim Tarihi: 13.03.2019
- İŞIKHAN, V. (1999). Sosyal Hizmet Kuruluşları ve Stres. *Sosyal Hizmetler Dergisi*, 1(9), 44-52.
- İŞIKHAN, V., ERBAY, E., AKÇAY, S., & EGE, A. (2016). Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Mezuniyet Sonrası Gelecek Planları: Ankara, Başkent ve Hacettepe Üniversitesi Örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 27(1), 7-24.
- KARAKAŞ, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi temelli sosyal hizmet araştırmaları dergisi*, 1(1), 62-80.
- KARAKUŞ, B. (tarih yok). *Mesleki Örgütlenme*. Sosyalhizmetuzmani.org: http://www.sosyalhizmetuzmani.org/m_orgut.htm, Erişim Tarihi: 14.06.2019
- LİSANS TAMAMLAMA NEDİR?. (2016). İlitam Akademi İlitam Öğrencileri Platformu: <https://www.ilitamakademi.com/lisans-tamamlama-nedir/> Erişim Tarihi: 12.06.2019
- ÖSYM. (2016). Önlisans Mezuniyet Alanlarına Göre Dikey Geçiş Yapabilecek Lisans Programları: https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2016/DGS/Tablo_2_13062016.pdf 15.06.2019
- ÖSYM (2018). *Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*. Tablo-4: <http://www.osym.gov.tr/TR,15240/2018-yuksekogretim-programlari-ve-kontenjanlari-kilavuzu.html>, Erişim Tarihi: 25.03.2019

- ÖZDEMİR, İ. (2018). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler*. Yüksek lisans tezi, T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Konya.
- ÖZDEMİR M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(11), 323-343.
- ÖZDEMİR, S. (2005). Sosyal Gelişim Düzeyleri Farklı Refah Devletlerinin Sınıflandırılması Üzerine Bir İnceleme. *Sosyal Siyaset Konferansları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını.
- ÖZDEN ATTEPE, S., & İÇAĞASIOĞLU, A. (2015). Sosyal Hizmet Eğitiminde Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Kullanımı. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 26(2).
- REHABİLİTASYON.COM. (2005).Dünden Bugüne Türkiye'de Sosyal Hizmet Mesleği: https://www.rehabilitasyon.com/makale/DUNDEN_BUGUNE_TUR-2_Dp8v_54 Erişim Tarihi: 11.02.2019
- SELCİK, O. (2017). Sosyal Hizmet Araştırma Etiği: Bir Sosyal Hizmet Doktora Öğrencisinden Yansımalar. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 22-36.
- SEVİM, K., & ALTUN, F. (2017). Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Geleceğe Yönelik Mesleki ve Akademik Beklentileri. *AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 51-65.
- SEYYAR, D. (2010). Almanya'da Sosyal Hizmetler Eğitiminin Özellikleri. *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü*, 268-288.
- SHUDER. (2016). *Sosyal Hizmetin Tanımı*. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği: <http://shuder.org/sosyalhizmet/sh1.html> Erişim Tarihi: 15.05.2019
- SOSYAL HİZMET PROGRAMI. (tarih yok). Hacettepe Üniversitesi Ders Kataloğu/ AKTSBilgiPaketi:http://akts.hacettepe.edu.tr/program_detay.php?birim_ref=AKDBRM. Erişim Tarihi: 14.06.2019
- ŞAHİN, F. (2002). Genelci Sosyal Hizmetin Doğuşunu Etkileyen Etmenler. *Genelci Sosyal Hizmetin Doğuşu*.
- ŞAHİNKOL, H., & ALPTEKİN, K. (2009). *Türkiye' de Sosyal Hizmet Eğitiminde İhtiyaçlar- Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı*. Süleyman Demirel Üniversitesi Rektörlüğü ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü. Isparta
- ŞEKER, A. (2009). *101 Soruda Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler*. Ankara: Sabev.
- ŞEKER, A. (2012). *Sosyal Hizmete Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- TEATER, B. (2015). *Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri: Uygulama İçin Bir Giriş*. (A. Karatay, Çev.) Ankara: Nika Yayınevi.
- TOMANBAY, İ. (2011). *Sosyal Hizmetlerde Açıköğretim ve Ara Elemanlar*. Ankara: Sabev Yayınları.
- TOPUZ, S., ZENGİN, O., & ALPTEKİN, K. (2017, ekim). Türkiye' de Sosyal Hizmet Eğitiminde Neler Oluyor. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(2), 50-69.

- (TYYÇ). (2010). *Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi* YÖK: <http://tyyc.yok.gov.tr/?pid=20>
Erişim Tarihi: 20.04.2019
- TÜRKMEN, B. (2003). Mesleki Eğitimin Esasları Bağlamında Sosyal Hizmet Eğitimine Yeni Model Önerisi. *Kastomonu Eğitim Dergisi*, 11(2), 269-276.
- YOLCUOĞLU, İ. (2017). *Sosyal Hizmet/ Sosyal Çalışma Bilim ve Mesleğine Giriş*. İstanbul, Bahçelievler: Nar Yayınevi.
- YÖK. (2017). *Sosyal Hizmet Lisans Tamamlama Başvuru Şartları ve Kontenjanları* Yükseköğretim Kurulu: <https://www.egitim.club/sosyal-hizmet-lisans-tamamlama-basvuru-sartlari-ve-kontenjanlari/> Erişim Tarihi:10.06.2019
- ZENGİN, O. (2011). Sosyal Hizmet Eğitiminin Eğitici Boyutu; Mevcut Durum ve Geleceğin Sosyal Hizmet Akademisyenleri. *Sosyal hizmet sempozyumu 50.yılında Türkiye'de sosyal hizmet eğitimi; sorunlar, öncelikler ve hedefler*, (s. 193-194).
- ZENGİN, O. (2016). Sosyal Hizmet Eğitiminde İkilem:Uluslararası Sosyal Hizmet Eğitimi ve Yerelleşme. 8. *Ulusal Sosyal Hizmetler Kongresi* (s. 99-107). Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını.

EKLER

EK 1:VERİ TOPLAMA ARACI

ANKET FORMU

Değerli katılımcı, bu çalışma, sosyal hizmet eğitim ve mesleğine dair akademisyenlerin, sosyal çalışmacıların, öğrencilerin ve çalışmayan sosyal hizmet mezunu bireylerin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yürütülmüştür. Bu çalışma Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi çalışma kapsamında yürütülmekte olup verdiğiniz cevaplar hiçbir şekilde aleyhinize kullanılmayacak ve mahremiyete dikkat edilecektir. Araştırmanın tamamlanması için soruların detaylı ve dikkatli şekilde cevaplandırılması önemle arz etmektedir. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Sibel UYSAL

Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

SORULAR

ÖĞRETİM ÜYELERİ

1. Türkiye’ de mevcut sosyal hizmet bölümlerinde görev yapan öğretim üyelerinin niteliksel ve niceliksel yeterliliği hakkında ne düşünüyorsunuz?
2. Türkiye’de sosyal hizmet bölümünün halihazırda yeterlilik durumunu niteliksel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?
3. Sosyal hizmet bölümüne alınması gereken öğrencilerin nitelikleri düşünüldüğünde, bölüme yalnızca sınav sistemi üzerinden yerleşmelerini nasıl değerlendiriyorsunuz?
4. Farklı fakültelerde sosyal hizmet bölümünün var olması ve birbirlerinden farklı müfredat ve uygulama dersleri ile okutuluyor olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

5. Günümüz Türkiye’inde sosyal hizmete bakış ve bu mesleğin ve eğitimin küreselleşme boyutundaki geleceği hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

SOSYAL ÇALIŞMACILAR

1. Hâlihazırdaki sosyal hizmet uzmanlarının niteliksel olarak yeterlilik durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?
2. Sosyal hizmet uzmanlarının iş yükü ve iş doyumunu hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
3. Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki rollerini yerine getirmede yeterlilik ve yetersizlik düzeylerini nasıl değerlendiriyorsunuz?
4. Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki kimliklerini yansıtmada zorluklar yaşayıp yaşamadıkları hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
5. Günümüz Türkiye’inde sosyal hizmete bakış ve bu mesleğin küreselleşme boyutundaki geleceğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

ÖĞRENCİLER

1. Bu bölümü seçmenizde etkili olan faktörler nelerdir?
2. Sosyal hizmet bölüm öğrencisi olarak sosyal hizmet mesleğine ve disiplinine yönelik değerlendirmeleriniz nelerdir?
3. Mesleki ve akademik anlamda yeteri kadar ders kaynağına ulaşabiliyor musunuz ve derslerin nitelikleri ve içerikleri hakkında neler düşünüyorsunuz?
4. Sosyal hizmet mezunu olan Lisans ve lisansüstü akademisyenlerin niteliksel olarak yeterliliği hakkında neler düşünüyorsunuz?
5. Açık öğretim sosyal hizmet eğitimi hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Aynı zamanda ülkenin birçok yerinde farklı fakültelerde ve farklı eğitim sistemiyle öğrenimin verilmesi hakkında neler düşünüyorsunuz?
6. Sosyal hizmet eğitimden sonraki dönem için kariyer planlarınız var mı ve daha çok hangi alanlarda çalışmak istersiniz? Neden?

ÇALIŞMAYAN MEZUNLAR

1. Bu bölümü seçmenizde etkili olan faktörler nelerdir?
2. Özel veya devlet kurumlarındaki uzman sayısının yeterliliği hakkında neler düşünüyorsunuz?
3. Bölümü seçerken ve okurken ki fikirleriniz ile bitirdikten sonraki düşünceleriniz arasında değişimler oldu mu? Belirtiniz?
4. Açıköğretim sosyal hizmet eğitimi ve birçok fakültede sosyal hizmet eğitimin verilmesi hakkında neler düşünüyorsunuz? Bu durum sizleri nasıl etkiledi?
5. Günümüz Türkiye'sinde sosyal hizmete bakış ve bu mesleğin küreselleşme boyutundaki geleceğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

EK 2: ÖZGEÇMİŞ RAPORU

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : SİBEL UYSAL

Doğum Yeri ve Tarihi : SİİRT/ 01.10.1992

Yabancı Dili :İNGİLİZCE

İletişim(E-posta) : sahmat647@gmail.com
:sibeluysal3456@gmail.com

Eğitim Durumu (Kurum ve Yılı)

Lise :Şirvan Lisesi /2008-2012

Lisans : Bingöl ÜNİVERSİTESİ /03.09.2013-27.05.2017

Yüksek Lisans :Üsküdar Üniversitesi/15.10.2017-11.07.2019

Yayımlar(SCI ve diğer) :(yok)

Diğer Konular : (yok)



**T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU BAŞKANLIĞI**

SAYI: 61351342/2019-301

31/05/2019

**Sayın Doç.Dr.Hasan Hüseyin TAYLAN
(Sibel UYSAL)**

Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulunun 31/05/2019 tarihinde yapılan 05 No.lu toplantısında “**Sosyal Hizmet Eğitim ve Mesleğine Dair Akademisyenler, Sosyal Çalışmacılar, Öğrenciler ve Mezunların Görüş Ve Önerilerin İncelenmesi**” adlı araştırma projenizin etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

**Doç. Dr. Cumhuriyet TAŞ
Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik
Kurulu Başkanı**